

Narodne pjesme otoka Brača

UVOD

Kako se po svemu čini, prve poznate narodne pjesme s otoka Brača — zapisane u XVIII stoljeću objelodanio je prof. Andre Jutronic pod naslovom *Zbirka bračkih počasnica u muzeju grada Splita, u Građi za povijest književnosti hrvatske*, knj. 27, Zagreb 1956 (izdanje Jugoslavenske akademije u Zagrebu) na str. 153—177. Za te se pjesme na čas pomislilo da bi mogle pripadati Vicku Prodiću, autoru djela *Cronica dell'isola di Brazza* («Ljetopis otoka Brača»), a o kojem je kroničaru podrobnije pisao također Andre Jutronic u članku *Vicko Prodić (1628—1663) — pisac rukopisa Cronica dell'isola della Brazza* koji se nalazi u društvu s drugim Jutronicčevim radovima u vrijednoj njegovoj knjizi *Iz kulturne prošlosti Brača, Split 1970* (izd. Matice hrvatske).

Da dobrom dijelu tih počasnica tiskanih u *Građi* autor nije netom spomenuti Vicko Prodić, ni bilo koji književnik s otoka Brača, lako se daje zaključiti po tome što one nose tipična obilježja metrička, stilska i jezična hrvatske usmene poezije uopće, a one uz more posebno. A zatim i zbog toga što je određeni broj slika i situacija u tim počasnicama izravno ili neizravno povezan s takvim slikama i situacijama u ostalim hrvatskim narodnim pjesmama, osobito lirskog ugođaja, pa i onda kad im namjena nije ista kao njihova.

Kad pišem o tim elementima u tih nekoliko počasnica, a koje se, kako smo vidjeli, sastoje u metričkim, jezičnim i stilskim posebnostima svojstvenima hrvatskom usmenom pjesništvu općenito, a onome uz more napose, pa u slikama i situacijama koje ih još više povezuju s tom poezijom; onda u prvom redu mislim na one među njima kojima početni stih glasi: *Dva u lugu nikom biše* (str. 159), *Brat za šćitak brata ima* (str. 165), *Kume kumasine* (str. 166), *Išće kragulj prepelicu* (str. 168), *Divojke su skup činile* (ista strana), *Kad se čovik na svit raja* (str. 169), *Zaručnice mlade* (ista strana), *Sužnji k vojvodi dohode* (ista strana), *Junak junaka gledaše* (str. 170) i *Junak s konjem poskakuje* (ista strana). Da počnem najprije s metričkim elementima: od deset nabrojanih počasnica nema nijedne (a sumnjam da bi s te strane i s ostalim umotvorinama objavljenima u *Gradi* bilo drugačije) kojoj stih ne bi i te kako bio poznat u usmenoj hrvatskoj poeziji. Tako je prva, druga, četvrta, peta i deseta počasnica spjevana u osmercu metričke strukture 4 + 4, treća i sedma u šesterцу, a osma i deveta u osmercu metričke strukture 3 + 2 + 3.

Ta posljednja osmeračka struktura (riječ je o osmoj i devetoj počasnici) rjeđa je od one kakvu imaju prva, druga, četvrta, peta i deveta počasnica, što je po svoj prilici dokaz da je starija. U svakom slučaju jedna od naših najljepših i najdrevnijih narodnih romanca *A ti divojko šegljiva*, koje je postojanje potvrdio Petar Zoranić u svome pastirskom romanu *Planine* (1569), a tekst pronašao Franjo Fancev u nekom zadarском rukopisu iz XVII stoljeća, spjevana je također u osmercu takve metričke strukture. Evo njezina početka:

A ti divojko šegljiva,
zapni putašca do grla,
da ti se dojke ne vide,
da mene želja ne bude.

No zar dobru poznavaću narodne poezije nije dovoljna indikacija da se u slučaju malo prije nabrojanih počasnica radi zaista o produktima našeg usmenog pjesništva ta, da je prva od njih — a to je ona koja počinje stihom: *Dva u lugu nikom biše* — varijanta, kako navodi i sam A. Jutronić u popratnom članku uz te umotvore objavljene u *Gradi*, jedne korčulanske počasnice donesene na istoj strani (tj. 159), gdje se nalazi i njezina bračka družica u toj Akademijinoj publikaciji? Ja ću na ovom mjestu navesti i jednu i drugu pjesmu, i to najprije onu s Brača pa onda onu s otoka Korčule. Evo bračke:

Dva u lugu nikom biše	ti činiti radi Boga,
kí junaka opaziše.	jere ako on dočeka,
Reče jedan: »Ustanimo,	nek' nas majka već ne čeka!«
ter na njega mi udrimo!«	Na tvoje poštenje,
Reče drugi: »Nemoj toga	čása i pojenje!

¹ Nepažnjom zapisivača ili prepisivača ta riječ u tekstu glasi krivo s obzirom na metar pjesme, dakle nije **neka** nego **nek**, kako sam ja napisao.

A sad evo korčulanske:

Junak jezdi stranama,
opasa se strijelama,
suproč njemu druga dva;
jedan reče: »Hod'mo na nj?«

Drugi reče: »Ne hod' na nj!
Tiho jezdi vele zna,
er ako nas dočeka,
oba majka ne čeka.«

A baš u trenutku dok sam te misli formulirao u savezu s netom navedenim primjerima doznajem iz članka *Svatovski običaji i pjesme u Orebićima* Cvita Fiskovića, članka koji je objavljen godine 1971. u 45. knjizi *Zbornika za narodni život i običaje* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu na str. 279—303, da ta počasnica ima još jednu varijantu, i to na poluotoku Pelješcu i da ta varijanta glasi ovako:

Ide junak stinama,
opasan je strilama,
suproč njemu druga dva,
jedan reče: »Homo na nj«,
drugi reče: »Ne hod na nj,
neće nas majka pričekat.«

I vino i čelo,
sve vam zdravo veselo,
vaše lice rumeno,
vazda cvalo, ne velo.

(Str. 296, po redu treća pjesma
otisnuta na toj strani)

Samo treba uz to znati da jedna pjesma raširena u podosta inačica u nekim pokrajinama gdje Hrvati žive, a posebno u onima na zapadu naše domovine, poznaje situaciju nalik onoj bračke, korčulanske i pelješačke počasnice, premda su joj i sadržaj i namjena drugačiji, a pokraj toga zna biti spjevana i u stihu koji nije kao njihov osmerac nego deseterac (struktura 4 + 6), kao što je na primjer i ona u zbirci dra Vinka Žganca *Hrvatske narodne pjesme. Kajkavske*, Zagreb 1959, a koja se nalazi u toj zbirci pod br. 222 te je zabilježena u okolici Jastrebarskoga.

Ali bez obzira na tu pjesmu iz Žgančeve zbirke, ipak po sadržaju dosta daleku od nje, sama činjenica da postoje dvije izravne varijante toga motiva, i to jedna na otoku Korčuli i jedna na poluotoku Pelješcu, uz sve ostale njezine oznake, dovoljan je dokaz da ona bez ikakve sumnje pripada našoj usmenoj a ne pisanoj poeziji.

Kad prijedemo na petu pjesmu od onih deset nabrojanih, koja počinje stihom *Divojke su skup činile*, isto nam neće biti teško dokazati i po metrici (osmerac 4 + 4) i po jezično-stilskim osobinama, kao i po srodnoj situaciji u samom ugođaju umotvora s nekim drugim našim usmenim stihovanim tvorbama, da je i počasnica *Divojke su skup činile* prava narodna pjesma.

Evo joj jedne takve družice koja će nam to plastično pokazati, unatoč tome što u njoj nastupaju fratri umjesto djevojaka, ali koja time ne ugrožava naš sud o pripadnosti počasnice *Divojke su skup činile* hrvatskom usmenom pjesništvu. Zapisivač je te družice naše netom spomenute počasnice Mato Ostojić, Bračanin iz Povalja, koji ju je zabilježio negdje u drugoj polovici minulog stoljeća. Ali prije ove Ostojićeve pjesme donijet ćemo tu petu počasnicu:

Divojke su skup činile
meu sobom govorile,
kâ bi bolja bila srića
u udovca il mladića.
Reče jedna: »Nije mladić
kak udovac tako umić.«
Bolje dakle jest udovac,
jer je i muž on i otac.

Na tvoje poštenje,
čaša i pojenje!

A sad evo toga Ostojićeva zapisa, koji se do ovoga časa nalazio u rukopisu:²

Resla trava diteljina
povrh grada Šibenika,
pasli su je dva pauna
i tri ptice paunice,
pasla ih je divojčica,
ona bila i rumena,
kanicom je opasana,
ni šivena, ni otkana,
nego zlatom indorana.³

Tut prolaze do tri fratra:
prvi joj je govorio:
»Bože mili, lipa ti je,
još da ima crne oči.«
Drugi joj je govorio:
»Voli bi te obljubiti,
nego u raj dušom priti.«
Treći joj je govorio:
»Voli bi te raspasati,
nego carom večerati.«

Ali mi poznajemo i jednu narodnu pjesmu s još bližim sadržajem, a posebno ugođajem, počasnici *Divojke su skup činile*, samo ta nije nađena u Dalmaciji nego negdje u užoj Hrvatskoj, a objavio ju je F. Ž. Kuhač u III knjizi svoje velike zbirke *Južno-slovenske narodne popievke*, Zagreb 1878. pod br. 945 (druga inačica) i napisao za nju da ju je pronašao u jednom rukopisu XVI stoljeća. Evo kako ta pjesma glasi:

Spaval Janko pod jablankom,
na njemu je srebren pojas,
a na ruci zlatna burma.
Mimo idu tri divojke.
Med sobom su govorile,
što bi koja izborila.
Nut prva je govorila:
»Ja bi pojas izvolila.«
A druga je govorila:

»Ja bi burmu izvolila.«
A tretja je besedila:
»Ja bi Janka izljubila;
jer bi pojas izderala,
a burmu bi pogubila,
meni Janko sve do vika
i vu Janku moja dika.
Il ovako ili onako,
moj je Janko vsakojako.«

No ima jedan umotvor koji je još bliži od netom navedene pjesme iz XVI stoljeća i sadržajem a i ugođajem počasnici *Divojke su skup činile*,

² Mato Ostojić, *Narodne pjesme s otoka Brača, Dalmatinske zagore i Dobrote u Boki Kotorskoj*, I i II knj. 1880—1883, rkp. zbir. Matice hrvatske (kratica MH) br. 79; II knj., br. pj. 73 (Postira). Ta se Ostojićeva zbirka nalazi, kao i ostale Matićine zbirke te vrste, u Etnološkom zavodu JAZU.

³ (Od ital. riječi), pozlačena.

a to je onaj koji sam ja zapisao godine 1954. u hrvatskom selu Mala Solina (okolica Gline). Evo i njega čitava:

Tri su žene žito žele,
prva žena govorila,
da bi Đuru najvolila,
druga žena govorila,
da bi Pavla najvolila,
treća žena govorila,
da bi Josu najvolila.⁴

I posljednja, to jest deseta, počasnica kojoj početni stih glasi: *Junak s konjem poskakuje* nekim svojim dijelovima, a posebno versovima do-
vodi nam u pamet sad ovaj, sad onaj djelić neke od pjesama hrvatske
usmene poezije. Samo i tu počasnicu moramo upoznati čitavu da bi to
mogli u vezi s netom spomenutim umotvorima provjeriti s uspjehom.

Junak s konjem poskakuje
i in... tamo obraćuje,
oružan je on oružjem.
Vučju kapu s perjem ima.
Kada glavu on pokima
strašno ga je tad viditi,
još strašnije s njim se biti.
Na tvoje poštenje,
čaša i pojenje!

Već nas prvi stih ove pjesme podsjeća na završne stihove a posebno
na 13, 14. i 15. stih počasnice zapisane u XVI stoljeću na otoku Hvaru i
objavljene od njezina zapisivača Petra Hektorovića u djelu *Ribanje i ri-
barsko prigovaranje* (Mleci 1568). Evo završnih stihova te hvarske poč-
asnice:

Lipo ti je, brajo, pogledati,
lipa skoka junačkoga,
gdino mi junak poskakuje
od kamenka do kamenka,
bila ličca pokazuje
iza ščitka perenoga.

Na pojedine stihove te bračke počasnice podsjetit će nas i neki ver-
sovi uspavanke koju sam ja objavio pod br. 18 u svojoj zbirci *Ljuba Iva-
nova. Hrvatske starinske narodne pjesme sakupljene u naše dane po Dal-
maciji*, Split 1969, a zabilježio g. 1964. na poluotoku Pelješcu (Gornja
Dubrava):

⁴ O. Delorko, *Narodne pjesme i priče iz okolice Gline*, Zagreb 1954, rkp. zbirka
Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu, br. 160, br. pj. 182. A treba znati da ta
pjesma ima još dvije varijante u toj rukopisnoj zbirci (v. pj. br. 53 i 115), a o osta-
lim njezinim varijantama po publiciranim i nepubliciranim zbirkama hrvatske us-
mene poezije ovom prilikom da i ne pišem.

Muškijem te⁵ opasala pasom,
dala tebi kapu vučetine
i od orla silenoga krilo ...

A osim toga i završetak jedne narodne pjesme iz Slavonije (Slavonski Brod), objavljene u mojoj zbirci *Narodne lirske pjesme*, Zagreb 1963. pod br. 193, podsjeća nas na isto tako završne stihove bračke počasnice kojom smo u ovaj čas zabavljeni:

Kad uzjaju⁶ dobre konje
i pripašu ljute sablje
pa se vinu priko polja
kao zvizda priko neba,
snažno ih je pogledati
a kamoli dočekati.

I među pjesmama s Bola na otoku Braču, koje je objavio pod naslovom *Bolska rukovet stare lirike hrvatske*, poprativši ih s predgovorom, dr Josip Badalić u »Građi za povijest književnosti hrvatske«, JAZU, knj. 17, Zagreb 1949. na str. 7—90, imade nekoliko pjesama za koje mi također neće biti teško dokazati da ne pripadaju našoj pisanoj nego usmenoj poeziji. Dok to pišem, u prvom redu mislim na pjesme koje se nalaze u toj rukoveti pod br. XXIX (str. 51—55) i LI (str. 77). Prva, pirna pjesma, poznata nam je po nekoliko svojih inačica, od kojih se jedna nalazi i u ovome mome izboru (vidi pj. br. 53 i njezine varijante popisane u dijelu *Mjesto zapisa, kazivači, zapisivači i varijante pjesama*), a druga isto tako, samo što ona za razliku od prve nije pirna nego ljubavna pjesma i što nije zastupana ni s jednom inačicom u ovome izboru. Ta druga pjesma glasi:

Posadih jabuku
plemenito voće,
dojdoše tujini
da je obrat hoće.

Ili njim je brati
ili ne ticati,
ja sam je posadi,
moja će se zvati.

Jabuko rumena
dočim te ja gojih,
ni varhe ni grane
od tebe ne lomih.

Al kada te počmu
tujini gojiti,
varhe će i grane
od tebe lomiti.

Jabuko rumena,
kâ si u ravnom polju,
ne daj se ti brati
svakomu na volju.

Jer ćeš sebi dati
tugu i nevolju.

Pjesmu s istim motivom zabilježio je u drugoj polovici XIX stoljeća, samo u Postirima na Braču a ne na Bolu i već spomenuti Mato Ostojić. Evo te postirske varijante:

⁵ To vila čedo kojemu se pjeva uspavanka.

⁶ Braća djevojčina.

Jabuko rumena,
kâ si u ravnom polju,
ne daj se trgati
svakomu na volju.
jer će te nestati
u ravnome polju.

Kruško trnovačo,
što si se uvila,
ali nisi stablo

ko si prvo bila.
Jabuko rumena,
kâ prid dvorom stojiš,
kaž' ti meni pravo
za koga se gojiš?
Ne gojim se za te,
ni za drugo blago,
već se gojim mlada
za koga mi drago.⁷

Nešto bliža od ove postirske varijante umotvoru br. LI iz Badalićeve *Bolske rukoveti* jest ona pjesma koju sam ja zabilježio g. 1957. na otoku Prviću (šibensko otočje) i koja je dosada ostala u rukopisu. Evo i nje:

Jabuku posadi,
plemenito voće,
dodoše dušmani,
da je brati 'oće.
Jabuka je moja,
ja san je gojio,
prevrćajuć grane,
nisan je slomio.

Jabuko rumena,
koja si u polju,
ne daj se trgati
svakome na volju,
djevojka poštena,
svemu rodu dika,
ocu i materi,
a sebi do vika!⁸

Jednako bliz pjesmi iz br. LI iz Badalićeve *Bolske rukoveti* jest i umotvor koji sam ja također zabilježio u Vrboskoj na otoku Hvaru g. 1965. a objavio u svojoj već spomenutoj zbirci *Ljuba Ivanova* pod br. 240. On glasi:

Jabuka je moja,
ja sam je gojio,
ni verhe, ni grane,
nisan joj lomio.
Nit ću lomit tebi,

moj cvite rumeni,
nit ću ji lomiti,
ni drugome dati.
Ako sritan buden,
moja ćeš se zvati!

Poslije tih triju navedenih primjera i usputne napomene da se i u samoj Badalićevoj *Bolskoj rukoveti* nalazi još jedna varijanta toga motiva i to u umotvoru br. XI (str. 35—36) ili, još bolje rečeno, na samom njegovu početku, mislim da je suviše dalje raspravljati je li već više puta spomenuta pjesma iz *Bolske rukoveti* pod br. LI prava narodna pjesma ili nije.

Kad smo na ovaj način saznali koje su pjesme među *Počasnicama* koje je objelodanio A. Jutronić, a koje u Badalićevoj *Bolskoj rukoveti* prave narodne, neće nam biti teško zaključiti ni to da ni jednom ni drugom nizu pjesama ne treba tražiti nekog određenog autora, jer se očito

⁷ M. Ostojić, o.c., knj. II, br. pj. 72.

⁸ O. Deloriko, *Narodne pjesme s nekih šibenskih otoka* (Prvić, Kaprije, Žirje i Primošten), Zagreb, 1957/58, rkp. zbirka Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu (kratica INU) br. 310, br. pj. 2.

radi i u jednom i u drugom slučaju o pasioniranom skupljaču hrvatske lirske poezije u Dalmaciji — bez obzira na to je li ona pisana ili usmena — a ne o njezinu stvaraču. A uostalom, zar takav pasionirani sakupljač nije bio već u XV stoljeću Dubrovčanin Nikša Ranjina, kad je sastavljao svoj poznati *Kanconijer*?

Kad sam u »Mogućnostima« (br. 5 od g. 1962, str. 465—471) napisao da pjesma koja počinje stihom *Rano rani na vodiću Mare*, a koju je bio čitavu naveo Andre Jutronić u svome članku *Vicko Capogrosso-Kavanjin (1769—1838)* objavljen u istom broju netom spomenutog splitskog časopisa, nije rad toga splitsko-bračkog vlastelina — kako je mislio A. Jutronić — nego da pripada prema svim svojim oznakama produktima naše usmene poezije, onda nisam ni slutio kako će mi posrećiti da zabilježim sedam godina kasnije i sam jednu varijantu toga motiva, i to baš na samom otoku Braču (v. pj. br. 15 u ovome izboru). A još sam manje mogao slutiti da ću u rukopisnoj zbirci već nekoliko puta spomenutog Mate Ostojića, i to u njezinoj II knjizi naći još dvije inačice toga motiva, i to jednu zabilježenu u Postirima (kao što je i moj zapis) a drugu u Povljima.

Poslije otkrića tih triju varijanata; jedne koja je još živjela za naših dana u sjećanju bračkog puka i drugih dviju koje su se nalazile u rukopisu, možda ne bi bilo nimalo smiono zaključiti da je zacijelo i ona varijanta koja je pronađena u rukopisnoj ostavštini Vicka Capogrossa Kavanjina i koju je publicirao Andre Jutronić u »Mogućnostima«, također zapisana na otoku Braču. Samo kad bi tu dosta opravdanu hipotezu mogli dokazati i nečim još konkretnijim, onda bi onih deset počasnica, tiskanih u 27. knjizi *Građe* i one dvije narodne pjesme publicirane u Badalićevoj *Bolskoj rukoveti*, također objavljene u *Građi*, ali samo u 17. njezinoj knjizi, bile, koliko mi je dosada poznato, prvi zapisi narodnih pjesama otoka Brača, i to načinjeni po svoj prilici u drugoj polovini XVIII stoljeća te na samom početku XIX, dakle baš onda kad se i u učenom svijetu Evrope (a i u susjednoj Italiji) počela posebno cijeniti usmena poezija općenito. Premda je ona u nas Hrvata bila u cijeni i mnogo ranije, što pokazuju i neki njezini spisatelji poput Petra Hektorovića (XVI st.), Jurja Barakovića (XVII st.), Andrije Kačića Miošića te Matije Antuna Relkovića (XVIII st.) koji su pojedine njezine umotvore uklopili u svoja vlastita djela i na taj način najbolje pokazali kako su do nje mnogo držali.

Još bih morao ovdje spomenuti da je jedna usmena lirska pjesma s otoka Brača objavljena pod br. 43 u prvoj knjizi već spomenuta Kuhačeva zbornika *Južno-slovenske narodne popievke* itd., te da počinje stihom *Slavuj ptica mala svakom pokoj dala* i da iznenađuje svojim štokavskim jezičnim oblicima koji djeluju s te strane kao priličan dio Vukovih zapisa neprijatno literarno »uštimanih«, premda je, kako nas u to upućuje sam objavljač Kuhač, ona njegov vlastiti zapis.

Pjesma s otoka Brača, kojima su uz tekst zabilježene i note (kao što je bio slučaj i s netom navedenim Kuhačevim zapisom), imade i u zbirci Ludvika Kube *Slovanstvo ve svych zpevech itd. kniha X, Písne*

dalmatské, Prag (?) 1893. Njih u toj Kubinoj zbirci ima dvije: prva se nalazi na str. 77, a početni joj stih glasi: *Anica se materi moljaše*, a druga na str. 106, a početni joj stih glasi: *Ne virujem suncu žarkom*. Obje su zapisane u Supetru. Prva je romanca u kojoj se iznosi, kako je djevojka posluživši se lukavošću na usamljenu mjestu u gori (išla je po vodu) izmakla Violandu (očito Orlandu, Rolandu), obljublivaču tolikih djevojaka, a druga ljubavna, i u njoj se govori o nadi zaljubljenoga mladića koji vjeruje da će uspjeti kod svoje drage.

Isto je tako i o. Antonin Zaninović zaslužan za publiciranje bračke usmene poezije s notama, jer je u *Svetoj Ceciliji, smotri za crkvenu glazbu*, koja je izlazila u Zagrebu i to u godištu XXV g. 1931 (v. sv. 6), u godištu XXVI g. 1932 (v. sv. 1) i u godištu XXXII g. 1938 (v. sv. 1) te smotre objavio devet pjesama. Te su pjesme objelodanjene pod naslovom *Nekoliko kolenda iz Dalmacije*. Od tih zapisa tri su iz Bola (v. sv. 6, g. 1931, str. 212—213), dva iz Ložišća (v. isti svezak i godište, samo str. 213—214), dva iz Milne (v. sv. 1, g. 1932, str. 25—26) i dva iz Selaca (v. sv. 1, g. 1938, str. 17—19). Prva pjesma iz Bola počinje stihom: *Na parvi dan godišća*, druga: *Tri su kralja Bogu prišli*, a treća: *Kad se Bog čovik učini*. Prvoj pjesmi iz Ložišća početni stih glasi: *Od Božića sveti Stipan*, a drugoj: *Tri kralja jahahu*. Prva pjesma iz Milne ima ovaj stih: *Dobra večer kući ovoj*, a druga: *Tri kralja jahahu*. Prvoj pjesmi iz Selaca početni stih glasi: *Dobra večer ovom stanu*, a drugoj: *Tri kralja užjahu*. Te pjesme-kolende su ujedno ili varijante zapisa br. 52 ili br. 55 u mom izboru. Budući da na to upozoravam čitača na ovome mjestu, on ne treba da ih traži u odjeljku *Mjesto zapisa, kazivači, zapisivači i varijante pjesama*, jer ih tamo neće naći.

U smotri *Sveta Cecilija* objavljena je još jedna pjesma s tekstom i notama s otoka Brača i to u sv. 3. godišta XXXIV g. 1940, a na str. 57—58. Njezin objavljivač je Ivo Babarović iz Nerežišća. Pjesmi je naslov *Zazivi za dažd*. Početni stih joj glasi: *Bože daj mir i jedinstvo*.

Notnih i tekstovnih zapisa stihovanih umotvora s otoka Brača može se naći i u knjizi Vladoja Berse *Zbirka narodnih popievaka (iz Dalmacije)*, koju su uredili poslije sabiračeve smrti dr. Božidar Širola i Vladoje Dukat te objavili g. 1944. u Zagrebu. U toj Bersinoj zbirci imade 31 pjesma s otoka Brača i one se nalaze pod ovim brojevima (plesove bez tekstova pri ovom nabranjanju nisam uzimao u obzir): 5, 49, 60, 61, 66, 87, 88, 111, 121, 122, 123, 129, 130, 134, 197, 210, 230, 231, 232, 340, 341, 342, 367, 442, 443, 444, 445, 446, 447 i 448. Sve su te pjesme odreda lirske. Zapisane su u tri mjesta: Milnoj, Ložišćima i Nerežišćima. Među pjevačima tih pjesama (jer u ovom se slučaju očito radi o pjevačima) bilo je žena i muškaraca (četiri žene i tri muškarca).

Najviše je pjesama zapisano u Ložišćima (18), a najmanje u Nerežišćima (4). Prema klasifikaciji po kojoj je zbirka uređena, s otoka Brača imade: jedna pjesma vojnička, jedna rodoljubna, dvije uspavanke, tri šaljive, jedna žetelačka, šest kolenda i tome slično, četiri djevojačke, tri ljubavne, jedna junačka te sedam raznih.

Pjesma br. 49 iznosi zanimljiv osjećaj onih otočana koji su prisiljeni zbog boljih životnih uvjeta napustiti rodni kraj a teško im je, jer znaju da će se izgubiti među tolikim tuđincima nove sredine, pa se ovako hrabre:

Kad putuješ put Zeland
i u druge svita strane,
svuda kaži da si Hrvat,
moj mileni slatki brajnel

A treba znati da je ovaj zapis Bersa načinio godine 1907. kao i sve ostale svoje zapise s otoka o kome je riječ.

Među Bersinim zapisima s Brača imade varijanata nekih pjesama moga izbora; tako su npr. Bersini zapisi br. 60 i 61 varijante pjesama br. 21 i 50 moga izbora, Bersin zapis br. 111 nepotpuna je varijanta pjesama br. 6, 8 i 36 moga izbora te Bersin zapis br. 129, varijanta je pjesme br. 52 moga izbora. (Budući da sam na ovome mjestu naveo Bersine inačice s otoka Brača nekim pjesmama moga izbora, čitač ne treba da ih traži u posebnom odjeljku *Mjesto zapisa, kazivači, zapisivači i varijante pjesama*, gdje bi se inače morale nalaziti.)

Ali kad već pišem o pojedinim pjesmama te Bersine rukoveti pjesama s otoka Brača, onda ne bih nikako htio prešutjeti da se zapisu br. 15 moga izbora, o kome sam podrobnije govorio već na prethodnim stranama ovoga uvoda, nalazi još jedna inačica (osim onih nabrojenih u odjeljku Mjesto zapisa, kazivači, zapisivači i varijante pjesama), i to baš u toj Bersinoj zbirci, a pjevao ju je odnosno kazivao Bersi u Splitu Vjekoslav Radica godine 1906. Tako se, zahvaljujući toj Radičinoj inačici, broj tekstova o tome motivu povećao za još jedan tekst, samo što je ovaj put popraćen i s melodijom uz koju se pjevao.

Još bih htio nešto kazati i o dvjema bračkim usmenim pjesmama koje se nalaze u Bersinoj zbirci pod br. 134. i 340. To su naime pučki umotvori u stihu, koji je najispravnije smatrati pjesmama posrednicama između usmene i pisane poezije, ne samo na otoku Braču nego i u ostalim predjelima Dalmacije, a poglavito u onima uz more. Finoću i stanovitu otmjenost riječi iz takvih pjesama dalmatinski je stvarač odnosno kazivač (pod ovim se pojmom misle i žene) prenio u monologe i dijaloge svojih duljih umotvora, a naročito onih tipa romance i balade, i tako ih podario onom izražajnom posebnosti koja je svojstvena samo takvim tvorbama i po kojima je takve tvorbe lako prepoznati (i kad nemaju oznake otkuda su) među drugim brojnim pjesmama usmene poezije Južnih Slavena.

Napokon evo jedne od tih dviju pjesama (i to one pod br. 340) s otoka Brača iz Bersine zbirke. Tu je pjesmu on zabilježio u Nerežišćima od Dinka (Dominika) Glasinovića:

Golubice moja mila,
kud mi misliš odletiti,
koja li te čini sila

ovo mjesto ostaviti;
ol ne mariš, o gospojo,
sama sebe sagubiti.

Tek citirajući ovu pjesmu, zar se nisam najednom našao među pjesmama kakve su bile po fakturi i one dvije iz Badalićeve *Bolske rukoveti*, a u povodu kojih sam se već u ovome uvodu osvrnuo na još nekoliko puta, njima srodnih?!

Prema ovome što sam dosad iznio vidi se da je i otok Brač sudjelovao preko svojih anonimnih stvarača — kao uostalom i drugi naši predjeli uz more — na stvaranju hrvatske usmene poezije, ali da je on u tome stvaranju tako snažno sudjelovao, doznajemo tek iz zapisa već nekoliko puta spomenutog Mate Ostojića, jednoga od trojice braće Ostojića (ostala dvojica su se zvala Ivan Kažimir i Niko) koji su bili posebno aktivni u našoj književnosti devedesetih godina prošloga stoljeća.

O svoj trojici braće, pa tako i o Mati, pisao je nešto opširnije Ante Petravić na str. 219—238. u članku *Braća Ostojići* svoje knjige *Studije i portreti* (Zagreb 1905). Ja ću u ovome svome napisu prenijeti dva suda iz onoga dijela toga članka koji se odnosi na Matu. Evo prvoga: »U pjesmama Mata Ostojića tri su karakteristične note: Ponajprije neka kao prpošnost, osobito u erotičkim pjesmama, kao odjeka neprestanoga praćenja talijanske moderne lirike, slivena duhovitošću narodnih pjesama, kojima se je on bavio i sakupljao ih. Iza toga eto na redu patriotska nota, koja zvuči svečano i dostojno u prvoj zbirci *Iskre i plamovi* (1894), a nalazi se i u najnovijim *Ugarcima* (1900) . . .« (v. str. 219). A sada evo drugoga Petravićeva suda: »Ostalo bi, da još nešto rečem o srodnosti Matinih pjesama sa narodnom pjesmom. Vrhunac umjetnosti kod nas bijaše držano od vjeka spojenje narodnoga duha sa umjetnim. Mažuranić, Martić i Botić kao epičari u tome potpuno uspješni. Prvi u *Čengić-agi*, drugi u *Luki Vukaloviću*, a treći u *Pobratimstvu*. Za to se ja ne ustručavam nazvati ih genijima nove hrvatske književnosti, a potomstvo će ih najbolje ocijeniti. U lirici u tome nije niko potpuno uspio, jer je i teže. Teže je uspjeti u lirici nego u epici, jer je naša epika narodna veličanstvenija od lirike. Ona se mnogo približava grčkoj epici. Lirika je kratka, njezini motivi nijesu tako mnogobrojni, a da se lako ne opetuju. U formalnoj strani, da udovolji narodnom duhu, Mato je potpuno uspio . . .« (v. str. 223).

O književnom radu sve trojice braće pisao je i Dragutin Prohaska u svome *Pregledu savremene hrvatsko-srpske književnosti* (Zagreb, 1921) na str. 117. i evo na koji način: »Retorika, patos, deklamacija na način i o stvarima, o kojima su originalnije i bolje pjevali već Preradović, Harambašić, Tresić. Ivan Kažimir ima nekoliko dobrih pjesama, Mato je od njih trojice najmanje izvještačen, Niko je najbljeđi. Sva trojica su starčevićanci i pjevaju u starčevićanskom duhu. Ivan Kažimir bijaše sa svojom prvom zbirkom pod utjecajem talijanskog verizma Stecchettijeva. A kasnije se obrati vjeri svojih otaca. Njegova je zasluga, da je u Donjoj Tuzli štampao oko 30 hrvatskih knjiga.«

Kao i ostala braća i Mato se rodio u Povljima na otoku Braču. Za njega Prohaska kaže na malo prije navedenoj strani već spomenutog *Pregleda*, da je bio posjednik i trgovac u svome rodnome mjestu. Od objavljenih djela spominje mu dvije zbirke izvornih stihova (*Iskre i plamovi*, 1894, *Ugarci* 1900 te jedan prijevod, *Pizar, tragedija* u 5 činova od R. Sheridana, 1902). Drugu zbirku i prijevod tiskao je u Donjoj Tuzli.

Ostali podaci o Mati Ostojiću koje sam uspio skupiti govore (vidi knjigu enciklopedijskog karaktera *Znameniti Hrvati*, Zagreb 1925), da je on osim velike zbirke narodnih pjesama ostavio u rukopisu i pozamašnu zbirku narodnih poslovice, a *Leksikon Minerva* (Zagreb, 1936), da je, rođen 1862. a umro 1929, pisao lirske pjesme, sabirao narodno blago i prevodio. Matu spominje, uz njegova dva brata, i Mate Ujević u svojoj na popularan način pisanoj *Hrvatskoj književnosti* (Zagreb, 1932), i to na str. 154. te kaže za nj da je pjevao pjesme u kojima da je pored ostalog jače naglašavao težak položaj dalmatinskog radnika i seljaka. Dr Vinko Lozovina u svojoj knjizi *Dalmacija u hrvatskoj književnosti* objavljenoj g. 1936 (izdanje Matice hrvatske u Zagrebu) piše samo o Ivanu Kažimiru, dok Niku kao i Matu uopće ne spominje. Dr Slavko Ježić u svome kompendiju *Hrvatska književnost od početka do danas 1100 — 1941*, Zagreb 1944, na str. 312. piše: »U Donjoj Tuzli nastanio se odvjetnik Ivan Kazimir Ostojić (r. 1863), koji je tamo pokrenuo izdavanje hrvatskih pjesnika (Kranjčevićeve *Trzaje*, Milakovićeve pjesme i dr.), a i sam je pjevao lirske pjesme (*Poletarke*, 1884, *Suze i osmijesi*, 1900), baš kao i brat mu Mato (1862—1929.: *Iskre i plamovi*, 1894. i dr.) i treći brat Nikola (r. 1869.: *Čuvstva i poleti*, 1900).«

Talijanski slavist Arturo Cronia u svojoj povijesti srpske i hrvatske književnosti pod naslovom *Storia della letteratura serbo-croata* (2. izdanje), Milano 1956, na str. 341. piše o svoj trojici braće, samo ništa opširnije od ostalih: »Tri brata Ostojića, Dalmatinca — Mato, Ivan Kažimir i Niko — prvi s 'iskrama i plamovima' (*Iskre i plamovi*, 1894, *Ugarci* 1900), drugi s 'prvim letovima' i 'suzama i osmijesima' (*Poletarke*, 1884, *Suze i osmijesi*, 1900) i treći s *osjećajima i letovima* te 'nadama i žudnjama' (*Čuvstva i poleti*, 1900, *Nade i čeznuća*, 1914), verizam Stecchettija i Carduccija ili nostalgije rodničkih žala izmjenjuju s ljubavlju, rodoljubnom i socijalnom poezijom«. I Miroslav Šicel u svome *Pregledu novije hrvatske književnosti* (Zagreb 1966, izdanje Matice hrvatske) samo se letimično dodirnuo pjesničkog rada sve trojice braće, i to ovim riječima: »Kao pjesnike, ali samo u književnohistorijskom smislu, treba spomenuti još i tri brata Ostojića: Ivana Kažimira, Matu i Niku Ostojića, koji su pjevali u duhu preradovićevisko-harambašićevske poezije, i jedino je, možda, nešto interesantniji Ivan Kažimir, koji je u prvoj svojoj fazi pjevao pod utjecajem talijanskog verizma ili, još određenije, pjesnika Stecchettija.« Kao A. Petravić nešto opširnije o svoj trojici braće, pa tako i o Mati, pisao je Dasen Vrsalović u svojoj knjizi *Povijest otoka Brača*, Supetar 1968. (*Brački zbornik br. 6*) i to na str. 365—366: »Mato Ostojić (1862—1929) već se od rane mladosti bavio folklorom, iako se poslije završene gimnazije posvetio gospodarstvu i trgovini. Skupio je

na hiljade narodnih pjesama, anegdota i molitava, koje je izdala Matica hrvatska. Pri tome skupljanju narodnog blaga dopisivao se s mnogim uglednim domaćim i stranim javnim i kulturnim radnicima, pa već i sama ta korespondencija ima kulturno-historijski značaj.

Kao pjesnik Mato se ističe jedrinon, konciznošću i formom, a u tematici je jako naglašena patriotska i socijalna nota. Zbirke *Iskre i plamovi* (1894) i *Ugarci* (1900) posvećuje hrvatskoj mladeži, koja se zanosom grije na žarkom suncu najljepših ideala ljubavi i slobode. U *Iskrama* piše: Vrcnuše iskre, jer ih je iz kремена tvrde vjere moje u hrvatsko uskrsnuće skresalo sječivo nebrojenih tuga i nevolja naših.« »Najljepše su mu pjesme domovini« — piše dalje Vrsalović — »protkane narodnim duhom, zanosom, bolju i ogorčenjem živa rodoljuba...

U *Mašklinu*, simbolu znoja i svih težačkih tegoba, Ostojić ocrtava živim bojama sliku dalmatinskog težaka. Tu ljudsku ljubav pjesnik je uvijek ozbiljno shvaćao, to se najbolje vidi u pjesmi *Na derneku*, gdje promatra slijepa prosjaka, pa mu se bude srdžba i samilost:

S čovječnosti planuh uciviljene,
Vidjeh raskoš, gozbe dvora sjajnih,
Vidjeh mitre, vidjeh žezla krune,
A kroz suze zlopatnika vajnih.

Taj zametak novoga smjera razvio se kod pjesnika u novi val socijalne poezije, koja kod njega nije nikakva moda već dubok odjek istinskog života.«

Uz te navode prenesene iz Vrsalovićeve malo prije spomenute knjige — ne upuštajući se ovom zgodom u stvarnu umjetničku vrijednost Matina izvornog pjesničkog stvaranja — kao što se nisam upuštao ni u slučaju Petravićeva suda — htio bih samo upozoriti na to da su urednici velikog Matičinog tiskanog zbornika, koji Vrsalović neizravno spominje, objavili samo mali dio Matinih zapisa s područja narodne poezije, a osobito onih koje je on našao na otoku Braču, no o tome ću kasnije pisati opširnije.

Međutim, Matu, kao ni bilo koga od njegove braće, ne spominju novije publikacije enciklopedijskog karaktera s nas, kao što su na primjer *Enciklopedija Jugoslavije* (sv. 6, Zagreb 1965) i *Priručni leksikon* (III prerađeno i prošireno izdanje, Zagreb 1967).

A ipak ako je itko od Ostojića trebao da bude spomenut odnosno obrađen u tim najnovijim izdanjima enciklopedijskog karaktera u nas, onda je u prvom redu to trebao biti upravo Mate Ostojić, i to ne zbog toga što je pisao izvorne pjesme i prevodio strane tragedije nego što je iza sebe ostavio, istina u rukopisu, jedan od najvrednijih zbornika hrvatske usmene poezije uopće.

U oskudici podataka o Mati osobno, što ne znači drugo do biografskih, i u oskudici sudova o njegovom književnom stvaranju, što ne znači drugo do bibliografskih, ja sam osim kratkih navoda o njegovoj aktivnosti iznesenoj u djelima pisaca naših književnih kompendija kao i na stranama enciklopedijskog karaktera, donio i ono što se govori i o radu

njegove braće. Samo kad sam se zadržao na članku A. Petravića i na knjizi Dasena Vrsalovića, koji su o njemu nešto više pisali, odstupio sam od toga, ne bi li na taj način bolje osvijetlio i Matu samoga i ambijent iz koga je potekao i atmosferu u kojoj je djelovao.

Kad sam se nedavno upoznao s prvom knjigom Matine rukopisne zbirke⁹ a nakon nje s drugom, pa kad sam sve pjesme zapisane na otoku Braču u tim dvjema knjigama pročitao, neću nimalo pretjerati kažem li da sam se osjećao slično kao John Keats, engleski lirik za vrijeme romantike, kad je prvi put došao u dodir s Homerovom poezijom u prijevodu svoga zemljaka Georgea Champana (1557 — 1634), naravno s dužnom razlikom i što se tiče velikog grčkog epskog pjesnika u odnosu na bračku usmenu poeziju i što se tiče njegovog zanesenog engleskog čitača u odnosu na mene. Evo na koji je način J. Keats izrazio to svoje iznenađenje i udivljenje u posljednjim strofama, to jest u dvjema tercinama svoga soneta *On first looking into Champan's Homer*:

Then felt I like some watcher of the skies
When a new planet swims into his ken,
Or like stout Cortez when with eagle eyes
He star'd at the Pacific — and all his men
Look'd at each other with a wild surmise —
Silent, upon a peak in Darien.¹⁰

Ali moram priznati da sam doživio slično iznenađenje i udivljenje, premda ne takva intenziteta, nekoliko puta i prije ovog susreta s Matom Ostojićem, odnosno s njegovim zapisima pjesničkog folklora na otoku Braču. I to je svaki put bilo kad bih se našao pred djelima hrvatske usmene poezije u Dalmaciji, bilo da se to dešavalo kad bih se s njom susreo na stranama tiskanih ili rukopisnih zbirka, bilo izravno na terenu pri samom neposrednom dodiru s njezinim živim njegovateljima. Nema sumnje da je takvo iznenađenje i udivljenje pripomoglo da je došlo i do nastanka moje objelodanjene zbirke *Ljuba Ivanova*, a i do još nekih publiciranih radova sličnoga karaktera.

Rukopisna zbirka Mate Ostojića, kako sam već dva puta napisao, sastoji se od dvije knjige: u prvoj se, znatno opsežnijoj, nalazi 601 pjesnički zapis, a u drugoj, manjoj, 270 pjesničkih zapisa. Prema tome ta se rukopisna zbirka sastoji u svemu od 870 pjesničkih zapisa. Na otok Brač otpada u prvoj knjizi njih 296, a u drugoj 154, dakle ukupno njih 450. Najveći broj ostalih pjesničkih zapisa načinjen je u Imotskoj krajini (Medovdolac, Zagvozd, Studenci, Lovreć, Cista) i okolici Omiša (Zeževica, Grabovac, Slimen), onda neuporedivo manji u Makarskom primorju (Ba-

⁹ Pun njezin naslov vidi u bilješki br. 2.

¹⁰ Približan prijevod u prozi tih stihova glasi: »... onda se osjetih nalik promatraču nebesa / kad jedan novi planet otkrije u svome vidnom polju / ili kao smion Cortez kad očima orla / uprije svoj pogled u Pacifik — a svi njegovi ljudi / pogledaše jedan drugoga s krutom sumnjom — / šutljivi na jednome od vrhova u Darienu«.

ška Voda, Brela, Borovina¹¹) te 3 u Boki kotorskoj (Dobrota). U nebračkom dijelu zbirke po broju zapisa na prvom mjestu se nalaze sela Medovdolac i Grabovac, a onda za njima slijedi Zagvozd. No ono što su za nebrački dio zbirke dva netom spomenuta mjesta u Imotskoj krajini i jedno u okolici Omiša, to su za brački dio: Povlje (rodno mjesto skupljačevo) i Selca.

Kako sam isključivo zaokupljen bračkom pjesničkom usmenom građom, ostali dio Ostojićeve veoma vrijedne zbirke pustit ću po strani, a zadržat ću se samo na materijalu koji je u toj zbirci nađen na otoku Braču.

Pjeme u zbirci nisu odijeljene kako sam ih ja odijelio pišući o njima (tj. na bračke i nebračke), nego slijede jedna za drugom bez obzira kome od navedenih mjesta i predjela pripadaju, utoliko je bilo teže one koje su bile predmet moga proučavanja pronaći i odvojiti. Uz to preko izvorne (tj. sakupljačeve) numeracije pojedine pjesme, npr. u II knjizi od odjeljka *Junačke*, neka je druga ruka (najvjerojatnije jednoga od urednika Matičina publicirana zbornika) metnula drugi broj, tako da poslije intervencije te ruke, ide jedna pjesma za drugom sve do kraja.

Slično je postupala takva ruka i u I knjizi. Svakako da je na taj način i jedan i drugi dio zbirke samo dobio na preglednosti, pa ću se i ja pri navođenju poslužiti tim brojevima, kao što su se, uostalom, služili i urednici Matičina publicirana zbornika kad su nešto iz te zbirke uzimali ili citirali. Numeracija je izvršena dobro osim na nekoliko mjesta gdje se pojedina pjesma izgubila (tako npr. nema pjesme pod br. 47 u II dijelu zbirke).

Mato Ostojić je pjesme za svoju zbirku sakupljao na otoku Braču u ovim mjestima: Povlja, Selca, Gornji Humac, Sumartin (Ostojić ga piše Sv. Martin), Sutivan, Pražnice, Postira i Nerežišća. Ovaj redosljed mjesta nisam izvršio prema tome kako se ona nalaze na samom otoku, jer bih u tom slučaju bio započeo sa Sutivanom, nego onako kako se ona u zbirci javljaju u savezu s ovim ili s onim Ostojićevim zapisom.

Kao pri svakom sakupljanju narodnih pjesama među našim življem koji nastava obale Jadranskog mora (bilo onim uz samo kopno, bilo onim na otocima) i u ovoj je Ostojićevoj zbirci, koja jedan dio tih predjela obuhvaća, najveći broj pjesama pripao ženama, među kojima su se posebno istakle u tom smislu Kata Vrsalović i Ane Zlatar iz Povalja. Ali osim njih ima i drugih žena koje su također zapisivaču odrecitirale određen broj pjesama, među kojim pjesmama je i veoma uspjelih. Te druge žene su se zvale Kata i Marica Ostojić, također iz Povlja, Marija Carević iz Gornjeg Humca, Kate i Manda Mošić, Kata Bošković, Manda i Antica Juranović, Šima Didolić, Perina Ursić, Margarita Vuković, Anđelija Štambuk, sve iz Selaca, zatim Kata Kusanović iz Pražnica, Dije (očito Dijodora) Zlatar iz Sumartina, Marija Vrsalović iz Povalja, Ursa Boš-

¹¹ Ukoliko se ne radi o Borovcima za koje piše u publikaciji *Imenik mesta u Jugoslaviji*, Beograd 1965, na str. 76 da se nalaze u okolici Metkovića. Mjesta ili sela Borovi nema nigdje, a pogotovu nema u onim predjelima iz kojih su Ostojićevi zapisi.

ković iz Selca, Mare i Andrica Janović također iz Selaca, Kata Zlatar iz Povalja, Ivka Litović, Ole i Ljubica Ostojić iz mjesta iz kojeg je prethodna, Tonka Matulić iz Postira, Katica Ostojić iz Sumartina, Jerka Glavinović iz Povalja, Dije Ostojić iz istoga mjesta, File (vjerojatno Filomena) Glasinović iz Nerežišća, Dinka Radić iz Sumartina te Marica Ostojić iz Povalja.

Muškarci su kao kazivači u ovoj Ostojićevoj zbirci zastupani s mnogo manjim brojem pjesama, ali navest ću i njih i naznačit ću otkuda su: Jakov Puratić je iz Sumartina, Mate Mošić i Josip Ursić su iz Selaca, Ante Šantić je, za koga se kaže da je prosjak, iz Postira. Iz istog su mjesta i Josip i Ivan Matulić, samo što za prvoga izričito stoji da je mornar, a onda iz Postira je i Petar Morović, dok su iz Povalja Ive Litović te Petar Ostojić.

Iz bračkog dijela Ostojićeve zbirke za Matičin publicirani zbornik preuzeto je šest pjesama, i to u V knj. četiri (v. pj. br. 38, 158, 198 i 178) i u VI knj. dvije (v. pj. br. 37 i 50). Uz to u prvoj se knjizi Matičina publicirana zbornika na str. 510 navodi jedna pjesma iz Ostojićeve zbirke kao varijanta, a isto tako i jedna u petoj knjizi na str. 435—436. u iste svrhe.

Potrebno je još upozoriti da je pogrešno navedeno u I knjizi toga zbornika da je pjesma br. 34 s otoka Brača, jer je ona uistinu iz okolice Omiša, budući da se Grabovac ne nalazi na Braču nego na području netom spomenutog predjela.

U Matičinu publiciranu zborniku mnogo je bolje prošla nebračka građa Ostojićeve zbirke, jer je iz nje odabrano za taj zbornik 26 pjesama i njih se može naći u prvoj knj. (v. br. 34), u drugoj (v. br. 6, 18 i 56), u petoj (v. br. 125, 145, 147 i 173), u šestoj (v. br. 51), u sedmoj (v. br. 46, 88, 105, 106, 115, 213, 268 i 354) u osmoj (v. br. 17, 18 i 28) te napokon u devetoj (v. br. 7, 13, 27, 28 i 29).

Na taj su način urednici publiciranog Matičinog zbornika unijeli u nj ukupno 32 zapisa iz Ostojićeve rukopisne zbirke, što nije svakako malen broj uzevši u cjelini, ali jest ako se pogleda na brački dio koji je od nebračkoga za 29 zapisa veći a zastupan je samo sa šest pjesama.

Razlog tome možda bi se jednim dijelom mogao naći u tome što su urednici vjerojatno smatrali da su Ostojićevi zapisi s dalmatinskog kopna a nešto podalje od mora, s jezične strane bliži književnom štokavskom govoru od zapisa načinjenih na otoku Braču (o taj nesretni filološki razlog zbog kojega je dobar dio i stare hrvatske pisane književnosti, oblikovane čakavštinom i kajkavštinom, a onda i polučakavštinom i polukajkavštinom, sve do naših dana, bio potcjenjivan na račun pisane književnosti oblikovane čistom štokavštinom!). A zatim ne bih se usprotivio, kad bi mi netko kazao da je razlog tome nevaljalome omjeru između bračke i nebračke građe pri preuzimanju pojedinih umotvora iz Ostojićeve rukopisne zbirke u Matičin publicirani zbornik, bio i čisto romantički. Naime urednici su jamačno držali da je manje civilizirana Imotska krajina, a onda i ostali predjeli na kopnu u neposrednoj blizini Splita (dovoljno im se bilo sjetiti Fortisove *Asan-aginice* i mita o morlakiz-

mu) mnogo bogatiji usmenom poezijom od svakako u tome pogledu znatno civiliziranijeg otoka Brača.

Kad sam već pri toj misli, onda neću nikada zaboraviti jednog sezonskog radnika iz duboke unutrašnjosti naše države, koji je prisustvovao slučajno na nekome od dalmatinskih otoka, dok sam ja bilježio jednu vrlo drevnu i vrijednu pjesmu od neke starice, pa videći da se pri tom bilježenju prilično mučim, dakako u nastojanju da pjesmu što bolje zapišem, uskliknuo: »Eh, da vi dođete u nas, čudo bi takvih pjesama našli, a tu se uzalud naprežete. Ta ovaj svijet na otocima jedva da i zna našim jezikom govoriti, a kamo li da bi narodne pjesme pjevao!«

Ta je iskrena, spontana izjava toga neukog čovjeka, koji je nalazeći se u predjelima najbogatijima takvom poezijom u nas, mislio na unutrašnjost to jest na svoj zavičaj kao na pravo i najobilatije nalazište toga pjesništva, na drugačiji način ponavljala krivo shvaćanje i naših učenih ljudi, pa i nekih znanstvenih pregalaca, domaćih i stranih, koji Dalmaciju općenito, pa tako i njezine otoke, smatraju perifernim područjem usmene poezije Južnih Slavena.

Ali da ti Ostojićevi zapisi — brački i nebrački podjednako — nisu pravedno ocijenjeni od urednika Matičina publicirana zbornika, vidi se i po tome što nam jedan od njih, a to je dr Nikola Andrić, o njima ne kaže ni jedne riječi u svome opširnom članku *Sabirači Matičinih hrvatskih narodnih pjesama*, koji je objavio u više nastavaka u »Glasu Matice Hrvatske« god. 1908. i 1909. A u tom nas uvjerenju potkrepljuju i riječi napisane olovkom rukom jednoga od tih urednika na naslovnoj strani II knjige koje glase: »Rijetko se koja može uzeti«, to jest pjesma, očito za publicirani Matičin zbornik.

Od istaknutih kazivačica bračkog dijela Ostojićeve rukopisne zbirke, a to znači Ane Zlatar i Kate Vrsalović, u Matičin publicirani zbornik unesene su samo tri pjesme, i to od prve dvije (v. V knj. pj. br. 38 i VI knj. pj. br. 37) i od druge jedna (v. VI knj. pj. br. 50).

Pojava vrsnih kazivačica usmene poezije u Dalmaciji, kao što su malo prije dvije spomenute žene iz Povalja, nije nova. Zahvaljujući nekim takvim ženama i u drugim predjelima uz more, pa i na kopnu, Matičin publicirani zbornik je i mogao da bude onako bogat i motivima i raznolikom obradom tih motiva kao što jest. Dok ovo pišem pomišljam u prvome redu na Anicu Begin, Katu Murat i Maru Ivanković iz Luke na Šipanu, pa na Matiju Šešelju¹² iz Zaglava na Dugom otoku te na neke moje kazivačice kao što je npr. bila Dumica Paulina r. Bačilo iz Silbe na istoimenom otoku, Jele Vojković r. Vojković iz Podstražja na otoku Visu i na mnoge druge. Interesantan je slučaj već spomenute Šipanijke Mare Ivanković koja je zapisivaču Krsti Markoviću (v. njegovu rukopisnu zbirku Matice hrvatske br. 141 iz g. 1892—93) kazivala 84 pjesme, među kojima ima i epskih i lirsko-epskih i čisto lirskih umotvora i kojih tekstovi obasižu 186 strana otkucanih na pisaćem stroju, a da je pored svega toga

¹² Vidi O. Delonko, *Matija Šešelja, kazivačica narodne poezije na Dugom otoku*, »Zbornik za narodni život i običaje«, Zagreb, 1954, knj. 38, str. 223—232; isti, *Hrvatske narodne pjesme s Dugog otoka i iz Prvić-Luke kraj Šibenika*. 1956, rukopisna zbirka br. 227 Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu.

obilja poezija koje je znala, nikad nitko ne spominje kad se piše o kazivačima naše usmene poezije općenito, dok neke guslare od kojih je zapisano jedva desetak pjesama, i to s velikom mukom, spominju i udžbenici a i mnogi ostali radovi koji se usmenom književnošću bave, pa nerijetko i same enciklopedije.

Svakako da je s toga stanovišta i dvjema ženama Povljankama to jest Ani Zlatar i Kati Vrsalović načinjena nepravda time što je od tolikih pjesama — i to uspjelih pjesama koje su odrecitirale Mati Ostojiću — jedan od urednika Matičina publiciranog zbornika za taj zbornik odabrao samo tri.

Ali kao kazivačice usmene poezije na otoku Braču istakle su se za vrijeme Ostojićeva bilježenja i neke druge žene i ja sam neke od njih spomenuo na onom mjestu ovoga moga uvoda gdje ih sve odreda imenujem.

Jako mi je žao što ne mogu opširnije pisati o toj veoma vrijednoj i bogatoj zbirci Mate Ostojića — pa makar i u obliku ovećeg članka — nego se samo na nju toliko osvrnuti koliko je najnužnije potrebno da se o njoj zna kad se raspreda općenito o usmenoj poeziji otoka Brača, a u povodu objelodanjivanja njezine u najnovije vrijeme sakupljene stihovane građe.

Ne ističu se pjesme u Ostojićevoj rukopisnoj zbirci motivima koji nam ne bi bili poznati (mada imade i takvih kao npr. oni koji iznose pjesme br. 142 i 538 u I knj.) i iz drugih naših zbirki, a poglavito onih zbirci kojih je građa nađena na području Dalmacije kao i ostalih krajeva uz obale Jadranskog mora na kojima Hrvati žive, nego obradom tih motiva. I ja ću se potruditi da barem na neke od njih s te strane upozorim. Tako npr. na pjesmu br. 41 u I dijelu zbirke koju je inače kazivao jedan muškarac (njoj se varijanta nalazi i među tekstovima ovoga moga izbora, vidi pj. br. 25), a koja je već poznati motiv, i pored toga što je nespretno zapisana (posebno na samom početku), obogatila nekim novim trenucima. Da to čitaču bude jasnije donosim je ovdje čitavu:

O sokole, siva ptico moja,
ne leti mi oko dvora moga,
da mi dragog ne probudiš moga,
jer je trudan i umoran.
Sinoć mi je s puta doša,
jopet mi se na put spravlja,
mene samu doma ostavlja.
Molit hoću draga moga,
da me na put sobom vodi,
da me samu ne uhodi.

Ako ne htit drago moje,
tužit ću se rodu mojem,
rodu mojem i njegovem.
Zatvorit ću bile dvore,
pa ću poći na zlatara,
skovat hoću krila zlatna,
poletit ću dragu momu,
svim mornarim pod pajole,¹³
dragu momu na kolina.

I poznati motiv o junaku kojega je žena svezala dok je spavao teško trudan u gori, pa predala u ruke njegovim neprijateljima (a koji je motiv također zastupljen jednom varijantom među tekstovima ovoga moga

¹³ (Od tal. riječi pagliolo), pomična daska na dnu lađe, podnica.

izbora, vidi zapis br. 34), obogatila je nekim pregnantnije izraženim po-
jedinostima jedna Ostojićeva inačica, i to ona koja se nalazi pod br. 115
u I dijelu njegove zbirke, a koju mu je inačicu kazivala Manda Juranović
iz Selaca. Evo npr. kako Grujo — glavno lice — moli ženu da stražari
nad njim dok on bude spavao, da ga ne bi za to vrijeme Turci nenadano
napali pa zarobili:

Bi l se moga ja pouzdat u te,
dokle snimin¹⁴ sanak sa očiju.

Pa kako je priprosta a snažna formulacija stanja kad mu je žena
lažno obećala da hoće:

Grujicu je vira pridobila.

A evo kako je dan prizor kad Grujina žena zove Turke, njegove ne-
prijatelje, da ga uhvate, dok on svezan od nje, spava:

Al kako je jugovina bila,
prvi put je nisu čuli Turci.

Posebno su uspjele akcentuirane riječi glavnoga junaka upravljene
nejaku sinu (jer i on je jedno od lica u pjesmi) kojima ga moli da od
majke, koja bezdušno prati njegovo krvavo odvođenje kroz goru (vezan
je konopima za sedlo jednoga od turskih konja) otme nože i time mu po-
mogne da se s pomoću njih odriješi:

Ti se guri majci uz kolina,
ukredi joj nože iza pasa.

Puna je ovako sretno danih formulacija i pjesma br. 116 u I dijelu
Ostojićeve zbirke, a kojoj je motiv veoma raširen među pukom u Dalma-
ciji, a posebno ga je popularizirao među našim obrazovanim svijetom
općenito, Vukov zapis *Bog nikome dužan ne ostaje*,¹⁵ a i ja tome motivu
među odabranim tekstovima ovoga moga izbora donosim jednu inačicu
(v. br. 13). To sretno formuliranje dolazi do izražaja u Ostojićevu zapisu
na onome mjestu na kojemu žena, teški psihopat, traži od susjetkinja (a
ne od žene drugoga brata kao što je u većine varijanata, što je svakako
manje diskretno) pomoć da omrazi muža s njegovom sestrom:

Vami bora, sve moje suside,
čula jesam, ma vidila nisam,
da jemate trave od omražnje,
ol mi dajte, ol mi je prodajte,
oli mi je darom darovajte,
omrazit ću selu medju braćom!

Ja sam već u nekoliko navrata i u raznim svojim radovima pisao
o tome kako je more mnogo više prisutno u pojedinim pjesmama naše
usmene poezije, nego se to moglo vidjeti do nedavna prema izabranim
umotvorima u reprezentativnim publikacijama (čitankama, hrestomaci-

¹⁴ Skinem.

¹⁵ Vidi Vukovu II knj., pj. br. 5.

jama, antologijama) koje su toj poeziji bile posvećene. Te publikacije, kojih se izbor ponajvećma zasniva na zapisima Vuka Stefanovića Karadžića (eminentno kopnenog čovjeka), a uređene također većinom od ljudi s kopna (F. Zagoda, F. Ž. Miler, Branko Vodnik i dr.), a da pri tome srpske sastavljače i ne spominjem, te koje su bile usmjerene prema onome što je o toj poeziji mislila znanost koja se njome bavila, isto tako njegovana od domaćih učenjaka, također ljudi s kopna (V. Jagić, T. Maretić, L. Marjanović, L. Zima, P. Popović, M. Murko, V. Jovanović, V. Latković i dr.), a da strance, isto tako kopnene ljude i ne spominjem — nisu ni mogle biti drugačije.

Ne poznavajući nekada sve objelodanjene i neobjelodanjene zbirke naše usmene poezije, nego samo one koje su se smatrale najboljima, naj-reprezentativnijima, ja sam se uvelike čudio kako to da su npr. Senjani kao likovi te poezije, prema umotvorima takvih zbirki, ispadali samo kao borci s kopna, a pri tome sam znao da su oni povijesno bili ujamčeni kao i te kako vrsni pomorci, te vrlo opasni protivnici ma s kime došli u sukob na moru. Ploveći neobično vješto i okretno i po vrlo nepovoljnu vjetru (npr. buri) na svojim malim lakim lađama koje su se zvale »ormani-ce«, oni su znali nejedamput ostati pobjednici i nad turskim i nad mletačkim, a bome i nad dubrovačkim velikim galijama.

No onda je došlo do čitanja raznih objavljenih i neobjavljenih zbirki hrvatske usmene poezije, poglavito od sakupljača, ljudi s mora, i ja sam se prestao čuditi uvidjevši da nije onako kako sam ja mislio, jer je naša usmena poezija kroz mnoge svoje produkte i te kako uspješno progovorila o Senjanima kao o vještim pomorcima. Ali ne samo o njima nego i drugim Hrvatima koji su uz to more nastavali i tim morem plovili. Pa zato kad sam počeo planski, dakako prema istraživačkom programu Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu, obilaziti pojedina područja Hrvatske, a osobito ona uz more, zbog bilježenja narodnih pjesama, ja sam na umotvore koji su spominjali more ili kojih se radnja uza nj dešavala, posebno pazio. I uvidio da ih ima priličan broj.

Ni u Ostojićevoj rukopisnoj zbirci, kojoj je tako velik broj pjesama zabilježen na otoku Braču, koji oplakuje more sa svih strana, nije moglo ne biti zapisa u kojima ne bi bilo Senjana, vrsnih pomoraca. Tako je jedan od njih, Andre kapitan, opjevan i u pjesmi br. 101 (vidi I dio Ostojićeve zbirke). Tu je pjesmu kazivala Kata Bošković iz Selaca. U tom umotvoru se opisuje kako je Andre kapitan voljenu djevojku ugrabio noću dok je spavala. Istina on je nju prethodno bio zaprosio u majke, ali ona mu je nije htjela dati. Evo uvodnoga dijela te pjesme:

Otkada je Budim grad sagrađen
i u Bolu postavljena riva,¹⁶
nije lipše dojdrilo drivo,
ča je danas u današnji danaak,
a na njemu dvanaest mornara

trinaesti Andre kapitane.
Oni jidre Bolu gizardavomu,
a pri' bile Vukovića kule.
Na pendžeru Vukovića sele:
vlase gladi i lice umije.

¹⁶ (Od istoimene talijanske riječi) obala, uređeni prostor uz sami kraj.

Ugleda ju Andre kapitane,
njegoven je srcu omilila,
mornarima svojim govorio:
»Oj mornari, oj po Bogu braćo,

vežite mi pri kraju barbite,¹⁷
hoću poći k Vukovića dvoru,
da bi meni Bog i srića dala,
da isprosim Vukovića selu...«

I u pjesmi br. 527 (pogledaj također I dio zbirke), koju je Ostojiću kazivala Kate Mošić iz Selaca, nastupaju Senjani kao pomorci. Evo i toj pjesmi, u kojoj je Mihalova žena sanjala da joj je poginuo muž, što je stvarno i bilo, uvodnog dijela:

Gorko cvili Jele Mihalova
u bijelom dvoru pod narančom,
tu prolazi senjski kapitane
te je njojzi lipo govorio:
»Muč' ne cvili, Jele Mihalova!«

Plaćnim glasom njemu odgovara:
»Ako cvilim i nevolja mi je,
noćas mi se hudi sanak snio
da je jedno drivo dojidriilo,
da je krmu gradu obrnulo,
u tom drivu Daničiću Jure...«

I pjesama u kojima se miješaju kršćanski junaci s muslimanskima, a da se o ovim posljednjima ne govori ništa nepovoljna, ako je samo pravo na njihovoj strani, nalazi se i u Ostojićevoj rukopisnoj zbirci. Pjesama s takvim odnosom među licima koja su druge vjere ima podosta u Dalmaciji, i ja sam nailazeći na takve umotvore i u publiciranim i u nepubliciranim zbirkama, a onda i u izravnu dodiru s kazivačima na samom terenu u toj pokrajini, na takve umotvore upozorio našu javnost. A sada se u povodu takovih pjesama u Ostojićevoj zbirci, kakva je npr. ona koja se nalazi u I knj. pod br. 479 (kazivačica Ane Zlatar iz Povalja), u II knj. pod br. 34 (kazivačica Marica Ostojić iz istoga mjesta) i pod br. 142 (kazivačica Dinka Radić iz Sumartina) sjetih Luke Botića (1830—1863) i njegovih pripovijedaka u stihu *Pobratimstva* (1854) i *Bijedne Mare* (1861). Zacijelo je netom spomenuti splitski pjesnik u nekim usmenim umotvorima svoga užega zavičaja, kojih se zasigurno mnogo naslušao za ranog djetinjstva i prve mladosti i u svome rodnom gradu, našao pobude za svoje tolerantno, plemenito držanje prema licima istog jezika a drugačije vjere u svojim najjačim književnim djelima. To se još bolje dá shvatiti kad se zna da je na Botićevo stvaranje utjecala pored nekih talijanskih pjesnika romantičarskog smjera (A. Aleardi i dr.) i hrvatska usmena poezija, i to onakva tipa kakav se njegovao baš po dalmatinskim predjelima uz more.

Da među takvim pjesmama u kojima se miješaju kršćanski i muslimanski junaci, zna biti i izvrsnih što se tiče umjetničke snage, pokazuje nam i već spomenuta pjesma br. 142 iz II Ostojićeve knjige, a koju baš zbog te njezine pjesničke krepčine prenosim ovdje čitavu:

Marica je vodu prolivala,
staricu je majku dozivala:
»O starice moja mila majko,
grem doniti vode iza gore!«

Maričina domišljata majka
i ovako njome besidila:
»Nećeš tamo, draga Mare moja,
ja ću stara poč doniti vode.«

¹⁷ Čamac, prema navodu zapisivača.

I uzima vidro okovano,
pa se stara na vodicu šeta.
Kad je došla na vodu za goru,
tu na vodi Turčin Novljanine,
božju joj je pomoć nazivao:
»Božja pomoć, Maričina majko,
gdi je tebi Marica divojka,
ali se je bolom razbolila?
Da bi Bog dâ, da bi pribolila!
Tri krat me je dosad privarila,
prvim putem da dodjem u dvore,
da ć' ostavit dvore pritvorene
i prozore od svoje komore.
Kad sam doša, bilo mi zaludu;

bili su joj zatvoreni dvori
i prozori od svoje komore,
drugim putem da dodjem u goru,
da će cure kolo zametnuti,
same cure prez junačke glave.
Kad sam doša, bilo mi zaludu;
u kolu su braća divojčina,
ne smi mlada ni pogledat na me,
kamo li će govoriti sa mnom.
Trećim putem da dodjem na vodu,
kad sam doša, bilo mi zaludu,
tebe staru na vodu poslala.
Bog ubio tko ju je rodio
i na me ju mladu namirio!«

Ne bi bilo lijepo od mene, kada bih prešutio i neke umotvore Ostojićeve zbirke u kojima nije došao do izražaja taj snošljiv gotovo bratski odnos dalmatinske narodne pjesme prema junacima muslimanske vjeroispovijesti, kao što na primjer nije ni u onom inače umjetnički izvrsno uspjelom umotvoru koji se nalazi u I knjizi pod br. 538 a kazivala ga je Kata Vrsalović iz Povalja. Mučan dojam koji ta pjesma ostavlja na slušače odnosno čitače, ne da se zaista nikako zaniijekati:

Lipo ti je more uz primorje,
još su lipše kule krajem mora,
najlipša je kula Dobrulića,
jer je turskim glavam okićena,
najlipša je glava Omerova,
jer su na njoj vezene marame,
Boga mole primorke divojke,
da im Bog dâ vitra od meštrala,

da obori glavu Omerovu
i na glavi vezene marame,
po čem bi se veza naučile.
Boga mole, Boga domolile:
puhne njima vitar od meštrala
i obori glavu Omerovu
i na glavi vezene marame,
po čem su se veza naučile.

Samo kad smo već kod pjesničke krepčine nekih pjesama Ostojićeve rukopisne zbirke, onda je red da spomenem i one među njima u kojima nisu kršćanska i muslimanska lica pomiješana, bez obzira na snošljiv ili nesnošljiv odnos među njima, nego u kojima ili nastupaju sami kršćani, ili sami muslimani, a svejedno se ili čitave, ili jednim dijelom (zbog pojedinih uspjelih mjesta) dugo pamte, kao što se npr. pamte i u I knjizi dva početna stiha pjesme br. 129 (kazivačica Manda Mošić iz Selaca):

Uvik Jagi na tamburi ruka,
mladoj Fati na ponistri glava.

A i lascivna pjesma, neobična i po slikama i po uspoređenjima, koja se također nalazi u I knjizi, tek pod br. 548 (Kazivačica Kata Vrsalović iz Povalja) ne zaboravlja se lako, i to ne samo zbog nekih uspjelo danih mjesta nego zbog pjesme kao umjetničkog djela u cjelini. Evo i toga umotvora:

Ovce pase Mandučića Mande,
 k njoj dolazi Lakardija Mate:
 »Dušo moja Mandučića Mande,
 ja bi ljubi bilo lice tvoje!«
 Ali mu je Mande govorila:
 »Drago moje Lakardija Mate,
 dala bi ti lica bijeloga,
 ma se bojim čeda malenoga.«
 Ali joj je Lake govorio:
 »Dušo moja Mandučića Mande,
 malahna si, neće biti ništa.«
 U temu se mlada privarila,
 dade Laki lica bijeloga.
 Malo vrime postojalo biše,
 knjigu piše Mandučića Mande,
 a na ruke Lakardije Mate:

»Drago moje Lakardija Mate,
 ništo mi se po trbuhu valja,
 kano glava od jalova brava,
 ili noga od veloga vola.«
 Kad je Mati bila knjiga došla,
 knjigu štije, drugu otpišije,
 a na ruke Mandučića Mande:
 »Dušo moja Mandučića Mande,
 nije glava od jalova brava,
 ma ni noga od veloga vola.
 Spominješ se, draga dušo moja,
 kad si lani ti malahna bila,
 ja sam tebe maslom oblivao.
 Maslo ti se po trbuhu valja,
 maslo će se u čedo usirit,
 brzo ćeš mi sina poroditi!«

Pored duljih pravih epskih pjesama (pogledaj za primjer onu pod br. 488 u I knj. koju je kazivala Ane Zlatar iz Povalja ili onu pod br. 97 u II knj., koju je kazivala Jerka Glavinović iz istoga mjesta), imade u Ostojićevoj rukopisnoj zbirci i takvih koje su po ugođaju, metričkoj strukturi i po »onom nečem« što ih prožima, veoma srodne romanci *A ti divojko šegljiva* i imaju u sebi nečega renesansnoga te njih pozna samo pučka poezija u Dalmaciji (neke takve pjesme u Vukovim zbirkama, naročito I i V, također su iz Dalmacije, bilo da to Vuk za njih veli ili ne veli). Jedna takva pjesma u II knjizi Ostojićeve zbirke koja se nalazi pod br. 32 (kazivala ju je Marica Ostojić iz Povalja) te je po nekim dijelovima srodna mome zapisu načinjenu na otoku Silbi g. 1953, također od jedne žene,¹⁸ glasi:

»Što si mi, dušo zlovojna,
 al si mi s konja umorna,
 al si se s dragim svadila,
 al si se s braćom dilila,
 al te je majka karala?«¹⁹
 »Ja nisam s konja umorna,
 nit sam se s dragim svadila,
 nit sam se s braćom dilila,
 nit me je majka karala,
 neg evo ima devet lit²⁰

da draga moga ne vidih!«
 Tada joj dragi govori:
 »Bi li ga, dušo, poznala?«
 Tada mu draga govori:
 »Kako ga ne bi poznala;
 rumen je kano ružica,
 visok je kano jelica,
 u svem bi reka da si til!«
 Tute se dragi spoznaše,
 za ljubav tanac izveše.

Teške životne prilike našega naroda nisu mogle a da se ne odraze i na izbor građe koju je on upotrebljavao pri oblikovanju svojih pjesama.

¹⁸ Vidi moje zbirke: *Zlatna jabuka*, Zagreb 1956, pj. br. 23 i *Narodne lirske pjesme*, Zagreb, 1963, kolekcija *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 23, pj. br. 9.

¹⁹ Te riječi govori djevojčin dragi kojega ona još nije prepoznala, jer je bio dugo odsutan pa se nešto izmijenio u licu a valjda i u odijelu.

²⁰ Taj je stih Ostojić ili krivo zapisao, ili mu ga je kazivačica zabunom krivo kazala. On naime u Ostojića glasi: »Nego ima devet lita«.

Nagli upadi neprijatelja, a posebno Turaka, pa čitav niz nevolja u vezi s tim upadima, među kojima je nevoljama jedna od najtežih bilo odvođenje pojedinaca, pa i svih mlađih i najmlađih članova neke obitelji — nakon pokolja starijih — u ropstvo, nisu mogli a da ne budu opjevani i od našeg anonimnog stvarača,²¹ onoga kršćanskoga i onoga muslimanskoga, jer u tom pogledu mletačka soldateska sa svojim žrtvama nije bila ništa milosrdnija od osmanlijske. Da se u toj zbrci barem nekako snađu, očajni su roditelji i jedne i druge vjere, koji su živjeli u neprekidnoj strepnji, na pojedine dijelove tijela svoje malodobne djece utiskivali svakojake znakove (ako nisu već bila od prirode obilježena) da bi ih mogli u slučaju oslobođenja (iz ruku otimača ili onih kojima su bili naknadno prodani od tih otimača), kad odrastu pa djelomično promijene oblik, lakše prepoznati. Evo na primjer kako u pjesmi br. 54 (kazivačica Ivka Litović iz Povalja II knjige Ostojićeve rukopisne zbirke) djevojka zarobljena od nepoznata protivnika, koji je stvarno njezin brat, ovome odgovara po čemu bi ona svoga brata prepoznala:

Moja ga je bližila majka
vučjom stopom na desnom ramenu.

A zanimljivo je da kad hoću — gledajući samo na estetsku stranu nekog djela u rukopisu o kojem je riječ — izravno upoznati čitača ovih redaka s jednom od vrlo fino izrađenih pjesama, a koja se nalazi u II dijelu pod br. 31, onda moram svome čitaču opet navesti umotvor u kome nastupaju muslimanska i kršćanska lica naporedo. Evo i toga umotvora koji nosi sve bitne značajke tako svojstvene tipu romance u Hrvata, a poglavito onih Hrvata koji nastavaju obale Jadranskog mora i koji toliko obiluju njima:

Ajki kavad majka pokrojila,
kada ga je pokrojila majka,
ovako je čeri besidila:
»O Ajkuno, drago dite moje,
nū obuci zelen kavad na se,
neka vidim kako ti pristojil!«
Ajkuni se s manjim ne mogaše
neg obuče zelen kavad na se.
Kad je Ajku majka ugledala,
ovako je njome besidila:
»Što je, Ajko, žalosna ti majka,
što ti kavad svila poskočila,
a tkanica čemer otisnila,
na vratu ti đerdan poigrao?«
Ajkuna je majci besidila:
»O starice moja mila majko,
kad me pitaš kazat ću ti pravo:

ljubila sam Perivana bana,
zato mi je kavad poskočio,
a tkanica čemer otisnila,
na vratu mi đerdan poigrao.«
Pa odšeta u komore svoje,
uzimala pero i hartiju
i napiše listak knjige bile,
pa ju šalje Perivanu banu.
U knjizi mu lipo napišuje:
»Moje drago Perivane bane,
naša se je ljubav izaznala,
moja me je poznavala majka,
kada mi je kavad pokrojila.
Već te molim, moje milo drago,
nediljica koja prvo dodje,
dodji svaćom bilom dvoru momu!«
Kad je banu knjiga doletila,

²¹ A nije li takav težak doživljaj i pisanoj hrvatskoj književnosti pomogao da se domogne u *Robinji* (XVI st.) Hanibala Lucića, svoje prve drame svjetovnog sadržaja, rijetke umjetničke ljepote?

knjigu štije i na nju²² se smije,
jedva čeka da nedilja dodje.
Prilipu je svaću sakupio,
pa on dodje²³ po mladu divojku.
Zdravo svaća do divojke došli
i zdravo se s njome povratili.
Kad su bili srid gore zelene,
lipo²⁴ Ajku zabolila glava,
dozivala Perivana bana:
»Perivane mili gospodaru,
skini mene sa konja dobroga,
trudna jesam da počinem malo!«
Kad to čuje Perivane bane,
hitrom je se na noge skočio
i skida je sa konja dobroga,
pa je vodi pod jele zelene,
tute ona malo počinula
i lipo mu čedo porodila,

lipo čedo i to muška glava.
Kad to vidi Perivane bane,
zavi sina u svilne mahrame,
pa ga meće konju u sedlašce.
Na dalek ih majka ugledala,
suproč njima stara išetala,
svu je svaću redom razredala,
dok je bana sina ugledala
i ovako njemu govorila:
»Perivane drago dite moje,
kako jesu te mlade divojke
koje čedo u sedlašce nose?«
Al je bane majci besidio:
»Muči, majko, mukom zamuknula,
nemoj mi je biti, ni karati,
tri sam konja blaga potratio
i četiri konja umorio,
dokle sam ju ludu privario!«

Izvrсна je kao umjetničko djelo i pjesma (vidi br. 104, II knj.) koju je kazivala već mnogo puta spomenuta Ana Zlatar, ta je njezina pjesma uz to prava novela bokačovskog tipa, samo bez lascivnih momenata. I pojedina mjesta u pjesmi iste kazivačice, pjesmi koja se nalazi pod br. 105, također u II knjizi, ističu se posebnom uspjelošću. Pa tako na primjer i ono mjesto u kojemu sestra Ive Vojvodića odvraća svoga brata da ne oženi Jelu Žamperovu,²⁵ a evo zbog čega:

Pri te, brate, smrtca umorila,
neg s' u dvoru onom oženio;
devet ih je u matere bilo,
uvik jesu na pendžeru stale,
visile im niz pendžere ruke,
u rukami jabuke držali;
koja gnjila, koja nagrizona,
tak' i one, moj rodjeni brajne!

Duboko se usijeku u dušu slušača odnosno čitača i stihovi iz pjesme br. 131 koja se isto nalazi u II knjizi Ostojićeve rukopisne zbirke. Tu je pjesmu kazivala, također već nekoliko puta spominjana Katica Ostojić, a stihovi u tome umotvoru, za koje napisah da su tako snažni, dojmljivi, zapravo su riječi kojima jedna od dviju prijateljica iznosi drugoj u pismu, kako se nesretno udala i šta joj se sve dešava u domu njezina muža:

²² U rukopisu stoji vjerojatno pogrešno: *nje* mjesto *nju*, kako sam ja metnuo.

²³ Očito *podje*.

²⁴ Po svoj prilici *lipu*.

²⁵ To se prezime javlja u još nekim pjesmama zabilježenima u Dalmaciji, a jamačno potječe od imena Gian Piero.

Kad se zbudi²⁶ upita me vode,
a ja vode jedna ne imadem,
nemam vode i podajem vina,
ona mi je mlada besidila:
'Neću vina, nogom zavinula,
daj mi vode, srce t' izvodnilo'!

Mene je uvijek posebno očaravao u našoj usmenoj poeziji jednostavan, priprost govor pojedinih njezinih junaka, koji, na žalost, nije u popriličnu broju umotvora nekih zbirki, dolazio do puna izražaja. I to zbog intervencije zapisivača odnosno objavljiivača te poezije. Takvi su naime zapisivači odnosno objavljiivači smatrali da se takav govor (sve pod utjecajem Vuka i njegovih sljedbenika) mora uljepšati, literatizirati, da bi jače djelovao. Dobar dio hrvatskih sakupljača, na našu sreću, nije to smatrao opravdanim (neki od njih već i zbog uputa Matice hrvatske pri pozivu na sabiranje koga su se držali), pa tako ni Mato Ostojić.

Taj jednostavan priprost govor pojedinih junaka može se vrlo ugodno doživjeti i u pjesmi br. 138 (vidi II dio Ostojićeve zbirke) i to onda kad majka glavnoga lica Ive Tratomira govori svome sinu da se, poslije nego je tako raskošno dao sagraditi kulu, oženi. Kazivačica je te pjesme već nekoliko puta spomenuta Dinka Radić iz Sumartina.

Kulu gradi Ive Tratomire,
od mramora od stine studene,
kad je kulu Ive sagradio,
meće grede od suhoga zlata,
a po njima perje paunovo,
pa pokrije srebrenima kupam.²⁷
Pa je majka Ivi besidila:
»Oženi se, drago dite moje,
za života stare svoje majke,
da naučim tvoju virnu ljubu,
kako hoće rastvarat prozore«.

No taj jednostavan priprost govor, upotrijebljen ne samo u dijalozima i monolozima određenih junaka nego i u opisu radnje, mjesta zbiivanja te unutrašnjeg raspinjanja sad ovog sad onog lica pri donošenju stanovite odluke, nije spriječio da se u nekim tvorbama ne nađemo pred tekstovima nalik — što se tiče prefinjenosti izraza — onima u *Oslobodnom Jeruzalemu* Torquata Tassa, kao što je na primjer i onaj u pjesmi br. 255 (vidi II dio Ostojićeve rukopisne zbirke), pjesmi koju je kazivala Ana Zlatar, a u kojemu tekstu se uspješno dočarava, kako je djevojka dopustila mladome ratniku da odspava neko vrijeme oslonjen glavom na njezino rame. On se, naime, bio teško umorio sjekuci Turke pa i kad ga njegov ujak doziva da ga zarobljena od neprijatelja izbavi, djevojka nema snage probuditi ga nego samo od jada nad njim plače. Evo toga teksta:

²⁶ To zločesta zaova.

²⁷ Nekom vrstom zaobljenih crepova, tzv. kanalicama.

Od suze se biše probudio
pa Maricu pogleda u lice,
Marici je tiho govorio:
»Što ti cviliš, Mare, dušo moja,
al se bojiš vuka, al hajduka,²⁸
ali mene Sekule junaka,
da ću tvoje obljubiti lice,
ali rose sa neba vedroga,
al ti moja otešćala glava?«

U pjesmi br. 251 II knjige rukopisa o kome je riječ, a koju je pjesmu kazivao Ante Šantić, prosjak iz Postira, nalazi se i ovaj izvrstan stih:

A kad sutra jutro zajutriilo.

No prije nego se oprostim s pojedinim umotvorima Ostojićeve rukopisne zbirke, znatne umjetničke vrijednosti, a pripadaju i lirskoj i epskoj poeziji,²⁹ a onda i onoj koja se nalazi na samoj granici tih dvaju pjesništava, htio bih navesti još jedan zapis, i to zapis koji je spjevan u osmercu metričke strukture 3 + 2 + 3, toliko tipičnom za neke romance koje su se počele u Dalmaciji spominjati već u XVI stoljeću (vidi Zoranićeve *Planine*) i od kojih je jedna pronađena u rukopisu u XVII stoljeću (pogledaj umotvor *A ti divojko šegljiva*). Zapis u II knjizi pod br. 146 kazivala je Mati Ostojiću, također već spominjana Katica Ostojić iz Povalja. Evo kako taj zapis glasi:

Lijanu majka karala:
»Aj kučko ćeri Lijano,
što si mi lica blidjava,
u tvojem pasu to deblja,
a tvoja svila to kraća?«
Kada to začu Lijana,
doziva mlada Djermana:
»Djermane, mili i dragi,
kruto me majka karala,
da što sam lica blidjava,
u mojem pasu to deblja,
a moja kosa³⁰ to kraća.«
Lijani Djerman govori:
»Ne boj se, moja Lijano,
poć ćemo dvoru mojemu!«
Podjoše s time niz polje,
kada su došli snid polja,
Lijana njemu govori:
»Djermane, mili i dragi,

kruto me glava zaboli
i priko pasa svilena.«
Kada ju Djerman razumi,
sa sebe svuče dolamu,
dolamu prostri na travu
i na nju metne Lijanu
i tute mlada počine;
do dva mu sina porodi,
kako dvi zlatne jabuke.
Kada to vidi Djermane
izvadi svilne mahrame
i povi sine malahne,
Lijanu meće prida se,
a do dva sina u krilo.
Kada su došli na dvore
Djermanu majka govori:
»Dobro mi doša, Djermane,
i dove mladu Lijanu
i do dva sina malahna!«

U pjesmi br. 138 II knjige Ostojićeve rukopisne zbirke iz koje sam naveo nekoliko stihova, glavno se lice zove Ive Tratomir, a u ovoj koju

²⁸ Sam prizor se, dakako, odvija na usamljenu mjestu u gori.

²⁹ Samo tu sam manje navodio zbog duljine njezinih umotvora.

³⁰ Očito pogrešno *kosa* mjesto *svila* kako stoji u izravnu majčinu prijekoru.

sam netom citirao glavno muško lice Djerman, a žensko Lijana. Prema tome zaključiti je da čitav niz lica raznih imena i prezimena, ili samo imena i samo prezimena, nastupa u hrvatskoj usmenoj poeziji, bilo lirskoj, bilo epskoj, bilo onoj koja se nalazi na samoj granici tih dvaju pjesništava, a da nisu ona uobičajena poput Ive Karlovića, Janka Sibirjanina, njegova nećaka Sekula, Miloša Kobilića (ili Kobilovića), Marka Kraljevića, Ive Senjanina i nekih drugih poznatijih Senjana, nego i neka nama dosad manje poznata imena i prezimena, ili samo imena i samo prezimena koja se javljaju i u nekim pjesmama ove Ostojićeve rukopisne zbirke. Ja ću ih ovdje navesti popriličan broj: Nikik Cvitanić (v. I knj., pj. br. 5), Dandul (v. I knj., pj. br. 24), Vuković, obitelj (v. I knj., pj. br. 101), Jerka Jermovina (v. I knj., pj. br. 102), Kore (jamačno od imena Koriolan), Jugović (v. istu pjesmu), Binković ban (v. I knj. pj. br. 113), Salamo (v. I knj., pj. br. 114), Barbarina (v. I knj., pj. br. 116). Niže, vjerojatno od prezimena (Nižetić, Nizeteo, v. I knj., pj. br. 540), Pere Latinić (v. I knj., pj. br. 598), Litković obitelj (v. I knj., pj. br. 599), Juro Goranin, Romana, Stipan Karlović (v. II knj., pj. br. 39), Fate Velagić (v. II knj., pj. br. 50), Zulum Begović (v. II knj., pj. br. 76), Zampjera (ista pjesma), Mande Mirković (v. II knj., pj. br. 77), Ive Bujević (v. II knj., pj. br. 82), Alago Leventa (v. II knj., pj. br. 90), Pere Marković (v. II knj., pj. br. 102), Ive Vojvodić (v. II knj., pj. br. 105) itd., itd.

No zar i ona imena i prezimena, ili samo imena, ili samo prezimena, koja su se javljala u pjesmama koje sam navodio (čitave ili u fragmentima) zbog njihove umjetničke uspjelosti iz Ostojićeve rukopisne zbirke, nisu također bila neuobičajena, vrlo slabo ili nikako poznata, poput Mate Lakardije, obitelji Dobrulić, i bana Ive Perivana? Jer treba znati, da ta imena i prezimena, predstavljaju isto tako osobitost hrvatske usmene poezije te da su, uz izražajnu šarolikost (pojedini arhaizmi, miješanje ikavskih i ijekavskih oblika kao i općenito čakavštine sa štokavštinom) jedna od posebnosti po kojoj se ona i razlikuje od takve poezije ostalih slavenskih naroda na jugu. A pokraj toga ona je i neobično bogata velikim brojem motiva koje njezini njegovatelji — zaustavljajući se rijetko kad na samo jednom primjeru — veoma vješto razrađuju kroz čitav niz efektnih varijanata.

A ima u pjesmama te Ostojićeve rukopisne zbirke, dakako, uz imena poznatih gradova kao što su Senj, Šibenik, Mleci, Budim i onih drugih, čudnih po svome nazivlju kao što su na primjer Sedek, vjerojatno Siget (v. I knj., pj. br. 485) i Smidar (v. II knj., pj. br. 79).

Još bih na kraju htio kazati da čitava Ostojićeva rukopisna zbirka završava sa šest makaronskih pjesama³¹ (v. II knj., pj. br. 265, 266, 267, 268, 269 i 270), te da sve pjesme u zbirci imaju naslove koje im je sakupljač dao sam, ili u dogovoru sa svojim pjevačima odnosno pjevačicama, kako nas na to upozorava u svojim više nego oskudnim *Bilješcima* (obasižu u sve tri strane). Vrijedan je i popis pjevača i pjevačica (tako Ostojić zove svoje kazivače i kazivačice), uz neke najosnovnije podatke o njima,

³¹ Umotvori u kojima je jedan stih spjevan hrvatskim a drugi talijanskim jezikom.

koji se također nalazi na samom kraju II knjige ovoga značajnoga rukopisa.

Dvije pjesme s otoka Brača zapisao je Martin Pletikosić i smjestio ih u svoju odeblju zbirku koja se zove *Narodne pjesme iz Trogira, Splita i Brača*, a čuva se pod br. 185 kao rukopisna zbirka Matice hrvatske u arhivskoj građi Odbora za narodni život i običaje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Ta je Pletikosićeva zbirka nastala godine 1889. Poslao ju je Matici hrvatskoj uz popratno pismo ispod čijeg se teksta potpisao kao bivši učitelj a tada (tj. g. 1889.) »općinski perovođa u Trogiru«.

Te dvije pjesme s otoka Brača kazivao mu je Jozo Dragičević, četrdesetogodišnjak, iz Škripa. Prvu pjesmu pod br. 1 smjestio je među hajdučke i uskočke, a drugu pod br. 13 među ljubavne. Naravno da je prva mnogo dulja od druge. Kao u Ostojićevoj rukopisnoj zbirci, tako i u ovoj Pletikosićevoj zapisi imadu naslove, pa je tako prva pjesma nazvana *Ženitba od Senja Tadije*, a druga *Komu voli*.

Kao po nekim počasnicama, koje je objelodanio prof. Andre Jutronić, ili po nekim pjesmama nađenim u Bolu, koje je publicirao dr Josip Badalić, pa po velikoj većini zapisa, koji su uz neznatne iznimke ostali u rukopisnoj zbirci Mate Ostojića, tako i po ovim dvama umotvorima (a osobito po prvome), koje je zapisao Martin Pletikosić, vidimo visok doseg koji je postigao anonimni pučki stvarač i kazivač hrvatske usmene poezije na otoku Braču. Taj visok doseg oblikovanja ponekad čitave pjesme a ponekad i pojedinih dijelova u njoj, došao je do izražaja i u Pletikosićevoj zapisu *Ženitba od Senja Tadije*, i to na nekoliko mjesta. A onda i ono nešto čudno što zbog djelomično razumljivog pojma, samo obučena u neobičan, arhaičan izraz, obilježava nečim posebnim mnoge od umotvora usmene poezije u Dalmaciji — a posebno one njegovane uz more — te pokazuje drevnost njezinu (a vjerojatno i staru njezinu povezanost s jednako moćnom pisanom poezijom koja je cvala kad i ona na istome tlu³¹ pa se obje uzajamno prožimale), nalazi se i u toj pjesmi iz Pletikosićeve zbirke. Požurit ću se da navedem jedan takav dio s tom čudnom riječi pojmom, koja oko sebe širi atmosferu neobičnoga a pjesnički posebno i uvjerljivoga i privlačnoga:

Al je junak³² na djogina baca,
pak otvori od kapije vrata,
dade straži stotinu dukata,
pak pobježe kroz goru zelenu.
Kad to vidi od kapije straža,

oni viču³³ turskog Alaj-bega:
»Al ne znadeš, turski Alaj-beže,
da ti Tade odvede Zlatorku³⁴
i pobježe kroz goru zelenu!«
Kad to začu turski Alaj-beže,

³¹ Pri tim riječima ne mislim samo na epsku poeziju Ivana Gundulića nego i Brne Karnarutića, dosada našega nepravedno potcjenjenoga pjesnika XVII stoljeća.

³² To od Senja Tadija koji je oteo djevojku s njezinom privolom.

³³ Vjerojatno je ili kazivač krivo rekao ili zapisivač netočno zabilježio, jer bi valjalo da stoji: »ona viče« (odnosi se na stražu), ako straža na tom mjestu nije zbirna imenica.

³⁴ Ponovo jedno od neuobičajenih imena a tako tipičnih u toj neuobičajenosti za hrvatsku usmenu poeziju u Dalmaciji.

on sakupi tursku klapotanju,³⁵
šest hiljada manje ni jednoga,
da uhvate od Senja Tadiju
i dade im barilo talira.
Kad se vojska otle uputila,
tad je Tade u gorici bio
te je Tade curi govorio:

»Oj, Zlatornko, i srce i dušo,
teški me je sanak oborio,
ja ću malo slatko pospavati.
Da bi čula tursku klapotanju,
probudi me, Zlatornko djevojko.«³⁶
Kad je Tade slatki san zaspao,
eto idu Turci klapotnici.

Veoma je impresivan stih u ovome zapisu koji glasi:

Ušim striže, zubim gvožđe grize

a odnosi se na Tadina konja koji bi htio da ga na taj način probudi, jer mu se gospodar nalazi u duboku snu s djevojkom koju je oteo. Taj stih, što u neku ruku dočarava likove nekih konja sa slika P. Uccella, V. Carpaccija i drugih starih majstora, ponavlja se tri puta u pjesmi.

Nepristupačan je ostao čitalačkom općinstvu — kao gotovo i svi Ostojićevi zapisi te dva umotvora iz Pletikosićeve zbirke — i dobar dio pjesama s otoka Brača koje se nalaze u rukopisnoj zbirci Jeronima Šetke *Zbornik hrvatskih narodnih pobožnih pjesama*, Sinj 1929—53.³⁷ Njih ima de u sve 25 i zapisane su od raznih kazivača (no u golemoj većini žena, samo je jedan kazivač muškarac) u Sumartinu.

Te se pjesme — koje se inače nazivaju molitvicama, legendama — u netom spomenutoj Šetkinjoj zbirci nalaze pod ovim brojevima:³⁸ 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145 i 146. Jedna je od tih pjesama (v. br. 129) nepotpuna varijanta zapisa koji se nalazi u mom izboru pod br. 48. Od tih dvadeset i pet pjesama s otoka Brača objavio je dr Jeronim Šetka u Dodatku svoje studije *Hrvatska pučka religiozna poezija* (v. »Kačić«, III, Split 1970) šest pjesama i to pod br. 6 (str. 225) pjesmu Č 144, br. 13 (str. 227) pjesmu Č 129, br. 57 (str. 237—238) pjesmu Č 138, br. 68 (str. 239) pjesmu Č 141, br. 71 (str. 240) pjesmu Č 135 i br. 88 (str. 244) pjesmu Č 140.

A sada da napišem nekoliko riječi o onim pjesmama te rukoveti koje se ističu djelomično ili u cjelini uspješno poetskog oblikovanja.

Posebno mi se čini dobrom pjesma koja se nalazi pod br. 124, a stvarno je molitva sv. Josipu:

O Josipe, oče sveti,
čuvaj kuću i posveti,
sva obitelj da se složi,
ljubav sveta da se množi.

³⁵ Evo te čudne riječi pojma, kojoj po svoj prilici značenje treba tražiti u klopotu konja na kojima su Turci jahali.

³⁶ Malo mi je sumnjiva ta uporna ijekavština bez i jednog ikavskog oblika u tom dijelu teksta, mislim od 1. stiha pa do riječi *djevojko*.

³⁷ Ta rukopisna zbirka pripada Jugoslavenskoj akademiji (Odjel za narodni život i običaje) i nalazi se tamo zavedena pod oznakom NZ br. 108.

³⁸ Ispred svake pjesme stoji veliko slovo Č, to je početno slovo prezimena Čović, čovjeka koji ih je bilježio pa poslao J. Šetki.

Mir, veselje k nama svrati
i strah Božji nek nas prati.
Čuj nam, oče, molbu vruću,
čuvaj nas i svu nam kuću.
Tebi ključke sve pridajem,
gospodarom pripoznajem.

Sve što može nauditi,
udostaj nam odstraniti.
U presvetoj srca rani,
Ti nas, oče, sve nastani,
da živimo na tom svijetu,
kako ti u Nazaretu.³⁹

Privlači pažnju i pjesma br. 128, i to posebno njezin zanimljiv početak, koji je možda više bizaran nego uspio. Pjesma br. 130 sadrži elemente mora i života na njemu, a u vezi jedrenja svečeva broda koji bi htjela da u tom plovljenju spriječi sotona koja se zove Lucifer. Toj pjesmi početni stih glasi *Sveti Niko putnik biše*. Posebno uspjela pjesma ove bračke rukoveti u Šetkinu omašnome zborniku nalazi se pod br. 133. Tu pjesmu je kazivala Celestina Mijić. Molitvica počinje slijedećim stihom: *Tri Marije redom gredu*. Završetak te pjesme je donekle u srodstvu sa zapisom br. 47 u mom izboru. No evo toga završetka kad tri Marije kažu Petru i Pavlu da je Isus uskrsnuo:

Uskrsnu je treći danak,
treći danak na nebesa.
Navisti je Petru, Pavlu
i Ivanu vele dragu,
da dodjete u nedilju,
u nedilju sutra rano,

da će vami kazivati
svoje tilo od šenice,
svoju krvcu od lozice.
Ko ga isti, ko ga piti,
blagoslovljen oče biti.

U pjesmi pod br. 138 prikazan je lik Doroteje i njezine mučeničke smrti.

Pjesma br. 141 očarava svojom jednostavnošću, naivnošću.⁴⁰ Evo je također čitave:

S krstom legoh i ustadoh
krst me čuva do ponoći,
a anđjeli od ponoći,
arhandjeli do svitla,
sam Bog do vika.
Krsti, Bože, ovo misto,
gdje ja spim, da zaspim,
da nikakva zla ne snim!

Kazivačica ove molitvice je već spomenuta Celestina Mijić. (Glede nekih varijanata te molitvice, pogledaj i studiju dr Jeronima Šetke *Majka Božja u hrvatskim narodnim pjesmama*, »Kačić« II, Split 1969, str. 375—378.)

³⁹ Tu je pjesmu kazivala Pavica Gravovac.

⁴⁰ Tom jednostavnošću, naivnošću pri oblikovanju pjesama, molitava nalik ovoj, znali su se okoristiti i neki lirici pisane književnosti pri svom stvaranju u nas.

I mornarsku molitvicu koja se nalazi pod br. 144, koju je kazivala Margarita Puratić, a dr J. Šetka je objavio u već spomenutom Dodatku svoje studije *Hrvatska pučka religiozna poezija* pod br. 6 (str. 225), vrijedi upoznati čitavu:

Što no gori škriplje?
Gospa sinka ziblje,
na glavi joj ružica,
u ruci joj krunica.
Hodmo, sinko, na more,
na moru je galijska,
pomoga nas Bog
i Divica Marija!

(I zbog nekih varijanata ovom umotvoru, pogledaj studiju dr J. Šetke, *Majka Božja u hrvatskim narodnim pjesmama* itd., str. 312.)

I ove pjesme tipa molitvica i legendi što se tiče izraza pokazuju neke od bitnih jezično-stilskih oznaka hrvatske usmene poezije općenito, a to su: miješanje ikavskih i ijekavskih oblika u istom umotvoru, upotreba arhaizama itd. Premda mislim da neću biti daleko od istine ako posumnjam do kraja u autentičnost nekih riječi, tako npr. u autentičnost one koja se nalazi u petom stihu⁴¹ pjesme br. 124 (od mene u cjelini citirane), ili one u desetom stihu⁴² iste pjesme.

Kada sam se prvi put susreo između dva svjetska rata s Bračanima — dakako, na stranama »Hrvatske revije« — koji su se vješto služili i stihom i rimom u nekoj vrsti improviziranog pjesničkog natjecanja koje se odvijalo među njima na brodu za plovljenja od Splita do Postira, a prisustvovao mu Vladimir Nazor i opisao ga u svome članku *Srokovski turnir*,⁴³ nisam ni u snu slutio da ću se u jednom razdoblju svoga života baviti i proučavanjem njihove usmene poezije. I da će mi to bavljenje, zbog umjetničke vrsnoće nađene građe — kako na terenu tako i u rukopisu — pružiti toliko zadovoljstva. Meni, koga su u to doba svojim radovima privlačili neki talijanski (G. Papini, E. Cecchi), francuski (P. Valéry) i španjolski (M. de Unamuno, J. Ortega y Gasset) pisci i koji sam tako slabo mario za naše usmeno pjesništvo općenito.

No prijedimo na samu stvar: u mjesecu lipnju godine 1967. ja sam, prema programu Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu, skupljao usmene pjesme na otoku Braču, i to u ovim mjestima (mjesta su nanizana po alfabetu a ne po redu kako sam ih ja posjećivao): Bolu, Gornjemu Humcu, Mircima, Nerežišćima, Postirama, Povljima, Selcima, Sumartinu, Supetru i Škripu.

Za toga skupljačkoga rada, koji je trajao šesnaest dana⁴⁴ (uključivši u to put od Zagreba do otoka i natrag), ja sam zapisao 119 narodnih

⁴¹ Veselje mjesto veseje.

⁴² Ključe mjesto kjuče.

⁴³ Taj članak je zapravo treći dio ovećeg oglada koji je Nazor nazvao *Ave, o rimal*, prema početnim riječima prvoga stiha Carduccijeve pjesme *Alla rima* iz zbirke *Rime nuove* (1861—1887).

⁴⁴ To jest od 12. do 28. lipnja.

pjesama. U *Popratnoj riječi* svoje rukopisne zbirke *Narodne pjesme s otoka Brača*,⁴⁵ koja je i nastala na osnovi tih zapisa, ja sam kazao na str. V: »Do ovoga puta nisam nikad radio na otoku Braču. U prošlosti, na žalost, na ovome otoku nije bilo toliko skupljača odnosno zapisivača narodne poezije kao što ih je bilo na primjer na otoku Hvaru...« Pa na idućoj strani: »Ali zahvaljujući skupljačkom radu književnika Mate Ostojića, Brač ipak nije ostao onako zanemaren kao što su bili ostali gotovo svi šibenski i zadarski otoci te od splitskih: Čiovo, Šolta i Vis«. ⁴⁶ Na str. VII iste »Popratne riječi« pisao sam: »Građa koju sam sakupio za vrijeme ovoga puta ne ističe se toliko velikim brojem zapisa, koliko vrsnoćom pojedinih priloga... Među tim priložima ima i lirskih i epskih pjesama. Neke su od njih po sadržaju već poznate, a neke se, baš što se tiče sadržaja (no tih nije tako mnogo) pojavljuju prvi put u ovoj mojoj rukopisnoj zbirci«. Pa sam malo dalje na istoj strani rekao: »No i među zapisima kojih nam je sadržaj već poznat, pa i u više inačica, ima ih nekoliko koji iznenađuju i svježinom i posebnosti svoje obrade. Kad to kažem, onda mi u prvom redu padaju na um dvije varijante romance o Mari koju su oteli mornari, dok im je ona prodavala murtilu (bosiljak), a nalaze se pod br. 102 i 103, te su zapisane u Gornjem Humcu od dviju različitih kazivača«. (Moram upozoriti čitača da sam prvu varijantu unio u ovaj moj izbor pod br. 39, a drugu objelodanio u mojoj publiciranoj zbirci *Narodne pjesme*,⁴⁷ i to pod br. 73.)

Nešto malo dalje od prije navedenog odjeljka samo na idućoj strani, a to znači na str. VIII, naglasivši da sam se za vrijeme rada na otoku Braču susreo s tri vrlo dobre kazivačice usmene poezije te da su to bile: Mare Bašković r. Vulić⁴⁸ iz Splitske, Marija Vuković r. Bulić⁴⁹ iz Selaca i Perina Žuljević r. Pavišić⁵⁰ iz Murvice, ja sam napisao: »Vjerujem da je izvrsno pamćenje pojedinih narodnih pjesama kao i izvježbanost te vješto oblikovanje tih triju kazivačica došlo samo jednim dijelom do puna izražaja u mojim zapisima. Ograničenost vremena, slaba priprema učitelja odnosno nastavnika za pomoć⁵¹ i pokraj naših brižno upućenih dopisa, a zatim i samo ćudljivo raspoloženje takvih starih ljudi povezano i uz njihove fiziološke nevolje, a koji su nam u velikoj većini 'klijenti', glavni su razlozi tome samo djelomičnom uspjehu. No ja sam o tome već pisao u više navrata i na raznim mjestima pa nema smisla da se ovdje ponavljam. Uostalom kao što sam isto tako pisao i o tome kako i od osrednjeg pa i nevješta kazivača možemo ponekad zapisati izvrsnih pjesama, samo ako je on imao prilike da neku dobru pjesmu slučajno naučenu na pamet sačuva u svome sjećanju do trenutka kad je s nama

⁴⁵ Rukopisna zbirka Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu br. 764, 1967.

⁴⁶ Naravno do moga skupljačkog rada. Dobar dio zapisa s toga područja ja sam upotrijebio kao dragocjeno pjesničko gradivo u nekim svojim publiciranim zbirkama, dok je drugi dio, također zamjerne umjetničke vrijednosti, ostao u rukopisu, koji se čuva među arhivskom građom netom spomenutoga instituta.

⁴⁷ Zagreb 1971. Izdanje *Zore*, biblioteka *Golub*.

⁴⁸ Jedna njezina pjesma nalazi se u ovom mom izboru pod br. 11.

⁴⁹ Njezine pjesme u ovome mom izboru nalaze se pod br. 32, 33, 34 (to su moji zapisi), 47, 48 i 49 (to su zapisi M. Bošković-Stulli).

⁵⁰ Vidi njezinu pjesmu u mom izboru pod br. 44.

⁵¹ Dakako, ne nikako svih.

došao u dodir. Dakako, da takvih primjera ima i u ovoj mojoj rukopisnoj zbirci kao što ih je bilo i u pređašnjima. I da bi bez njih građa koju donosim s terena, i ne samo ovaj put, bila znatno siromašnija i vrsnoćom i brojem zapisa. Kao što je i više nego očito da su takve dvije kazivačice bile i Zlata Šćepanović r. Šesnić⁵² i Jerka Jugović r. Brešković,⁵³ koje su mi u Gornjem Humcu odrecitirale one dvije vrlo uspjele varijante romance o djevojci Mari koja je prodavala mornarima bosiljak, a oni je ugrabili i povelili sa sobom na svome brodu.

Do Marije Bašković u Splitskoj⁵⁴ došao sam na taj način što me je nastavnica Olga Pavelić upozorila da je netom spomenuta starica pred više godina u povodu smrti jedne svoje kćerke naricala, pa prema tome zaključila da bi Mare Bašković mogla znati i narodnih pjesama. Predviđanja Olge Pavelić su se pokazala ispravna, jer čim sam došao u dodir sa staricom, ona mi je bez ikakva oklijevanja odrecitirala ono što sam zapisao. Više od toga nije, ali ne zato što ne bi znala, nego zbog toga što se bila spustila noć pa se ona morala prihvatiti nekih kućnih poslova, a ja žurno vratiti u Supetar. Inače Marija Bašković mi je rekla da je mnogo narodnih pjesama znala i njezina nepismena majka Mare Vulić. A na pitanje kad se pjevalo, ona mi je odgovorila: »Uvečer se side kraj komina pa se piva. U svaka doba«. A ovo posljednje znači i ne samo zimi ili kad je vrijeme napolju bilo ružno. Izjavu Marije Bašković da je jedan dio svojih pjesama naučila iz novina i to kad joj je bilo šesnaest, sedamnaest godina, treba primiti s rezervom.⁵⁵ Uostalom ja sam na licu mjesta u svojoj putnoj bilježnici zapisao u povodu toga: 'U navode Mare Bašković treba djelomično sumnjati. To o njenom čitanju u novinama pjesama koje je znala, i to o čitanju u dalmatinskim novinama (»Pučki list«?) kad je imala šesnaest ili sedamnaest godina, vjerojatno je više gizda nego istina. Slično su mi govorile i neke druge kazivačice za drugih putovanja i u drugim predjelima. Otmjenije se čini našim kazivačicama odnosno kazivačima da su pjesme naučili iz novina (iz njih osobito) nego npr. uz ovce od svojih starijih suseljana ili rođaka, redovno neškolovanih, nepismenih ljudi. Uz to mi je još Mare Bašković kazala 'da je pivala kad bi kupila masline'.

Druga vrsna kazivačica narodnih pjesama za ovoga terenskog rada Marija Vuković r. Bulić iz Selaca, s nadimkom 'Jadrinica', upozorila me: 'Kad sam hodila na pašu, to se pivalo'. A 'to' znači pjesme koje mi je bila odrecitirala. Za nju sam već napisao u više puta spomenutom Izvještaju⁵⁶ u kakvu sam je stanju zatekao, to jest kako su je negdje oko 11 sati ujutro morali probuditi u njezinoj kućici u kojoj je na krevetu spavala sa psom, jadnim i nevoljnim kao što je i ona bila. Vijest o tome da bi ona mogla znati pjesama kakve ja tražim, upraviteljica Osnovne

⁵² Njezina pjesma u mom izboru nosi br. 39.

⁵³ Pjesme te kazivačice nalaze se u mom izboru pod br. 40 i 41.

⁵⁴ Citat iz moje *Popratne riječi* nastavlja se dalje.

⁵⁵ Za svaki slučaj ja takve njezine pjesme nisam bilježio, kao što to nisam radio ni u drugim prilikama i na drugom mjestu, osim kad mi je trebalo (od zgrade do zgrade) da moju sumnju u istinitost takvih navoda utvrdim.

⁵⁶ I to je jedan dio, i to uvodni, rukopisne zbirke iz koje citiram.

škole Ina Ursić, primila je s nepovjerenjem vjerujući da tako staro nečisto čeljade ne zna ništa pa ni takvih pjesama. Međutim rad sa staricom ju je u to razuvjerio i pokazao joj kako poezija ne bira svoje promicatelje samo među čistim sređenim ljudima nego i među onima zapuštenima i jadnima, i to ne samo umjetna nego i evo ova narodna oko koje smo bili toga dana oboje po dužnosti zabavljeni.

Treća vrsna kazivačica za vrijeme ovoga bilježenja narodnih pjesama na otoku Braču Perina Žuljević r. Pavišić nije mi ništa posebno kazala, jer je u početku bila prema meni nepovjerljiva pa tek kad je doznala od šofera koji me je doveo iz Bola u Murvicu džipom da me 'šjor Tonko Fertilio' — moj drug iz studentskih dana u Zagrebu — zaustavlja da kod njega ostanem do noći, pa i prespavam bude li ustrebalo, promijenila to svoje držanje (u svakom pogledu nepovjerljivo) u srdačan razgovor, a pogotovu kad sam joj odao da sam iz Splita, dakle rođeni Dalmatinac.⁵⁷ Perina je marljiva domaćica, a pjesme je uvijek voljela i kazala da bi mi ih mnogo više odrecitirala kad bi imala vremena za to. Njezini kućni neodgodivi poslovi da je u tome sprečavaju. Ali mi je zato njezina sumještanka Mare Pavičić r. Žuljević, koja mi je također kazala nekoliko pjesama, rekla ovo u vezi s tradicionalnom poezijom: 'Kako je bilo lipo čut ove pisme ka' se lavuralo (radilo) u lozju (vinogradu). Nike bi pisme durale (trajale) do podne'.

Uz ovu izravnu izjavu žene kazivačice iz Murvice te onih prije iznesenih od dviju vrsnih kazivačica: Mare Bašković r. Vulić iz Splitske i Marije Vuković r. Bulić iz Selaca, evo ih još nekoliko:

'Kâ' bismo išli u poje za ne zaspāt, pivali bi' (Jelka Bakulić r. Jurišić iz Nerežišća);

'Pivali bi kad bi brali višnjje, masline i kâ' bi trgali grozje' (Katica Baković r. Jurišić iz Nerežišća);

'Pisme smo naučili od starih', pa« 'Kâ' se beru višnjje, kâ' se beru masline, kâ' se trga grozje, onda se piva. A i kâ se prska loza' (Paulina Jelinić r. Glavinčić iz Postira);

'Pivali bi starinske pisme. I ona žena ča je umrla⁵⁸ a za koju su vam rekli da i je znala puno. Ona je bila najmenica', pa: 'Kao najmenice bi pivale. Pri branju maslina bi pivali' (Antica Hrzić r. Zlatar iz Povalja);

'U poju kad bi masline brale, kad bi hodile puten, kad bi trgali grozje, onda bi pivali', pa: 'Sele bi u dvor pa bi pivale i kaživale jedna drugoj' (Ista kazivačica kao i u prethodnom navodu);

'Uvečer bi se pivalo na dvoru ispri' kuće. Kad se bralo višnjje, smokve, masline, kâ' se išlo iz poja a zimi kod komina, bi se pivalo' (Kate Zlatar r. Litović iz Povalja);

'Ajme moja mat' ča ji je ona znala (to pjesama, op. O. Del.), pa: 'Pivali bi po pojima a zimi uz komin' (Margarita Miličić r. Visković iz Brusja na otoku Hvaru, nastanjena sa sinom župnikom u Poveljima) i:

⁵⁷ Uopće to da sam rođeni Dalmatinac, makar živim u Zagrebu, mnogo mi je pomoglo pri skupljačkom radu u Dalmaciji, još tamo od Premude i Oliba pa do Molunta u Konavlima.

⁵⁸ Ta se žena zvala Kate Ostojić — Janković a imala je 90 godina kad je umrla. Bila je nepismena.

'Pivale bi kad bi išle u vinograde, kad bi brale masline, smokve, a zimi bi pivale uz komin' (Karmela Stančić r. Stančić iz Sumartina).«

Od 119 pjesama, koliko sadržava moja rukopisna zbirka s otoka Brača,⁵⁹ ja sam ih za ovaj moj izbor upotrijebio 44, osam sam ih unio u svoju publiciranu zbirku *Ljuba Ivanova* (vidi u toj zbirci brojeve: 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261 i 264), a dvije su u knjizi *Narodne pjesme* (pogledaj u toj knjizi br. 23 i 73). Dakle prije ove 44 pjesme u mome izboru, ja sam već — što u jednoj a što u drugoj knjizi — objavio ukupno deset pjesama iz vlastite bračke rukopisne zbirke, i to jednu od tih deset pjesama štaviše i dva puta (pogledaj u ovome mome izboru umotvor pod br. 7 koji je već tiskan u mojoj knjizi *Narodne pjesme* pod br. 23).

Prema tome ja sam se od 119 pjesama, zabilježenih g. 1967. na otoku Braču, mogao za tri moja različita izbora u svrhu publiciranja poslužiti s 53 umotvora, što najbolje pokazuje kako je umjetnička vrijednost moje nađene bračke stihovne građe znatna, pogotovu uzme li se u obzir da sam iz nje deset pjesama publicirao u knjigama antologijskog karaktera, gdje je estetsko mjerilo koje sam upotrijebio bilo veoma visoko. A moram odmah nadodati, da ni u ovome izboru to mjerilo nisam nikako htio spustiti, osim u nekoliko slučajeva, gdje je pri vaganju prevladao sadržaj nad oblikom (vidi za primjer pj. 51 i 55⁶⁰ ovoga moga izbora), pa opet nikad toliko da se ne bi i poslije toga spuštanja radilo o uspješnim pjesmama, ako se već ne radi o izvrsnim, kao što je slučaj s većinom ostalih.

Osim svoja 44 zapisa (v. od br. 1 do br. 44) ja sam pri ovom izboru upotrijebio i 5 zapisa Maje Bošković-Stulli (v. pj. br. 45, 46, 47, 48 i 49) te 9 zapisa Dunje C. Rihtman* (v. pj. od broja 50 do broja 58). Neke je zapise u zbirci D. C. Rihtman snimio Jerko Bezić (uostalom pogledaj *Mjesto zapisa, kazivači, zapisivači i varijante pjesama*). Svoje zapise ja sam načinio pisaljkom, a zapisi su M. Bošković-Stulli te D. C. Rihtman odnosno J. Bezića snimljeni na magnetofonskoj vrpici. Dok se moj terenski rad odvijao, kako sam već više puta dosada napisao, godine 1967, terenski rad M. Bošković-Stulli te D. C. Rihtman i Jerka Bezića odvijao se godine 1969. Osim nas četvero, tih istih godina nešto su stihovane građe na otoku Braču zapisali odnosno snimili na magnetofonskoj vrpici još i Nikola Bonifačić Rožin i Zorica Rajković, također stalni suradnici Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu, samo što se tom njihovom građom nisam poslužio pri ovome svome izboru.

Jednako se tako nisam poslužio ni zbirkom Katice Baković »Pučke i narodne pjesme iz Nerežišća na Braču«. Ta se zbirka nalazi u Institutu za narodnu umjetnost u Zagrebu pohranjena pod br. 804. Nju je dobila

⁵⁹ Njezin točan naslov već sam naveo.

⁶⁰ To nisu moji zapisi nego zapisi J. Bezića kod kojih je svakako muzička strana bila važnija od tekstovne. Moji zapisi završavaju s br. 44.

* Autorica je istovjetna s Dunjom Rihtman-Šotrić, piscem rasprave »Narodna tradicionalna muzika otoka Brača«.

na posudbu i zatim dala da se prepíše, s privolom njezine sabiračice, Maja Bošković-Stulli za vrijeme svoga terenskog rada godine 1969. na otoku Braču. Rukopisna zbirka Katicice Baković, inače rođene 1888. u Nerežišću, sastoji se od 41 pjesme.

U toj zbirci imade nekoliko narodnih pjesama kojih sam varijante donio i ja u ovome mome izboru; tako moja pjesma br. 13 varijanta je njezine pjesme br. 19 (jer početak pjesme Katicice Baković, br. 4 istovjetan je s početkom te njezine netom spomenute pjesme), moja pjesma br. 14 varijanta je njezine pjesme br. 3, moja pjesma br. 22 nešto je dalja inačica njezine pjesme br. 17, moja pjesma br. 23 isto je takva inačica njezine pjesme br. 1, moja pjesma br. 28 isto je takva varijanta te njezine pjesme te moja pjesma br. 55 spada u božićne kolede kao i njezina pjesma br. 20. (Kako su ovdje navedene inačice iz zbirke Katicice Baković nekim pjesmama u ovome mome izboru, to čitač, kao npr. i u slučaju Kubine i Bersine publicirane zbirke, ne treba da ih traži u odjeljku *Mjesto zapisa, kazivači, zapisivači i varijante pjesama.*)

Najvredniji zapisi Katicice Baković, prema rukopisnoj zbirci o kojoj je riječ, bili bi: br. 2 (šaljiva pjesma o ptičjoj ženidbi), 12 (legenda o grijesima majke sv. Petra koja ne može zbog njih prebivati sa svojim sinom u raj) i 19 (sadržaj kao u Karadžićevoj pjesmi *Bog nikome dužan ne ostaje*). Ova posljednja pjesma posjeduje dva impresivna stiha u kojima se opisuje nijemi plač ojađena brata nad glavom usnule sestre za koju, prevaren u tome od svoje žene, misli da mu je ubila jedinoga sina. Uostalom evo tih dvaju stihova:

Iz očiju grozne suze lije,
nisu suze već iskrice ognja.

Od pjesama koje se nalaze na granici usmenog i pisanog hrvatskog pjesništva, najvredniji je zapis br. 1. Taj zapis kroz sve svoje stihove slavi ljepotu one kojom je njihov njegovatelj očaran da na kraju završi neočekivano ovim brutalno-prozaičnim stihovima:

i još bi ti pjeva al ne mogu više,
oko kuće tvoje buhe me ūžiše.

U zbirci Katicice Baković imade i nekoliko pjesama naše pisane poezije, pjesama koje su se domogle velike popularnosti jednim dijelom i zbog melodije u kojoj su bile odjevene. Te se pjesme (da navedem samo neke) u zbirci nalaze npr. pod br. 35 i 40 (autor P. Preradović) i br. 39 (autor A. Nemčić).

Što se tiče metričke strukture pjesama ovoga moga izbora, ona je dosta raznolika, premda i u njoj po broju na prvome mjestu stoje deseteračke pjesme (shema 4 + 6). Umotvori takve metričke sheme nalaze se pod brojevima: 2, 4, 5, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 40, 42, 43, 45, 49 i 50 (ukupno ih dakle ima 31). Po broju pjesama iza deseteračkih dolaze osmeračke (njih ima 13 na broju), samo što su od toga pet (v. br. 6, 8, 9, 36 i 39) s me-

tričkom shemom 3 + 2 + 3, a osam (v. br. 1, 18, 21, 38, 44, 47, 51 i 54) s metričkom shemom 4 + 4, uostalom mnogo češćem općenito uzevši u našoj usmenoj poeziji od one prethodne. Na trećem se mjestu, što se tiče broja zapisa, nalaze pjesme kojima je stih šesterac, njih ima pet (v. br. 22, 23, 41, 52 i 53). Onda za njima slijede dvije sa sedmeračkim stihom (v. br. 18 i 57) i napokon jedna dvanaesterička (v. br. 28). Još moram kazati da među pjesmama ovoga moga izbora, s obzirom na metričku shemu, ima i takvih u kojima se nalaze stihovi različite dužine, tako da stvarno ti versi djeluju kao slobodni stihovi, ili barem kao *odriješeni versi* (tal. verso sciolto). Zapisi s takvim stihovima nalaze se pod br. 48, 50, 55 i 56 i to su zapisi pjesama koje nazivamo molitvicama, legendama, basmama.

U ovome mome izboru ima i lirskih i epskih pjesama, a onda i onih koje se nalaze na samoj granici tih dvaju pjesništava. Lirske pjesme s obzirom na njihov sadržaj, podijelio sam ovako: *dječje*: br. 3 i 16, *legende, molitvice, basme*: br. 38, 44, 47 i 48; *ljubavne*: br. 2, 12, 22, 23, 24, 25, 28, 30, 32, 37, 41 i 45; *obredne, koleda*: br. 6, 8, 36, 52, 54, 55, 56 i 57; *različna sadržaja*: br. 42; *svatovske, pirne*: br. 47 i 53 te *uspavanke*: br. 1, 21, 50 i 51.

Na granici lirike i epike, sad više s priklonom k jednoj, sad više s priklonom k drugoj, nalaze se *romance*: br. 4, 5, 7, 9, 10, 17, 20, 27, 29, 31, 39, 40, 43 i 58 i *balade*: br. 14 i 15.

Epskom pjesništvu pripadaju umotvori: br. 11, 13, 33, 34, 35 i 49, no moram naglasiti da oni pod br. 13, 33 i 49 pripadaju tom pjesništvu sa stanovitom nategom.

Ono za čim sam naročito težio pri bilježenju pjesama na otoku Braču (ali ne samo na njemu nego i za vrijeme svih svojih dojakošnjih terenskih radova, odvijali se oni uz more ili duboko na kopnu), bilo je da mi zapis bude što autentičniji⁶¹ to jest da u njemu dođe do izražaja kroz upotrijebljenu riječ sva skala zvukova i boja kojom se on kao svojom posebnošću ističe. Od zapisa koji su bili izvedeni na otoku Braču prije ovih u mome izboru, toj rigoroznoj autentičnosti teksta najviše se približio — uz nepoznate sakupljače *Počasnice* i *Bolske rukoveti* — Mate Ostojić, pa ipak ni on ne onoliko koliko je trebao.

Da budem jasniji čitaču za ovog razlaganja, navest ću mu sam početak odulje pjesme koja se nalazi pod br. 11 u mome izboru, a u kojem je zapisu ta autentična teksta do krajnje mjere sačuvana:

Šetnju šeće Senjanin Ivane,
ispod Senja grada kamenita,
gledala ga Senjkinja divojka,
gledala ga ter je govorila:
»Jo junaka od Senja Ivana!
Ako li se junak oženija,

⁶¹ A za tim su težili i ostali sabirači predstavljeni u ovom mom izboru, štaviše u tolikoj mjeri da su se služili i magnetofonom, da bi u tome smislu što bolje uspjeli.

blago ljubi koja li ga ljubi,
ako li se oženio nije,
neka uzme mene za ljubavcu,
lipi bi mu porod porodila,
devet ćeri i devet sinova,
sve bi ćere za kralje udala,
a sinove popin učinila!«

Isto je tako do krajnje mjere sačuvana autentičnost teksta i u pjesmi br. 31 ovoga moga izbora, pa ću za primjer te autentičnosti nave-
sti ono mjesto u toj romanci kojim ona završava, a u kojemu se iznosi
na koji je način zmija spasila djevojku u gori od nasilne obljuje nekog
mladog Turčina:

Spod kamena zmija se hitila,
Turčinu se oko vrata svila.
Turčin se je zmije zabavio,
ume to mu pobigne divojka,
pobigne mu, vesela jon majka!

A nije se drugačije postupalo pri pronalaženju što autentičnijeg
teksta ni u zapisu br. 47, kao na primjer u onom dijelu toga zapisa (inače
pjesme molitvice) koji glasi:

O Isuse, okrep svitni,
ko je tebe okusio
nije nigdar slaje ijo,
poton tega žedan bio.
Veseli se duša moja,
jer nju žeže ljubav tvoja,
žeže ljubav i vrućina...

Tu rigoroznost pri prenošenju teksta iz kazivačevih usta na papir,
ne traži samo znanstveno promatranje toga prenošenja, nego i književ-
no-kritičko to jest ono koje se osniva na estetskim principima. Naime
kao što je znanstvenom promatraču važno da nijedna riječ u takvu
tekstu ne bude krivo prenesena ili nekom drugom riječju zamijenjena
zbog same vjerodostojnosti takva teksta, a koja vjerodostojnost može
onda poslužiti u razne svrhe, tako je i onom književno-kritičkom na
jednak način to važno, jer on veoma dobro zna da pjesništvo nije drugo
do umjetnost riječi, pa da je prema tome u takvu tekstu riječ najveća
svetinja i da se u nju ne smije ni pod koju cijenu dirati. Tu nemogućnost
zamjene jedne riječi drugom — što se tiče i njezine boje i njezina zvuka
— nigdje se ne može tako uvjerljivo doživjeti kao pri prevođenju nekog
pjesničkog teksta. Da je riječ kojom se pjesnik poslužio u nekoj svojoj
tvorbi glasila, s obzirom na boju i zvuk, onako kao što glasi u jeziku
prijevoda, on je zacijelo ne bi bio nikako upotrijebio, nego bi se bio
mjesto nje poslužio nekom drugom. Dok ovo razlažem misao mi ide k
prvoj strofi glasovitog D'Annunzijeve soneta *Sopra un 'Erotik' di Edvard*

Grieg iz zbirke *Poema paradisiaco* (1893), a u kojoj strofi da se mjesto riječju »lento« i riječima »senza mutamento« stvarač te strofe morao poslužiti npr. našom riječju »polak« i našim riječima »bez promjene«, ne bi je bio zacijelo nikada spjevao. Isti osjećaj on bi bio istina iznio, ali upotrijebivši pri tom drukčije riječi. Uostalom evo te strofe koja se ne dá prevesti ne samo na hrvatski jezik nego i na bilo koji drugi, zbog bolne strasti koja je prožima, a sva je povezana s jezikom na kojem je stvorena:

Voglio un amore doloroso, lento,
che lento sia come una lenta morte,
e senza fine (voglio che più forte
sia della morte) e senza mutamento!⁶²

No zar i naš anonimni stvarač ne ugađa zvuku i boji rođenoga govora kad ovako uspješno počinje iznositi neki davni legendarni doživljaj jednoga od mnogih svojih lica:⁶³

Uranija Ive u planinu
da će [junak]⁶⁴ lova uloviti,
nit s umio nit Boga molio,
ni na sebi sveti križ činio.
Kâ ugleda zmaju šarujicu,
bacila se Ivi oko vrata...

Ta autentičnost teksta našeg anonimnog stvarača — kad se nad tim njegovim tekstom ne vrše nikakvi ispravci sa strane zapisivača odnosno objavljiivača — dolazi snažno do izražaja i u dijalozima koje vode pojedina lica u stihovanim tvorbama takvog našeg anonimnog stvarača, kao na primjer i u ovome razgovoru koji se odmata između majke i ljubavnika ubojice njezine kćerke u zapisu br. 15 ovoga moga izbora:

»Ko mi zove Maru, ćerku moju?
Ko je zove, doma mi je nije;
evo ima tri dana i noći
i četrti litnji dan do podne!«
Njon je Ive tiho govorio:
»Kad ni Mare, daj mi Mare dare!«⁶⁵

A isto tako i u ovome mučnome dijalogu što se odvija u zapisu br. 11 između dvojice braće, zapisu inače već spomenutom i djelomično citiranom u ovom uvodu zbog umjetničke krepčine samo nekih drugih svojih stihova:

⁶² Prijevod u prozi te strofe glasi: »Hoću jednu ljubav bolnu, polaku // koja bi bila polaka kao polaka smrt, // i bez kraja (hoću da bude jača // od smrti) i bez promjene«.

⁶³ Pogledaj početne stihove pj. br. 40 u mom izboru.

⁶⁴ Uglate zgrade znače da je riječ koja je njima omeđena ispuštena sa strane kazivačice pri recitiranju, ili da je ja više nisam znao pri prijepisu na pisaćem stroju pročitati zbog žurbe u kojoj sam je bio metnuo na papir svoje bilježnice za vrijeme samoga slušanja. U svakom slučaju ta riječ nije kazivačeva nego moja, ali umetnuta prema jezičnoj situaciji nalik toj u drugim pjesmama naše usmene pre-daje.

⁶⁵ Kako je samo neusiljeno, bez ikakva posebna napora, izrađen ovaj više nego leoninski stih!

»A moj brate, od Senja Tadija,
jesi li mi jubu pogubija?«
Govori mu Senjanin Tadija:
»Muči, brate, šinula te munja,
ja san tvoju jubu pogubija,

al san velik grijeh učinja:
u ljube ti čedo prenejako;
zlatne su mu ruke do lakata
i zlatne mu noge do kolina,
sva je slika tebe, moj brajenel!«

Slušajući odnosno čitajući takve razgovore pojedinih lica u određenu broju umotvora hrvatske usmene poezije, ja sam se sjetio pučkog komada koji sam gledao u Vodicama kraj Sibenika,⁶⁶ a izvodila ga je neka diletantska družina iz Primoštena. Za igre toga komada koji je iznosio, ne varam li se, tragičnu ljubav između Miljenka i Dobrile i u kojem su komadu, uz ta glavna lica, nastupali i neki dalmatinski plemići igrani od ribara i težaka, ja sam najjače doživio svu draž takve priproste glume, odnosno govora, a posebno u onim trenucima kad bi neki od neukih glumaca — pri interpretaciji jednoga od tih plemića — uz određene riječi iz teksta, ili radi zabune zbog općinstva pred njim ili poradi toga što je te riječi slabo naučio napamet, stao umetati svoje. Ili kad bi počeo izgovarati inače dobro naučene riječi naglascima domaćeg idioma i pokraj svih uputa onih koji su ga svjetovali, pri stanovitom broju proba, da to nikako ne čini. Ali baš ta naivna preinaka slabo zapamćenog teksta u komadu, pa pojedine riječi akcentuirane »po svoju« zbog nelagode prouzrokovane nesvakidašnjim položajem u kome se našao,⁶⁷ proizvele su poseban dojam na mene gledaoca odnosno slušaoca i ja sam se u tome času sjetio dijaloga u našim narodnim pjesmama i shvatio sam kako se velika nepodopština vrši kad se tako spontano priprosto vođene razgovore od isto tako lica plemenitog roda,⁶⁸ dotjeruje prema čistoći i pravilima našeg književnog jezika.

Ja ne mogu nikako vjerovati da bi se moglo tim čistim književnim jezikom snažnije izraziti nego je izraženo čakavskim dijalektom pomiješanim mjestimično sa štokavskim govorom ikavskih i ijekavskih oblika, veoma složeno stanje bolesno-ljubomornoga ženskoga lika u zapisu br. 13 ovoga moga izbora:

Kad to vidi Mitrovićna mlada,
ona ide u đardine svoje
i izguli ružicu rumenu,
onda grede Mitru na livadu:
»Bora tebi, Mitre dušo moja,
što t' učini nevirnica sele:
izguli ti ružicu rumenu!«
»Neka guli, virna jubo moja,
ona je je mlada i gojila.«
I to jon se vrlo na žâ dalo,
ona grede u štaliju konjsku
pa zakoje konja i sokola
(sokol jon se dugo otimao),

p' onda pojde Mitru na livadu:
»Bora tebi, Mitre, dušo moja,
šta t' učine nevirnica sele:
izguli ti ružicu rumenu,
a sad zakla konja i sokola!«
»»Neka koje, virna jubo moja,
ja ću kupit konja i sokola,
ali neću virnu selu moju!«
Kad to čuje Mitrovićna mlada,
od bisa se sve oko nje smrači,
p' onda pojde u gornje komore
i zakoje sina jedinoga,
pa se vrati Mitru na livadu...

⁶⁶ Baš za jednog svog terenskog rada.

⁶⁷ Što je i razumljivo, jer on nije bio profesionalni glumac.

⁶⁸ Jer su u svijesti našeg kazivača npr. i Ivo Senjanin i brat mu Tadija nesumnjivo koljenovići.

Već iz citiranih ulomaka vađenih iz pojedinih dijelova sad ovog sad onog zapisa s otoka Brača, bilo uzetog iz publiciranih ili rukopisnih zbirki (a koje su prethodile ovome mome izboru), bilo iz samoga moga izbora, čitač je s lakoćom mogao opaziti da sve te zapise povezuju među sobom više-manje ista jezično-stilska obilježja,⁶⁹ kao što su npr. miješanje čakavskog i štokavskog narječja, ikavskih i ijekavskih oblika, a znatno rjeđe i ekavskih, te upotreba nekih arhaičnih riječi, inače toliko povezanih uz svakidašnji govor otočana, ali i ostalih Hrvata koji već dugi niz stoljeća žive na obalama Jadranskog mora. A uz to, da se sva ta jezično-stilska obilježja mogu naći, pokraj nekih drukčijih kombinacija, koja su posljedica triju narječja kojima naš svijet govori, i u ostalim umotvorima hrvatske usmene poezije. I da su po tim jezično-stilskim obilježjima ti umotvori, bez obzira o kojim događajima i junacima pjevaju, neotuđivo naši, hrvatski, pogotovu ako imamo na umu da se sva magična snaga poezije kao takove osniva na riječi, izrazu, onako kao što se npr. slikarstva osniva na crtežu i boji, a muzike na zvuku i njegovim mnogobrojnim kombinacijama.

A da nije tako, ne bi npr. naš svijet toliko pjevao o Marku Kraljeviću koji s povijesnog gledišta nije spadao u red njegovih velmoža i nije mu nikad rodno tlo ni posjetio, a svejedno je toliko prisutan u njegovoj svijesti.⁷⁰ Ali prisutan na neki svoj poseban način i to način koji traje od prve o njemu objavljene pjesme, a koju je zabilježio u XVI stoljeću Petar Hektorović od dvaju hvarskih (točnije rečeno starogradskih) ribara, pa do, recimo, zapisa br. 49 u ovome mome izboru, a koga je načinila u naše dane Maja Bošković-Stulli. No upravo u vezi s tim posljednje navedenim zapisom u kojemu se pjeva o Marku Kraljeviću i njegovoj veliko žeđi, ja sam se sjetio svoga terenskog rada godine 1957. na Ugljanu i Pašmanu, otocima Zadarskog arhipelaga.

Tragajući za varijantama četiriju motiva naše usmene poezije, od kojih je jedan bio i onaj o kojemu pjeva pj. br. 49 ovoga moga izbora, ja sam se poslije naporna posla (dakako, s uspjehom bar što se tiče toga motiva, jer sam mu tom zgodom bio zapisao 7 inačica) vraćao s ribarskim brodom iz Kukljice u Kali.⁷¹

Evo kako sam opisao to plovljenje, s razgovorom što sam ga vodio u vezi sa sadržajem te pjesme s dvojicom ribara, u *Popratnoj riječi* rukopisne zbirke, koja je nastala na bazi folklorne pjesničke građe nađene za vrijeme toga puta na netom navedenim otocima: »Zbog čega je inače pjesma s motivom prejake junakove žeđi⁷² tako raširena na otocima srednje Dalmacije, ne bih znao zasada reći. Zanimljivo je, kako je to pokušao protumačiti ribar Dragutin Benić (r. 1904), dok sam se vozio iz Kukljice s njim i s još nekim ribarima na brodu ribarske zadruge.

⁶⁹ Osim Kuhačeva zapisa, zbog čega mi je s jezične strane sumnjiv.

⁷⁰ No zar Francuz Roland, nije bio isto tako zaokupio svijest stvarača renesansne talijanske poezije, usmene i pisane, pa je štaviše ova posljednja potaknuta podvizima toga francuskog viteza dobila i dva vrlo snažna epa (Boiardo, *L'Orlando innamorato* i Ariosto, *L'Orlando Furioso*), koji i u svojim naslovima nose njegovo ime?!

⁷¹ Oba se ta mjesta nalaze na otoku Ugljanu.

⁷² A takav junak u najviše slučajeva zna biti baš Marko Kraljević.

— Ja mislim zato, jer mi Dalmatinci liti najviše žednimo, pa nan je draga pisma, koja o tome piva.

A drugi ribar, kome za ime nisam doznao, nadodao je nudeći me vinom iz velike bukare:

— Onda posli take pisme bolje pijemo. Kušajte i vi.⁷³

Zanimljiv podatak o tome kako puk »živi« svoju poeziju.

U zapisu br. 47 i 48 ovoga moga izbora, inače pjesmama-legenda- ma, ostalo je nekih tamnih mjesta glede smisla i to zbog riječi koje nisam znao odgonetnuti (tako npr. treću riječ 53. stiha prvoga zapisa i prvu riječ⁷⁴ 30. stiha drugoga zapisa). No to se nerijetko događa u takvim umotvorima zbog prečeste njihove upotrebe izvedene na automatski način. Samo više puta takvim umotvorima to baš zna biti s pjesničkog gledišta i od koristi, jer se oni, zahvaljujući tom posebnom načinu svoga trajanja, znadu domoći naročite sugestivnosti, kao što su se — nema sumnje — domogla i ta dva umotvora u ovome mome izboru.

Na kraju htio bih još kazati da je u mome izboru, isto onako kao i u velikoj Ostojićevoj rukopisnoj zbirci s obzirom na spol kazivača, ženski dio osjetljivo jače prevagnuo nad muškim, ali kako je to pojava koja je zapažena pri bilježenju usmene poezije i na drugim dalmatinskim otocima, a i u kopnenim predjelima što se protežu uz samo more te iste pokrajine, ne predstavlja nikakvu posebnost. Sve u svemu folklorna stihovana pjesnička građa, koja je nađena na otoku Braču ne samo u prošlosti nego i u same naše dane, nepobitno pokazuje da je taj otok bio jedno od veoma važnih nalazišta hrvatske usmene poezije. I da se na to u buduće ne smije nikako zaboraviti.

NAKNADNE NAPOMENE

Što se tiče usmenih pjesama s otoka Brača tiskanih u XIX st., moramo se sjetiti i onih pet umotvora koje je zapisao Frano Radić u Bolu a publicirao u dubrovačkoj reviji »Slovinac« od godine 1884 (godište VII) u br. 30 na str. 473—474. Te je umotvore Radić objavio pod naslovom *Čakavske vjerozakonske pitalice i molitvice*. Prvi po redu spada djelomično u obitelj pjesama kakva je ona pod br. 47 u našem izboru. Kad već pišem o reviji »Slovinac«, onda neće biti na odmet spomenuti da je u godištu IV godine 1881 (br. 24) na str. 497 — 500 te revije Vid Vuletić-Vukasović objavio 55 počasnica s otoka Korčule pod naslovom *Korčulanske čakavske počasnice*.

⁷³ O. Delorko, *Hrvatske narodne pjesme s otoka Ugljana i Pašmana*, Zagreb, 1958, rukopisna zbirka Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu br. 300, str. 3.

⁷⁴ Ukoliko riječ »saraniti« ne znači sačuvati.

TEKSTOVI PJESAMA

1

Nani, nani, nisu doma,
u poju su, roze beru,
beru roze i vijole.
Nabrali su konistricu
i od druge polovicu,
pa ji nosu pri krajicu.
Krajica se daron brine:
»Kî ćemo in dar darovat?
Darujmo in vrajna konja
i na konju divojčicu
ko rumenu jabučicu!«

2

Sunce moje, jê vele do noći,
bil ja moga do Primorja doći,
do Primorja, do moje divojke,
s kun san pasa devet godin ovce,
a deset u male bile jance.

3

Tancaj, tancaj, moj Martin,
jabuke su po šoldin
a naranče po dinar,
naš je Martin gospodar!

4

Turci hladne vode zapitaše,
ali niko turski ne umide,
nego jedna Dragoman divojka.
Kad se Turci vode ponapili,
ne ti piti Čelenbrija Mujo
već je Mujo tiho besidio:

»Boga tebi, ljubo Nikolina,
biš mi dala Dragoman divojku!«
Ali mu je ona besidila:
»Ne budali, pašina delija,
Dragoman je dite isprošeno
za Sekula, Jankova netjaka,
koji metnu na nje obilžje:
tri sadaka od svile crvene
i tri burme od suhega zlata
i na njima tri kamena draga,
prid kojim bi moga večerati
i dvanaest konja potkovati
u po noći kakono u podne.
Nije za te Dragoman divojka!«
Pita majka Dragoman divojku:

»Neka znadeš, Sekul dite mlado,
da ti paša otimje divojku,
potegni se bilen dvoru momen
na divanu pitat će divojku,
da obere koga jon je drago.«
Kad je bilo za obrat divojku,
pitali je za koga će poći,
njima kaže Dragoman divojka:
»Volin s pašon u travi zelenon
neg Sekulon u svili crvenon!«
(To je majka naučila bila
da promini viru za neviru.)
»Bre, neviro, Dragoman divojko,
pruži ruku -----
da poznajen moje obilžje!«
Pruži ruku, ujide je zmija,
mahnu sabljon Sekul dite mlado,
osiče joj ruku pri ramenu,
pa je Sekul paši besidio:
»Meni ruka a tebi divojka,

svakom svoje a sta kome Bog dá!«
Srdito mu paša odgovara:
»To ti činiš na divanu mome,
di gledaju age i spahije!
Kad si junak i taka delija,
izajdi mi na mejdan junaški!«
Kad se mejdan med njima vodi,
paša goni Sekula netjaka,
kad to vidi Sibirjanin Janko,
on govori Sekulu netjaku:
»Da to siče vojevoda Janko,
prisika bi konja i junaka,
još bi sabjon zemju zafatija!«
Od ti riči Sekul dobi snage,
pa rastavi pašu na dva dila
i prisiče konja na dva dila
i zafati i zemljicu sabjon.

5

Urodila šenica bilica
krajna mora do Kolčiča dvora,
Kolčiču je juba govorila:
»O Kolčiču, mil gospodičiču,
da ja znaden da se sideć žanje,
svaki dan bi na žetvu hodila,
po vazdan bi pisme pripivala,
u njima bi draga spominjala!«

6

Budila majka Ivana:
»Ustani, Ivo, sine moj,
prodje ti Mare mimo dvor,
srebrnin srpon u ruci
a zlatnin vidron na glavi.
Pojdi je, Ive, gledati;
kakve će pisme pivati,
kako će Boga moliti,
kako će konja pojiti!«
Poša je Ive gledati:
klečeć je Boga molila,
sideć je pisme pivala,
stojeć je konja pojila.

7

Razboli se Karloviću Ive
usri gore kraj zelene vode,
sve on gleda da mu kogod dojde,

al mu nikog ni okuda nima
pa se moli bilu konju svomu:
»Pojdi, konju, do mojega dvora,
javi jubi da san se razboli
usri gore do zelene vode.«
Konj posluša Karlovića Ivu,
pa on podje do njegove ljube,
sve jon kaže ča je reka Ive.
Kâ je došla do zelene vode,
tu nahodi Ivu drago svoje:
'na ga tiče, a on se ne miče.

8

Budila majka Ivana,
na žižin dana njegova:
»Ustani, Ive, sine moj,
ljubav ti projde mimo dvor,
pojdi po za njoj, sine moj,
stani je straga slušati,
koje će pisme pivati,
bude li pivat o dragu,
to će pivati od tebe!«

9

Popuhnu vitar od mora,
odnese Mari krunu ča ...

10

Lipa ti je s večera vedrina,
još je lipja sjajna misečina,
po koj šeta Janko i Nikola,
šetajući, zavadili su se.
Janko veli: »Moja je divojka!«
A Nikola: »Nije nego moja!«
Janko veli: »Što reče divojka.«
A divojka: »Sad ću pravo kazat,
oba ste mi obilježje dali,
volin s Jankon u travi zelenon,
neg s Nikolon u svili crvenon!«

11

Šetnju šeće Senjanin Ivane,
ispod Senja grada kamenita,
gledala ga Senjkinja divojka,
gledala ga ter je govorila:
»Jo junaka od Senja Ivana!

Ako li se junak oženija,
blago ljubi koja li ga ljubi,
ako li se oženio nije,
neka uzme mene za ljubovcu,
lipi bi mu porod porodila,
devet ćeri i devet sinova,
sve bi ćere za kralje udala,
a sinove popin učinila!«
Kad to čuje Senjanin Ivane,
u njemu se srce razigralo
kâ s prolića oni janci mali,
pa on ide bilon dvoru svomen,
pa je svojon jubi govoriya:
»Anđelina, virna jubo moja,
čuja jesan a vidija nisan,
da su tebe Turci objubili!
Evo tebi tvrdu viru dajen,
hoću tebe za stariju držat!«
Ali mu je mlada govonila:
»Oj Ivane, moje ogrijanje,
ti se ženi di je tebi drago!«
To je Ivan jedva dočekao
pak on ide u svoje komore:
tri put svlači, tri put se oblači
dok odilo ne pojubi tilo,
pa on ide u svoju avliju
i uzimje svoga konja vranca,
pa se baca njemu na ramena
pa on pojde do kamena Senja,
ugleda ga Senjkinja divojka,
pa je sama sobom govorila:
»Otkad san se od majke rodila,
nisan lipšeg vidila junaka,
što san jutros u 'no poje ravno,
svo se polje od njeg zasijalo
kano jutros od žarkoga sunca!«
Svojemu je babi govorila:
»Ako doje on mene pitati,
nemoj, babo, njemu me ne dati!«
U to doba alka na vratima,
babo mu je vrata otvorio,
božju mu je pomoć nazivao
i pružio jednu kupu vina,
ali mu je junak govorio:
»Čujo jesan a vidio nisan,
da j' u tebe cviće odgojeno
i da se ton cviću udavati,
ne biš li ga meni poklonio

radi Boga i hatoga moga?!«
Kâ je babo riči razumio
ide pitat majku i divojku,
ma još boje majku neg divojku.
Onda se je Ivi povratio:
»Koja prva nedijica dojde,
kupi svaću, ajde po divojku!«
Koja prva nedijica došla,
sakupio Ive lipu svaću,
lipo je je babo opremio,
njemu daje Janjušu divojku,
uz divojku tri tovara blaga.
Otuda se svati odilili,
kâ' su došli na pol puta bila,
lijepo jon je Ive govoriya:
»O Janjušo, draža od očiju
kad projdemo pola puta bila,
lako ćeš mi kulu ugledati
i još lašje kulu poznavati,
iz kule su srebrni sardiži
iz sardiža mletaški cekini,
preliju se kano sunce žarko.«
Ka' su prošli pola puta bila,
lako mu je kulu pripoznala,
ali mu je mlada govorila:
»Oj Ivane, moje ogrijanje,
ko je ono na gornjem penžeru,
ko se ono češja i umiva,
ili mi je stara sekrvica,
il m' je ono mlada jetrvica?«
Ali non je Ive govoriyo:
»Niti imaš stare sekrvice,
niti imaš mlade jetrvice,
već je ono virna ljuba moja!«
Govori mu Janjuša divojka:
»Oj Ivane, šinula te munja,
kû me vodiš, za koga me daješ?
A ka' si se junak oženija
daj pogubi virnu jubu tvoju?«
On doziva svog brata Tadiju:
»O moj brate od jene matere,
haj pogubi virnu jubu moju!«
Brat Tadija Ivu poslušao;
daleko ga mlada ugledala,
još na dalje prid njin išetala,
pružila mu čelo na jubljenje,
za junaško pitala ga zdravje.
Ali jon je junak govoriyo:
»Zdravo jesan, al veseo nisan;

posla me je moj rodjeni brate,
da t' s ramena je zafatin glavu!«
Ali mu je mlada govorila:
»Fala Bogu i Ivanu momu,
kad san oto od njeg dočekala!«
Uzme Tade od bedrice čordu
da će mladoj ofatiti glavu,
ali mu je ona govorila:
»Nemoj meni ofatiti glavu,
neg me vodi pod onu naranču,
pod naranču u zelenu bašču!«
Lijepo je je junak poslušao,
pa je vodi mladu pod naranču,
pod naranču u zelenu bašču.
Ona mu je mlada govorila:
»Sidji doli u zelenu travu,
ja ću sestti na studenu stinu,
iskat ću ti u vranu penčinu,
poton hoću tebe spominjati.«
Poče rajat čedo prinejako;
zlatne su mu ruke do lakata
i zlatne mu noge do kolina,
sva je slika Ive Senjanina.
Kad to vidi od Senja Tadija,
on uzimje čedo prenejako
i stavja ga u meke dušeke,
i uzimje Anđelinu mladu
i stavlja je u meke sanduke,
pa on ide bratu u susrete,
daleko ga Ive ugledao,
još na dalje prid njin išetao:
»A moj brate, od Senja Tadija,
jesi li mi jubu pogubija?«
Govori mu Senjanin Tadija:
»Muči, brate, šinula te munja,
ja san tvoju jubu pogubija,
al san velik grijeh učinija:
u ljube ti čedo prenejako;
zlatne su mu ruke do lakata
i zlatne mu noge do kolina,
sva je slika tebe, moj brajene!«
Kad to čuje od Senja Ivane
on potrže sabju od bedrice,
da će sebi okinuti glavu,
ali mu je Tade govorija:
»Nemoj, brate od jedne matere,
nemoj sebi okinuti glavu,
eno tebi vjerna juba tvoja,

eno ti je u meke sanduke,
i eno ti čedo primaleno,
eno ti ga u meke dušeke.«
Kad to čuje Senjanin Ivane,
on ostavi i družbu i svaću,
pa on trče virnoj jubi svojon,
pa uzimje čedo prenejako,
pa se stane s njime poigravat.
U to doba svaća u dvorove.
Kad je Ive na pendžer izaša,
on je svomu bratu govorio:
»A moj brate, Seljanin Tadija,
eno tebi Janjuša divojka,
meni moja šta i prija bila!«

12

Sunce moje, jê vele do noći,
bi l ja moga u Primorje doći,
u Primorje do moje divojke,
do divojke s vešton od rusica,
a u kosi s češjen od zmijica!

13

Braća sestri puno dobra tili,
kud hodili, sobon je vodili,
a kâ' su se braća oženili
slebrene su nože pozlatili,
svojon sestri nože darovali.
Kad to vidi Mitrovična mlada,
ona ide u đardine svoje
i izguli ružicu rumenu,
onda grede Mitru na livadu:
»Bora tebi, Mitre dušo moja,
šta t' učini nevirnica sele:
izguli ti ružicu rumenu!«
»»Neka guli, virna jubo moja,
ona je je mlada gojila.««
I to jon se vrlo na žâ dalo,
onda grede u štaliju konjsku
pa zakoje konja i sokola
(sokol jon se dugo otimao),
p' onda pojde Mitru na livadu:
»Bora tebi, Mitre, dušo moja,
šta t' učine nevirnica sele:
izguli ti ružicu rumenu,
a sad zakla konja i sokola!«
»»Neka koje, virna jubo moja,
ja ću kupit konja i sokola,

ali neću virnu selu moju!«
 Kad to čuje Mitrovična mlada,
 od bisa se sve oko nje smrači,
 p' ona pojde u gornje komore
 i zakoje sina jedinoga,
 pa se vrati Mitru na livadu:
 »Bora tebi, Mitre dušo moja,
 što t' učini nevirnica sele:
 zakoje ti sina jedinoga!«
 To se Mitru vrlo na ža dalo
 i on pojde u gornje komore,
 tud mu sele na dušeku spava,
 milo mu je od sna probuditi.
 Kad se mlada od sna probudila,
 'na upita svog rojenog brajna:
 »Što ti cviliš, moj rojeni brajne,
 koja ti je golema nevoja?«
 »Kako neću, virna sele moja:
 izguli mi ružicu rumenu,
 zakoje mi konja i sokola,
 a sad evo sina jedinoga!«
 »Nisan, brajne, vira ti je moja,
 ako li mi ti virovat nećeš,
 vodi mene puton na raskrižje,
 pa me sici na četiri kusa,
 pa me visi o četini duba!«
 Ka' to čuje Mitre, dobar junak,
 on je vodi puten na raskrižje,
 pa je siče na četiri kusa
 i visi je o četiri duba,
 ma di jon je glava odletila,
 node se je crikva sagradila.
 Razboli se Mitrovična mlada,
 bol boluje devet godin dana,
 a deset Mitra dozivala:
 »Bora tebi, Mitre dušo moja,
 nosi mene na put od raskrižja,
 di je crikva svete Barbarine,
 onde ću se mlada pomoliti,
 čini mi se da ću ozdraviti!«
 Kad su došli crikvi Barbarinskoj,
 progovara Mitrovična mlada:
 »Barbarina, pravedna si bila,
 ja izguli ružicu rumenu,
 ja zaklala konja i sokola,
 ja ubila sina jedinoga.
 Pravedna si, Barbarina, bila!«
 To izusti i dušicu pusti.

Ka' to vidi Mitre, dobar junak,
 lipo jon je grobje iskopao,
 al zemja je ni podnosit mogla
 i zemja je vanka izbacila,
 ka' to vidi Mitre, dobar junak,
 on je meće u jezero sinjo,
 ni ono je ni podnosit moglo,
 jezero je vanka izbacilo.
 Ka' to vidi Mitre, dobar junak,
 on je stavja u goru zelenu,
 da je jidu zmiije i gavrani
 i ostala po gori zvirija.

14

Mora mori misto Sarajevo,
 staroj majci jedinoga sina,
 ne dala ga u grobje kopati
 neg za kule u đardine svoje,
 tu mi griede češće u pohode;
 jutron rano i večeron kasno
 i u podne kad bi obidvala.
 Pa je majka sina dozivala:
 »O DeJane, moje drago dite,
 koje li je hudo dilo tvoje?«
 Mrtav Dejan majci odgovara:
 »Kad san, majko, na ton svitu bijo,
 tri san vela griha učinio:
 prvi, majko, s mladon udovicon,
 drugi, majko, s jednon djevojčicon,
 treći, majko, s jadnon siroticon,
 ovi zadnji najgori je, majko:
 kad uzdiše do Boga se čuje,
 kada plače i Gospi je milo,
 kad proklinje sva se zemja trese!«

15

Rano rani na vodicu Mare,
 mimo bile dvore Ivanove,
 Ive je je s prozora gledao,
 gledao je ter je govorio:
 »Ne ran tako na vodicu, Mare,
 mimo bile dvore Ivanove,
 jer ćeš doći dvoru obljubljena!«
 Zato Mare haje i ne haje,
 ona ide što god može boje,
 a po za njen na konjicu Ive.
 Kad su došli na Dunaj na vodu,

tiho no je Ive govorio:

»Mare moja, napoj meni konja,
ja ću tebi kad ti budeš moja!«

Ona mu je konja napojila,
pokle mu se konjac napojio,
on ne gleda ni konja ni vidro,
nego samo Mare bile ruke,
pak je meće na konja prida se,
pak je vodi u gore zelene,
pak je jubi tri dana i noći,
i četrti litnji dan do podne.
Pokle jon se lica najubio,
on se penje na visoke jele
i zaviče iz grla tankoga:

»Mare moja, tebe majka zove!«

»Neka zove uzvat joj se neću,
ko me jubi, neka me i hrani,
ako nećeš ti mene hraniti,
ti me koji kajno janje malo!«

Kad je Ive Maru razumio,
hitro se je na noge skočio,
pa on vadi nože slebrnjake,
pa hi daje Mari u srdajce,
pak je pokri s travon ditelinon,
a po licu svilenon mahramon,
pa on ide Mari na dvorove,
ispo dvora tankim glason zove,
iz dvora se niko ne ozivje,
nego stara lipe Mare majka:

»Ko mi zove Maru, ćerku moju,
ko je zove, doma mi je nije,
evo ima tri dana i noći
i četrti litnji dan do podne!«

Njon je Ive tiho govorio:

»Kad ni Mare, daj mi Mare dare!«

Ona ide u Marine sobe,
meće dare u bile šudare,
a nji Ive na konja prida se,
a po za njen vila Plemakinja:

»Mudra bila lipe Mare majka,
mudra bila ma se privarila,
kad je Ivi dare povratila,

Mare njeja pod jelicon spava,
pokrivena travon ditelinon
a po licu svilenon mahramon!«

Kad je stara glase razumila,
ona j' išla u svoje kamare

i vazela nože slebrnjake

pa ji daje sebi u srdajce:

»Kad ni Mare, nek nije ni mene!«

Ka' bi bačva od barila bila,
kurva bila ka je ne bi pila!

16

Tancaj, tancaj, moj Martin,
jabuke su po šoldin
a naranče po dinar,
mali Martin gospodar,
darujmo mu jedan dar,
nek mu bude zauvar!

17

Lipa ti je s večera vedrina,
po svu noć je sjajna misečina,
kū se šeću Janko i Mikula,
šetajući zavadili su se.

Veli Janko: »Divojka je moja!«

A Mikula: »Nije nego moja!«

Veli Janko: »Ja san bičve dao!«

A Mikula: »Ja san prsten dao,

šta su bičve, to je šala mala,

što je prsten, to je vira prava!«

Ali im je govorila mlada:

»Oba mlada, oba ste mi draga,

al ne mogu jubit neg jednega!

Ja ću poći nasrid poja ravna,

ki mi prvi na krilajce padne,

njegova ću virna juba biti!«

Kupi Janko konja od sto groša,

a Mikula tursko pule mlado,

dok je Janko konja osedlao,

Mikula je pō puta prošao,

dokle Janko pola puta projde,

Mikula ti do divojke dojde,

dok je Janko do divojke bija,

Mikula jon lica objubija.

Kune Janko konja od sto groša:

»Proklet bio, konju od sto groša,

kad se nisan u te pouzdao

na mejdanu odniti divojku,

oba ću ti oka izvaditi,

sve četiri noge polomiti,

nek te jūdu orli i garvani,

lisičine i još mrki vuci!«

18

Povr grada Šibenika
bor se zeleni,
pod njin stoji divojčica
ter se veseli,
k njoj dolazi mlado monče
iz bila grada:
»Daj, divojko, kitu bora,
bor ti urodi!«
»»Dala bi ti i četiri
da mi majka spi.
Dojdi, monče, u po noći
kad mi majka spi.««
»Tvoja majka tanja banka,
ne smin divojko!«
»»Pokrit ću te kabanicon,
dojdi slobodno.««
»Imaš kušku lajavicu,
ne smin, divojko.«
»»Dat ću kuški komad kruha,
dojdi slobodno.««
»Tvoja vrata poškrpjuju,
ne smin, divojko!«
»»Namazat ću vrata s lojen,
dojdi slobodno.««
»Imaš mašku mišaricu,
ne smin, divojko!:
»»Poslat ću je lovit miše,
dojdi slobodno.««
Išla maška na škanciju,
lonac obali,
išla majka dignut lonac,
nogu ulomi,
iša tata dignut majku,
a on obe dvi.
K vragu mama, k vragu tata,
jubimo se mi!

19

Ženi majka Arlu, sina mala,
ženila ga od sedam godina,
da ga juba svučice i obuče
i još da ga u ložnicu meće.
Kad je bilo oko pola noći,
kruto se je Arle rasplakao,
kako mu je zaušnicu dala,
tvrda ga je krvca obalila.

210

Progovara malog Arle majka:
»Ne tuci ga, ruka ti usahla;
ako ti je Arle prinejaki,
dosta ti je blaga doprinija!«
A ona je mlada govorila:
»Svo bi blago za junaka dala,
kojem bi se na rukan naspala!«

20

Sinoć majka oženila Marka,
ujutro mu bila knjiga dojde
od onoga cara čestitoga,
da ga dojde poslužiti virno
godinicu ili polovicu
ili kako Marku bude drago.
Govorio Marko majci staroj:
»O starice, mila majko moja,
ostavjan ti Jele jube moje,
ne šaji je k ovčan u planine,
nit je šaji za gore na vode,
jer je Jele meni odveć lipa
da je ne bi Turci zarobili!«
Nije Marko na po puta doša,
'na je šaje k ovčan u planine
i šaje je za gore na vode
ne bi li je Turci zarobili.

21

Nani, nani, dite moje,
Marija te majka zove,
da mi spavaš u ninici
kano sokol u kajbici!

22

Eno jedan brodić
usrid je konala,
u njem je moj dragi
i š njin dva mornara.
Poznala bi jidra
koje san otkala,
kamo ne bi draga
koga san poslala.
Biliman rukami
idra je motao,
crnima očiman
na me je gledao.
Idri, drago, idri,

već ti je i vrime,
već si mi obaša
sve mletaške rive.

23

Evo san ti doša
iz daleka mista,
ovoga ti puta
nisan doni ništa,
nego san ti doni
organ, grlo moje,
da proslavin, Mare,
bile dvore tvoje
i u dvoru tvomu
staru milu majku!

24

»Kuško Mare, di si sinoć bila?«
»Krajen mora drobnu ružu brala,
nabrala san tri zelena venca;
jednoga san za se odabrala,
drugoga san mome brajnu dala,
trećoga san niz more pušćala:
'Plovi, plovi, moj zeleni venče,
plovi, plovi Ivanovu dvoru
i ti reci Ivanovoj majci,
da oženi Ivu, sina svoga,
da ako ga oženiti neće,
da ću sama na dvore mu doći.
Ko mi reče da san nametnica,
nametnula mu se magla prid očima,
meni mladoj sjajna misečina!«

25

O sokole, siva tico moja,
ti ne leti oko dvora moga,
i ne budi Ivu, draga moga,
jer je Ive trudan i umoran:
evo mi je stopra s puta doša
i u stravu crnu goru proša!

26

Kad san moga brajna oženila,
na piru san suknu izgorila.
Da je moja ne bi ni žalila!

27

Budi majka svog sina Ivana,
njega budi, 'vako mu govori:
»Ustaj, ustaj, moj Ivane sine,
juba ti je prošla mimo dvore,
ona ide na vodu studenu!«
Kad je Ive majku razumija,
on je majci tiho govonija:
»O starice, moja mila majko,
osedlaj mi moje mile konje,
osedlaj ji slebron i biseron
i zauzdaj uzdon pozlaćenon.«
Dok je majka konje osedlala,
u ten se je Ive uresio
i on idje na vodu studenu.
Kad na vodi, on Maru nahodi,
ma na vodi Mare je zaspala.
On se stane smišjat i razmišjat,
oli će je od sna probuditi,
oli će jon lice objubiti,
pa on vadi od zlata jabuku,
pa je meće Mari u njidarca.
Kad se Mare iz sna probudila,
ona vadi iz nidra jabuku
pa se stane smišjat i razmišjat:
»Otkuda mi u nidri jabuka,
a da rečen da mi je od Boga,
ovog dara ja nisan dostojna,
a da rečen da mi je od Iva,
moj je Ive od mene daleko,
da je bio, bi bi me probudi,
oli baren jedan put pojubi!«

28

U mene su vlasi kâ u bile vile,
na kojim se pristoji cendar modre svile;
u mene je čelo vlasin pokriveno
kao vedro nebo zvizdan okićeno;
u mene su obrve, ispo' nji dva oka,
kano dvi Danice od sunca istoka;

u mene je nosač srid lica usadjen
kao Zadre grade miriman ogradjen;
u mene su usne kad s njiman govorin,
rekbi, dušo draga, da sam raj otvorin;
u mene su prsi širokoga poja,
na njin dvi jabuke rajskoga pokoja;
u mene su ruke u mišican jake,
šta ih majka goji za mlade junake!

29

Pasla ovce Barbara djevojka
po livadi Kraljevića Marka,
svojiman je ovcan govorila:
»Brzo paste, bijele ovce moje,
pri nego dodje Kraljeviću Marko;
vaš će ubit, a mene objubit!«
Još je mlada u toj riči bila
a evo ti Kraljevića Marka:
»Da ti bora, Barbaro djevojko,
čije ovce, a čija livada?«
Ona mu je govorila mlada:
»Moje ovce i brajna mojoga
a livada Kraljevića Marka.«
Govorio Kraljeviću Marko:
»Ko će meni travarinu platit?«
Govorila Barbara divojka:
»Ja ću tebi travarinu platit,
dat ću tebi ovna devetaka
i na njemu zvonac od dukata
i u zvonu žuto zrno ambra
i u ambru oko divojačko.«
Govori jon Kraljeviću Marko:
»Da ti bora, Barbare djevojko,
ja ti neću ovna devetaka,
ni na njemu zvonac od dukata,
nit u zvoncu žuto zrno ambra,
ni u ambru oko divojačko,
već ti hoću objubiti lice
il u gori il na ladnoj vodi!«
On je meće na konja prida se
pač je vodi srid gore zelene.
Kad no jon se lica najubio
tiho jon je Marko govorio:
»Da ti bora, Barbare divojko,
poj ti s tvojim ovcan pivajući,
ja ću s mojim konjen igrajući,
ti s' ne tuži, ja se falit neću,
nego što kom Bog i srića dade!«

30

Podji, vilo, u dragoga dvore,
pa mu reci koliko ga volin,
da ga čekan, da mu Boga molin,
nek u zdravju militar izvrši,
započeto sa mnon da dovrši.
Nek ne sluša svoju staru majku,
koja na me podigla je hajku,
da njon neću priko praga prići
kad ne mogu miraza doniti.
Rec joj, vilo, posestrimo draga,
di je ljubav da ne triba blaga,
pa iz srca iščupaj joj vruga,
nek ne muči ni njega ni mene,
jer nan srce obadvama venel

31

Divojka se u gori rodila,
čelica je medon zadojila,
vila je je u list povijala,
dok divojka velo ponarasla.
Kad divojka velo ponarasla,
obdan spava, obnoć Boga moli,
da je jadnu Turci ne zarobu.
Namira je namirila bila
na jednega mlodega Turčina
i on hoće jubit njeno lice.
Ona mu se mloda protivila,
ne dade mu jubit lice bilo.
Ona mu je mloda govorila:
»Boje ti je crikvu razoriti
neg divojci sriću izroniti,
crikva bi se opet sagradila,
divojci se ne vraća poštenje!«
Spod kamena zmiya se hitila,
Turčinu se oko vrata svila.
Turčin se je zmiye zabavio,
ume to mu pobigne divojka,
pobigne mu, vesela jon majka!

32

Sunce moje, jê vele do noći,
 bil ja moga u Pučišće poći,
 u Pučišće do moje divojke,
 s kun san pasa devet godin ovce,
 devet ovce a desetu jance,
 a tila jon nisan se ni dodi
 rad ljubavi ča san s njomen vodi,
 a kad ona pojde za drugoga,
 za drugoga, za dušmana moga,
 vidi malog vruga mulackoga!

33

Urodila šenica bilica,
 sve od mora do Skopčića dvora;
 dvista žanje, trista snope veže,
 med njima je sele Skopčićeva,
 bilon rukon zlatnin srpon žanje,
 vazdan mlada na rendiću stala
 i vazdan je pisme pripivala,
 [v] svačoj pismi drago spominjala:
 »Drago moje, Marko Krajevića,
 cviče moje u žardinu tvome,
 zalij mi ga, Marko, dobro moje,
 ti ga zalij jutron i večeron,
 da mi ne bi cviče uvenulo!«
 Toj se pismi niko ne domišlja,
 nego samo juba Kopčićeva,
 Kopčića je svoga dozivala:
 »O Kopčiću, mili gospodare,
 vi ne znate što van sele ima,
 vaša sele malo čedo jema,
 malo čedo ma je muška glava!«
 Ali non je Kopčić govorio:
 »Ne gub dušu, draga jubo moja,
 ono nije lice objubjeno,
 ni su ono dojke od dojenja!«
 Ali mu je juba govorila:
 »O Kopčiću, mili gospodare,
 vi zovite drage sele svoje
 i šajte je na Dunaj na vode,
 a vi pojte za njon na konjića,
 ne čin'te joj nijednog zuluma,
 ven vazmite čedo primaleno,
 doved'te ga bilon dvoru svomen,
 nek se i ja poigruben š njime.«
 Kada je je Kopčić razumio,

on doziva drage sele svoje:
 »Da ti bora, draga sele moja,
 žetverican ponestalo vode,
 poj donesi, draga sele moja,
 poj donesi, da se napijedu!«
 Kad je sele brajna razumila,
 zlatnin se je srpon uhitila,
 pa 'na ide u svoje komore
 i vazima vidro okovano,
 pa 'na grede na Dunaj na vode.
 Za njon ide bratac na konjiću,
 ka' je došla na Dunaj na vode,
 meće vidro na krunu studenca,
 pa na grede pod jele zelene,
 ispo jêl je čedo povadila,
 čedo malo, ma je muška glava,
 pa mu vadi dojke sa nidarja,
 ali dite ne tilo sisati,
 ven obrće s glavon simo tamo.
 Ali mu je majka govorila:
 »Šta ne sisaš, čedo premaleno,
 ven okrećeš glavu simo?!«
 Pa mu majka jošće govorila:
 »Šta se smiješ, čedo primaleno,
 oli vidiš svoga babu Marka,
 ol Kopčića svoga barbu draga?«
 Grohoton se dite nasmijalo,
 a non se je dalo pogledati,
 to 'na vidi brajna rodjenoga,
 ali jon je brajne govorio:
 »Ne plaši se, draga sele moja,
 daj ti čedo na konja prida me,
 a ti vazmi u vidarcu vode,
 pa mi ajmo bilon dvoru svomen!«
 'Na mu dade čedo primaleno,
 p' onda vazme u vidarcu vode,
 pa 'ni gredu bilon dvoru svomen.
 Nadalek ji neve ugledala,
 pa vazimje čedo primaleno:
 »Daj ti čedo, odveš ću ga dvoru,
 ti ajd žeti šenicu bilicu,
 a ja ću se poigravat š njime!«

34

Užgala se gora bukovina,
 iz nje biži Gruje i Jelina,
 a Jelina s ponejakim sinon,
 s ponejakin od sedan godina,

pa ni gredu goricon zelenon.
Ka' su došli sri gore zelene,
al je Gruje jubi govorio:
»O Jelino, virna jubo moja,
bi se moga pouzdati u te,
težak me je sanak ufatija,
dok ja sanak sa očiju svržen.«
Ali mu je juba govorila:
»Mogeš, Gruje, kako i sam u sel!«
Pak on ide pod jele zelene,
zaspa Gruje kano da je zaklan.
Kad to vidi juba nevirnica,
'na mu veže ruke naopako,
bile noge pod tvrda kolina,
crne oči sviljenon maramon,
pa se penje na jele visoke,
pa doziva Turke janjičare:
»Vami bora, Turci, braćo mila,
lipa san van lova ulovila,
lipa lova, Grujića mojoga!«
Zato Turci ništa ne hajaše,
drugin ih je puten dozivala:
»Vami bora, Turci, braćo mila,
lipa san van lova ulovila,
lipa lova Grujića mojoga!«
Ali su jon Turci govorili:
»Ne budali, jubo Grujićeva,
ne bi Gruje ni vile ujale,
a kamo li juba Grujićeva!«
Ali nin je ona govorila:
»Ako li mi virovat nećete,
evo van ga pod jele zelene,
spava Gruje kano da je zaklan:
vezane mu ruke naopako,
bile noge pod tvrda kolina,
crne oči sviljenon maramon!«
Kada su je Turci razumili,
brzo su se na noge skočili,
s priše nisu konje osedlali,
nego samo jubi Grujićevon,
pa ni gredu pod jele zelene,
njega vežu konju za sedlajce,
š njin potežu drvo i kamenje;
ne ostane drva ni kamena
kud ne osta krvca Grujićeva.
Al je Gruje sina dozivao:
»O Stipane, drago dite moje,
ti se bludi majci uz konjića,

da bi tebi Bog i srića dala,
da bi tebe na konja prijala.«
Kada ga je Stipe razumio,
on se bludi majci uz konjića,
al mu ona zaušnicu dala,
dva mu bila zuba isprdila,
crna ga je krvca obalila
i vako je njemu govorila:
»Biž otote, gadovo kolino,
od zla roda, neka ni porodica,
od zla oca, nisu dobra dica!«
Pa ni gredu goricon zelenon,
al se Turci biše umorili,
umorili ma i ožednili,
pa ni gredu pod jele zelene,
pa ni piju vino i rakiju,
pa ni nudu jubu Grujićevu,
ali su non Turci govorili:
»Nudi Gruju gospodara tvoga!«
Ali nin je ona govorila:
»Nudi ću ga ma konskom pišoton!«
Al se Turci biše ponapili,
ponapili pa i pozaspali
i uza nji jubi Grujićeva.
Kad to vidi Gruje gospodare,
on doziva Stipu, sina svoga:
»O Stipane, drago dite moje,
ti se bludi majci oko pasa,
da bi tebi Bog i srića dala,
da bi non se ćorde dobavija,
da bi babi ruke oprostija!«
Kada ga je Stipe razumio,
on se bludi majci oko pasa,
ali mu je Bog i srića dala,
da non se je ćorde dobavio.
Ide babi ruke oprostiti,
ali ga je Stipe porizao,
crna ga je krvca obalila.
Kad to vidi Stipe dite malo,
on pobiže gonicon zelenon,
ali ga je babe dozivao:
»Vrat se na se, Stipe drago dite,
aiko li se povratiti nećeš,
pogubit ćeš i mene i sebe!«
Kada ga je Stipe razumio,
brzo se je na se povratio
i babi je ruke oprostio.
Kada mu je ruke oprostio,

on uzima svitle sabje svoje,
 siče Turke na oba dvi ruke.
 Kad to vidi juba Grujićeva,
 ona biži gonicon zelenon,
 kad to vidi Gruje gospodare,
 on je njojzi vako govorio:
 »Vrat se na se, o neviro moja,
 da si jurve tri dana utekla,
 isto bi te Gruje ufatija!«
 Kada ga je jube razumila,
 ona se je na se povratila,
 pa' ni gredu bilen dvoru svomen.
 Kad su došli bilen dvoru svomen,
 on vazima paklene košuje
 pa ji stavja na jubu nevirnu,
 s live ji je strane sažigao
 i ovako jubi govorio:
 »Gori, gori, o neviro moja,
 gori, gori, da bi izgorila
 koju si mi neviru činila!«
 Ka' je bilen licu dogorilo,
 Grujića je svoga dozivala:
 »O Grujiću, mili gospodare,
 ti pogasi bilo lice moje,
 koje te je, Gruje, zamamilo,
 više nečje, Gruje gospodare!«
 Ka' je bilin dojkan dogorilo,
 Stipana je sina dozivala:
 »O Stipane, drago dite moje,
 ti pogasi bile dojke moje,
 koje su te, Stipe, odgojile,
 višje nečje, Stipe, drago dite!«
 Ali no je Stipe govorijo:
 »Gori, gori, o nesričo moja,
 gori, gori, da bi izgorila!«
 I tote je mrtva ostanula.

35

Lipo majka Mandu nigovala,
 uvečer je vinom umivala,
 a ujutro ružon istirala,
 da jon bude bila i rumena,
 da b'je majka nabliže udala.
 Što je majka lipše nigovala,
 to je majka nadalje udala,
 za onoga Seljanin Ivana,
 al je Mande govorila majci:
 »O starice, moja mila majko,

ja ti neću za Ivana mlada,
 u njega je čudnovišta majka,
 ja joj neću ugoditi mlada!«
 Al je majka Mandi govorila:
 »Ne budali, draga ćeri moja,
 naučit će tebe tvoja majka,
 kako ćeš joj ti ugodit mlada;
 stoji nima godinicu dana
 dok porodiš svoje čedo malo,
 pa se svojin čedon razgovaraj:
 'Lipo ti si, moje čedo malo,
 lipo te je porodila majka!«
 Što non rekne majka, to učini.
 Posli neg je mlada nimovala,
 nimovala godinicu dana
 i posli neg je čedo porodila,
 ona stane čedu govoriti:
 »Lipo ti si, moje čedo malo,
 lipo te je majka porodila!«
 (To kako je majka svitovala.)
 Misli Mande da niko ne čuje,
 to je čuje Ivanova majka,
 al je Ive majci govorio:
 »O bora ti, mila majko moja,
 ja ću ti se junak oženiti
 sa prilipon Gorkinjon divojkon,
 ka' je moja nima Mandalina!«
 Al je majka govorila Ivi:
 »Ne budali, drago dite moje,
 nije tvoja nima Mandalina,
 na t' uzima svoje čedo malo,
 pa se svojin čedon razgovara:
 'Lipo ti si, moje čedo drago,
 lipo te je porodila majka!«
 Još je lišje Ivi ugodila,
 Ivanovin biliman dvoriman,
 još i onoj Ivanovoj majci.
 Zato Ive ništa ne hajaše
 ven se šeće u svoje komore
 pa uzimje vere i prstene,
 pa on idje darivat divojku,
 prsten daje, svadbu ugovara
 da piruju za nediju dana,
 do nedije koja prvo dojde
 da se nada svatin u dvorove.
 Kad je tanka nedija svanula,
 eto svaća kroz goru zelenu,
 progovara majka nimoj Mandi:

»Da bora ti, nima Mandalino,
ka' si nima, baren nisi slipa,
eto svaće u bile dvorove,
obuci se štogod lišje možeš,
pa ti ajde na gornje penđere
i ti stavi jordan oko vrata,
što si, Mande, od majke donila,
ti obuci žutu svilu na se!«
Lipa Mande lipi svit prijalā.
Ona ide na gornje penžere
i obuće žutu svilu na se,
mekne zlatni jordan oko vrata
što ga mlada od majke donila.
Eto svaća u bijele dvore
pa zavapi Gorkinja divojka:
»Ajme, Ive, mili gospodare,
što je ono na gornje penžere,
il su snizi il su labudovi,
il je u mir sunce saziđano,
il su prazi od suvoga zlata?«
Govori non Seljanin Ivane:
»Ni su snizi, nī su labudovi,
nit je u mir sunce saziđano,
nit su prazi od suhega zlata,
neg je ono prva juba moja,
juba moja, nima Mandalina!«
Eto svaće u bijele dvore,
nima Mande izašla prida nje,
pod svakin je konja uvatila,
svaken dala rumenu jabuku,
samo nije Gorkinji divojki.
Kal je bilo od obida vnime,
svakon služi oko stola vino,
samo neće Gorkinji divojki.
Ka' to vidi Gorkinja divojka,
progovara Gorkinja divojka:
»Da bora ti, nima Mandalino,
pod svakin si konja ufatila,
svakon dala rumenu jabuku,
svakon služiš oko stola vino,
za me ne znaš kâ da me ni nima!«
Progovara nima Mandalina:
»Da bora ti, Gorkinjo divojko,
puno stala, malo govorila,
nisi ovim dvorin ugodila!«
Ka' to čuje Ive gospodare,
on zavapi iza svega glasa:
»Ajme svaćo, moja mila braćo,

id'te, pijte, šta god van je drago,
vodite mi divojku natrage,
kad ni moja nima Mandalina!«

36

Budila majka Ivana
na žežin svetog Ivana:
»Ustani, Ive, sine moj,
jubav ti projde mimo dvor:
slebrnin vidron u ruci,
ajde je, Ive, gledati,
kako će vodu kalati!«
Ive je iša gledati:
sideć je vodu kalala,
čudne je pisme pivala
o mladon boru i dragu.

37

Sunce moje, ne pripič mi tako,
uvest će mi cviće za kalpakon
dokle dojden u bilo Primorje,
u Primorje do moje divojke!

38

Sveta Mare ovce pase
po visokoj glavičici,
po nizokoj travičici.
Sveta Mare govorila:
»Pasite se, ovce moje,
pasite se bez obzira
i čobanu dajte mira,
a ja iden cviće brati.«
Idje Mare cviće brati
i nahodi hudobinu,
pa je čapa za grlinu.
»Pusti, Mare, tu grlinu,
kazat ću ti svu krivinu;
kada čovik ide spati
kad ne čini križ na sebi,
ulovi ga moja mriža.
Kad učini križ na sebi,
Gospa mu je u pomoći,
javo ostaje u žalosti!«

39

Sijala Mare murtelu
u onu svetu nedilju,

šta ju je riđe sijala,
to jon je gušće nicala.
Tuda prolazi mlad mornar
i lipu Maru upita:
»Pošto je, Mare, murtela?«
»Svaka je grana po dukat,
a van mornarin i po dva.«
»Donesi, Mare, na brode,
ma dat ćemo ti i po tri!«
Donila Mare na brode,
prisikli ćordon konope,
bacili skalū u more.
A ka' se Mare obrne,
devet je milja od kraja,
tute proleti siv sokol.
Sokolu Mare govori:
»O moj sokole pitomi,
ti pojdi k mojon materi
i reci mojon materi,
da onu moju krunicu,
neka postavi na oltar,
a onu moju brnicu
neka udili sirotan,
a onu drugu veštalju,
neka otisne niz Dunav,
neka je Dunav odnese
kâ mene mladu od majke!«

40

Uranija Ive u planinu
da će [junak] lova uloviti,
nit s umio, nit Boga molio,
ni na sebi sveti križ činio.
Ka' ugleda zmaju šarujicu,
bacila se Ivi oko vrata,
biži Ive majci u dvorove.
Skoči majka do Ivana svoga,
ugleda mu zmaju oko vrata.
»Skini, majko, zmaju šarujicu,
jer će tvoga zadaviti Ivi!«
Majka svome sinu besidila:
»Ni to, dušo, zmaja šarujica,
ven to ti je sveta neđijica,
ti si jutros rano uranio,
nit s umio, nit Boga molio,
niti na se sveti križ činio.
Ne id, Ive, iz dvora svojoga
dok se čiston vodon ne umiješ

i na sebe sveti križ ne staviš!«
Onda Ive pojde u planine.
Ka' je Ive majku poslušao,
sašla zmaja s vrata njegovoga.
Eto, Bože, i na ten ti fala!

41

Da bis, b'jonda, znala
jubav kû ti nosin
ti bis mi podala
ča od tebe prosin.
Ne prosin ti, dušo,
ni slebra, ni zlata,
neg ti prosin, dušo,
ote dvi jabuke,
ote dvi jabuke
kê t'je majka dala.
Ne bis meni, dušo,
jednu darovala,
ako nećeš jednu,
ti mi podaj obe,
neka monci kažu
da mi dobro hoćeš.«
Maši se za nidra
izvadi jabuku,
a ja njojzi prsten
na desnicu ruku.

42

Majka Maru juto pokarala
da je dugo na vodici stala,
a Mare je njojzi govorila,
da jon se je vidro rasušilo,
da j' čekala dok se zatopilo.

43

Ženio se Janko, dite mlado,
s Mandalinon jedinon u majke.
Nju je majka vako svitovala:
»Ne govori za godinu dana,
niti s Jankom, ni s Jankovon majkon!«
Pa je Janku govorila majka:
»Šta će tebi nima Mandalina,
ti se ženi sa drugon divojkon!«
Ka'se Janko s drugon oženio,
progovara nima Mandalina:

»Ajde s majkon kâ si i dosada,
ja ću s Jankon i s njegovon majkon!«
Vesel Janko i njegova majka.

44

Sveta Mare ovce pase
po gorici, po travici,
svojin ovcan besidila:
»Vi pasite, ovce moje,
ne bojte se mrka vuka
ni onega žulka pruta!«
Grede Mare ponaprida
ujala je hudobinu,
govori jon hudobina:
»Stan počekaj, sveta Mare,
kazat ću ti naša dila;
kada judi gredu spavat
a mi gremo potantavat,
ko se križon ne križaše,
ko se Bogon ne moljaše,
ujat će se vražjon mrižon.
To je naše naslajenje!«
Zato Mare i ne haje;
uzdon je je zauzuala
po kamenu potezala,
dok je javla zagubila.

45

Majka Maru sa prozora zvala:
»Kćeri Maro, jes robu oprala?«
»Majko moja, nisan ni počela.«
»Kćeri Maro, a što si činila?«
»Majko moja, z dragin govorila.«
»Ceri moja, voda ga odnila.«
»Majko moja, za brdo zanila.«
»Kćeri moja, brig se odronio.«
»Majko moja, tebe zaronio.«
»Kćeri moja, on se obisio.«
»Majko moja, o mom bilon vratu.«

46

Vodimo van nevisticu,
rože moja, rože moja i vijole,
rože rumena.
Vodimo van nevisticu,
di ćemo van s njon?
U Matija Žujevića
u pošteni dvor.

47

O Nikola Taveliću,
pomoz mene sirotiću.
O Nikola pope sveti,
ne daj grihu duše smeti,
ti si Miko viran Bogu,
priporuč me dragen Bogu.
Mihovilče slavni diče,
pomoz dušu kâ ti više
ti nju pomoz bez pristanka
da iz mira ne gre vanka.
Božji kokot kokotaše,
Divu slavnu zazivaše:
»Ustaj gori, slavna Divo,
evo na nas jedni ljudi,
jedni ljudi, zli žudiji,
sina su ti uhitili,
zlatnu krunu odnesoše
a trnavu zapletoše,
na glavu mu postaviše.
Kuda j' kruna prolitala,
nuda j' cviče procvitalo,
anđel s neba dohodaše,
svo to cviče pobiraše
u kalež ga postivaše,
na nebesa odnosaše,
svo se nebo razmirisa
od mirisa tega cviča.«
Govori in slavna Diva:
»To je cviče mojega sina.«
Grede Diva božjen grebu
gorko plaćuć i uzdišuć,
sve se križu približava:
»Zdravo budi drvo križa,
ti si prija moga sina
više mrtva nego živa.«
Isus s križa svecin reče:
»Ko bi moli do pedeset ove
a na slavu muke moje,
svaku bi mu milos dao
koju god bi mi sam pitao,
iz pakla bi ga ja izveo,
u raj bi ga ja prevejo,
sve njegove žive i mrtve.«
A Isuse, okrep svitni,
ko je tebe okusio,
nije nigdar slaje ijo,
poton tega žedan bio.

Veseli se duša moja
 jer nju žeže ljubav tvoja,
 žeže ljubav i vrućina
 svitlin obrazon i taščina.
 Nije nigdar bit milije
 što je ključa kuntentije,
 kuntentije sin Marije,
 sin Marije Josipove.
 Isusa ću ja iskati
 o pleći ga hoću prijati,
 slidit hoću stope njegove,
 opraću ga plaćon svega.
 O Isuse, okrep svitni,
 ko je tebe okusio
 nije nigdar slaje ijo,
 poton tega žedan bio.
 Veseli se duša moja
 jer nju žeže ljubav tvoja,
 žeže ljubav i vrućina
 svitlin obrazon i taščina.
 Nadaleko oganj gori
 pri njin Gospe sama kleči,
 svoga sina u krilu drži,
 to je Isus naš pridobri
 kî se rodi u Betlehemu,
 kî će za nas križ nositi
 i na križu duh pustiti.
 O Isuse, okrep svitni,
 ko je tebe okusio,
 nije nigdar slaje ijo,
 poton tega žedan bijo,
 veseli se duša moja
 jer nju žeže ljubav tvoja,
 žeže ljubav i vrućina
 svitlin obrazon i taščina.

48

Jedna mala crikvica
 u gori sagrađena
 tamjanon nakađena
 mirison ograđena,
 u njoj sveti Petar i Ivan
 misu govoraše,
 anđeli mu je otpijaše,
 blažena divica Marija
 na golima kolinima klećaše,
 od srca jećaše,

a rukama svićice držaše.
 Govori joj sveti Petar i Ivan:
 »Gospe moja, šta vi tote klečite,
 od srca jećite,
 u rukah svećice držite?«
 Govori Gospa blažena
 sveten Petru i Ivanu:
 »Petre moj, Ivane moj,
 iman za što klečati
 i od srca jećati
 i u rukan svećice držati.
 Jemala san sina
 lipa prelipa, draga predraga,
 mila premila,
 dojdoše nevirni žudije
 pa mi ga odnesoše.«
 Govori Gospi blaženoj
 sveti Petar i Ivan:
 »Gospe virna i dobra,
 saranićemo vami dobar glas,
 ovuda je pasalo
 dvanajst apostoli
 a četiri vandelista,
 među njima jedan mali
 lipi prelipi, dragi predragi
 mili premili,
 reka bi', Gospe, da je sin vaš.«
 Govori Gospa blažena
 sveten Petru i Ivanu:
 »Petre moj, Ivane moj,
 ko bi reka da je sin moj,
 ne bi se boja ni vile ni vištice,
 ni mora dubokoga ni ognja žestokoga
 nego bi mu se prikazala
 četrdeset dan pri smrti njegove
 i rekla bi mu:
 'Putuj putniće, moj namirmiće,
 s mojim ti je puton putovat,
 u slavu Boga uživati
 a Boga po sve vike vikov amen.«
 Iži biri
 ko te Gospi priporuči,
 njega Gospa ne odluči
 nego ga stavi tamo stati,
 slavu božju uživati
 a Boga po sve vike vikov amen!

Goru jaše Marko Krajevića,
goru jaše, goru proklinjaše:
»Oj prokleta crna goru moja,
kad m' u tebi bunar vode nema
s čin bi Marko konja napojijo,
dobra konja i sebe junaka!«
Misli Marko da nikor ne čuje,
to začula vila planinkinja,
govori mu vila planinkinja:
»Ne kun goru, Marko Krajevića,
ne kun goru, ni ti gora kriva
da t u njome bunar vode nima
s čin bi Marko konja napojija,
dobra konja i sebe junaka.
A ti hajde malo ponaprída,
naći hoćeš bunar vode ladne
i na njemu vilu vodaricu
koja prima teške vodarine.«
Kada Marko vile razumijo
pa on grede malo ponaprída
ter nalazi bunar vode ladne
i na njemu vilu vodaricu.
Ali mu je Bog i srića dala
da je vila slatki san zaspala,
pa se nagne na krun od studenca
i začrpa dva sića vodice,
jednog sebi a drugog konjiću.
Ali se je bili vili snilo
da non Marko vodu popojijo
pa se nagne na krun od studenca,
u studencu ponestalo vode.
Odma se je jadu domislila
da non Marko vodu popojijo
pak na grede niz Livanjsko poje,
u tri skoka poje obigrála,
u četvrtom Marka ujimala:
»Stan počekaj, Marko Krajevića,
ko će moje vodarine platit?«
Ali no je Marko govorio:
»Što te ide, moja bila vilo,
što te ide, ja ću, vilo, platit!«
Ali mu je vila govorila:
»Do dva crna oka od junaka,
do četiri noge od konjića.«
Ali no' je Marko govorio:
»Ne budali, bila vilo moja,

nu pogledaj u no vedro nebo,
pod tobon se vedro nebo lomi.«
Mudra bila vila vodarica,
mudra bila, ma se privarila,
ona pogleda u ono vedro nebo.
Š njon govori Krajevića Marko,
š njon govori i s ćordon pomiće,
ufati non u ramenu glavu,
ali no' je Marko govorio:
»Eto tebi, moja bila vilo,
eto tebi što te, vilo, ide,
do dva crna oka o' junaka,
do četiri noge ol konjića.«
Vila osta nogan koprijajuć,
a Marko ide niz poje igrajuć.

50

Nani, nani, drago moje,
Marija te majka zove,
da njoj spavaš dite moje.
Gospe došla, san donila,
svako zlo mi od tebe odnila,
bila mi ti na pomoći
i u danu i u noći,
i u svaka druga doba,
čuvaj mi je, majko Božja!

51

Nani, nani, dušo moja,
a di ti je išla mama?
»Išla mi je na Postira,
kupi ribe, malo sira.
Teta Duori, ćemo na pir,
naće nami prsten zlatni,
s kime će se rukovati.«
Nani, nani, dušo moja!

52

Tri kralja hodjahu,
sa sunčanih strana,
u rukam nosjahu,
mir, zlato i tamjan.
Prvi je u bilo,
drugi u crveno,
treći vas u zlato,
kâ no sunce žarko.

53

Nevistice mlada
u ovome piru,
Bog mi te poživi
sto godin u miru.
U prvom rođenju
mladoga bojnika
koji će ti biti
svemu rodu dika.
U drugom rođenju,
mladu djevojčicu,
koja će ti čuvat
ostalu djevicu.

54

Ustaj goni, kapitane,
otvor nama bijela jidra,
da jidrimo put Betlema,
put Betlema, slavna grada,
di je diva porodila,
lijepo mu je ime vrgla,
lijepo ime, Isus dobri,
koj nas sobom u raj vodi.

55

Došli smo vam kolendati
da nam date pršurati.
Malo mendul i oraha
i suhoga mendulata.
I nožicu od praščića
ča van ostalo od Božića.
Na dobro vam vodokršće,
s vami anđelsko,
gospodare moj!

56

Tri kralja hodijahu,
niza sunčevi sjaj,
u rukan nosjahu,
mir, zlato i tamjan.
Prvi je Baldasar,
velika kolina,
koji želi vidit
slavu Gospodina.
Drugi je Markije
i on dobra roda

koji želi vidit
slavu Boga Oca.
Treći je Gašperin,
junak ponajbolji
koji želi vidit
gdje se Isus rodi.
I tako hodjahu
do pod Irudov grad,
Irud sa ponistre
pod mudrost upita:
»O vi moji mladići,
kuda ste se trudili,
ima vele dana,
da ste vi iz domi.
Znate li i vi,
gdje se Isus rodi?«
»Da mi znamo
gdje se Isus rodi
gradili bi palače

I tako hodjahu,
malo puta obajdoše,
jednu malenu
špiljicu nađoše.
Di je pokrivena
malenim bilčićem,
tute Gospe stoji
s malenim ditićem...

57

Dobra večer, starešina,
gospodine moj,
na dobro vam mlado lito,
s vamin anđel stoj.
Bog vam poda lipo zdravlje,
veselimo se,
Isukrstu, Božjem sinu,
poklonimo se.
I ovima Mladencima,
gospodine moj,
na dobro vam Mlado lito,
s vamin anđel stoj.
Bog vam poda lipo zdravlje,
veselimo se,
Isukrstu, Božjem Sinu,
poklonimo se!

Kad se Ive na vojnicu spravlja,
ljubu Maru na domu ostavlja.
»A moj Ive, komu me ostavljaš?
A moj Ive, kad ću ti se nadat?«
»Nadaj mi se, ljubo, Mare moja,

kad urodi javor jabukamin,
pelin gorki cvićem rusulamin,
a mrtila drobna mažurana
i na gori tri isteknu sunca.
Ako li me i dotla ne bude,
udaj mi se, ljubo, Mare moja!«

MJESTO ZAPISA, KAZIVAČI, ZAPISIVAČI I VARIJANTE PJESAMA

Br. 1. Mirca, 15. VI 1967. Kazivala Anka Lukšić r. Kirigin, stara 76 godina, rođ. u Mircima. Zapisao O. Delorko. Preuzeto iz njegove rukopisne zbirke pod naslovom *Narodne pjesme s otoka Brača*, Zagreb 1967. INU, br. zb. 764, pj. br. 1.

Varijante (publicirane): Dujam Srećko Karaman, *Marjanska vila ili zbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu*, Spljet 1885, pj. na str. 136—137; »Nini, nani, ni ga doma«, prvi dio pjesme, pj. na str. 137; Olinko Delorko, *Zlatna jabuka*, Hrvatske narodne balade i romance, druga knjiga, Zagreb 1956, pj. br. 93 (Zadarski otoci).

Varijante (rukopisne): Mato Ostojić, *Narodne pjesme s otoka Brača, Dalmatinske zagore i Dobrote u Boki kotorskoj* I i II knjiga, 1880—1883, rkp. zbirka Matice hrvatske br. 79, pj. br. 151 (Selca); O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 33 (Nerežišća), 46 (Supetar), 50 (Postira); Dunja C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* (tekstovi), Zagreb 1971., rkp. zb. INU br. 830, pj. br. 1 (Selca), 51 (Pražnice), samo prvi dio pjesme, br. pj. 66 (Nerežišća), 81 (Sumartin), 82 (isto mjesto), 96 (Sutivan), 155 (Dol) i 156 (isto mjesto).

Br. 2. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi.

Varijante (publicirane): ovoj pjesmi sam u svojoj zbirci *Ljuba Ivanova. Hrvatske starinske narodne pjesme sakupljene u naše dane po Dalmaciji*, Split 1969. naveo na str. 287 trinaest varijanata i to dvije iz Karadžičeve I knj. *Srpskih narodnih pjesama* (Beč 1841, Beograd 1953) pod br. 544 (nije označeno otkuda je) i 545 (okolica Dubrovnika) i tri iz V knjige (Biograd 1898) pod br. 392, 393 i 422 (bez oznake otkuda su), zatim iz zbirke Baltazara Bogišića *Narodne pjesme iz starijih, najviše primorskih zapisa*, knj. I, Biograd 1878, jednu koja se nalazi pod br. 94 a pripada Dubrovniku ili najbližoj okolici toga grada. Varijanata ovoj pjesmi naveo sam još iz zbirke *Marjanska vila* itd. S. D. Karamana, ta se varijanta zove *Prevara* (v. str. 48), osim toga dvije iz VI knjige Matičina publiciranog zbornika *Hrvatske narodne pjesme* (tu knjigu uredio je Nikola Andrić), a nalaze se pod br. 26 (otok Hvar) i 27 (otok Šipan). Isto tako naveo sam jednu varijantu iz zbirke *Hrvatske narodne pjesme, čakavske*, Crikvenica 1907, 3. izdanje. Sakupljač je građe u toj zbirci Stjepan Mažuranić, pjesma se nalazi na str. 115—116, toga izdanja a zabilježena je u Hrvatskom primorju. Naveo sam jednu varijantu tome motivu i iz zbirke Frana Ženka Donadinija *Čobanske pjesme*, Dubrovnik 1913, ta se pjesma nalazi u toj zbirci pod br. 50 te pripada Dalmaciji i jednu iz zbirke Gerharda Gesemanna *Erlangenski rukopis starih srpskohrvatskih narodnih pjesama*, Sr. Karlovci 1925, v. pj. br. 169, a vjerojatno je negdje iz Hrvatske. Taj sam broj varijanata povećao jednom inačicom iz moje zbirke *Zlatna jabuka* itd. a nalazi se pod br. 32 te je nađena na Dugom otoku. Tim varijantama nadodajem ovom prilikom još dvije, i to iz moje zbirke *Ljuba Ivanova*, od kojih se prva nalazi pod br. 2 (Stari Grad na otoku Hvaru) a druga pod br. 255 (Splitska, otok Brač).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme II* itd., br. pj. 31 (Povlja); O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd. br. pj. 11 (Mirca), 25 (Škrip), 48 (Supetar).

Napomena: U VI knjizi već spomenutog Matičina publicirana zbornika (tu knjigu je, kako već spomenuh, uredio N. Andrić) navedeno je na str. 317—320 petnaest rukopisnih i šest objavljenih varijanata ove pjesme, među rukopisnima jedna je s otoka Brača (zapisivač M. Ostojić). Neke od tih varijanata spomenuo sam i ja. Sve te varijante nađene su isključivo među Hrvatima, osim četiriju Vukovih, za koje ne znamo gdje su stvarno zapisane, ali koje bi također mogle pripadati Hrvatima.

Br. 3. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi, samo preuzeti umotvor nosi broj 5.

Varijante (publicirane): O. Delorko, *Narodne lirske pjesme*, Zagreb 1963. *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 23, br. pj. 174 (otok Žverinac kraj Dugog otoka); Isti, *Ljuba Ivanova* itd. br. pj. 106 (Poljica, otok Hvar).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd. br. pj. 152 (Selca).

Br. 4. Mirca, 15. VI 1967. Kazivala Katarina Vladislavić r. Vladislavić, stara oko 64 godine, rođ. u Mircima. Zapisao O. Delorko. Pjesma je preuzeta iz njegove već citirane rukopisne zbirke i u njoj se nalazi pod br. 8.

Varijante (publicirane): Andrija Kačić-Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovenskoga*, Mleci, 1756., vidi pj. pod naslovom *Pisma od Sekule, Jankova nečaka, dvojke Dragoman i paše Mustaj-bega*; Matičin publicirani zbornik, knj. VI (urednik N. Andrić), br. pj. 21 (Lastovo); D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd., pj. na str. 160—162, *Senjanin Ive i Marija djevojka* (Split), djelomično nalik, pj. na str. 164—167, *ženidba age Zmajil-age* (isti grad), sličan odnos prema primjeru ovoga moga izbora.

Varijante (rukopisne): Dunja C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 79 (Gornji Humac), samo dio pjesme.

Napomena: na str. 307 VI knjige Matičina publicirana zbornika, N. Andrić, urednik te knjige, navodi deset rukopisnih i jednu objavljenu varijantu toga motiva.

Br. 5. Mirca, 15. VI 1967. Kazivala Jelka Bakulić r. Rakela, stara 94 godine, rođ. u Ložišćima. Zapisao O. Delorko. Samo br. pj. 15.

Br. 6. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo broj preuzete pjesme je 18.

Varijante (publicirane): D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd. pj. na str. 29, *Ustani Ive* (Split), nešto dalja varijanta, pj. na str. 29—30, *Ustani sine* (isti grad), prvi dio pjesme; O. Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 117 (Komiza, otok Vis).

Varijante (rukopisne): O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 38 (Nerežišća), 44 (Supetar); D. C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 89 (Sutivan) i 157 (Dol).

Br. 7. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzete pjesme 22.

Varijante (publicirane): O. Delorko *Draž pjesničkih fragmenata, Mogućnosti*, Split, IV/1957., br. 10, str. 825—830, pj. na str. 829—830, početni stih glasi: *Razboli se Ive Senjanine* (Lički Novi). Istina, prilično daleka varijanta.

Varijante (rukopisne): O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 53 (Postira), nedovršena, mogla bi biti u srodstvu s našim primjerom.

Br. 8. Škrip, 16. VI 1967. Kazivala Franka Dujmović r. Mihovilović, rođ. 1904. u Škripu. Zapisao O. Delorko. Samo broj preuzete pjesme je 23.

Varijante: iste kao i pjesmi br. 6 ovoga moga izbora.

Br. 9. Svi podaci kao i u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzete pjesme 26.

Varijante (publicirane): (Matko Laginja), *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju po Istri i na Kvarnerskih otocih*, Trst, 1880 (1879?), II, ženske, str. 29—30 (Istra), br. XXIV (otok Krk), br. CLIV (Rakotule, Istra); Vinko Žganec, *Hrvatske narodne pjesme. Kajkavske*, Zagreb, 1950., br. pj. 190 (Severin na Kupi); O. Delorko, *Istarske narodne pjesme*, Zagreb 1960, izdanje INU, br. pj. 6/I (Vižinada).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme II* itd., br. pj. 132 (Povlja), uglavnom cjelovita.

Napomena: U netom navedenoj svojoj publiciranoj istarskoj zbirci, naveo sam na str. 40—42, četrdeset varijanata ovoga motiva od kojih je 15 objavljeno, a ostale se nalaze u rukopisu.

Br. 10. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzete pjesme 27.

Varijante (publicirane): O. Delorko *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 48 (Vrbanj, otok Hvar) i 257 (Supetar, otok Brač).

Napomena: Ja sam ovoj pjesmi na str. 294. i na str. 309. netom spomenute svoje knjige naveo 11 publiciranih varijanata, što bližih što daljih s obzirom na sadržaj.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 438 (Povlja); isti, knj. II, br. 41 (također Povlja); O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 93 (Selca), 117 (Murvica), samo početak pjesme; D. C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 160 (Dol).

Br. 11. Splitska, 17. VI 1967. Kazivala Marija Bašković r. Vulić, rođ. 1887. u Splitskoj. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 31.

Varijante (publicirane): Vuk, I knj., br. pj. 760 (Sinj); Matičin publicirani zbornik, knj. II (uredio Stjepan Bosanac), br. pj. 24 (Orašac, Dubrovačko primorje); isti zbornik, knj. V (urednik N. Andrić), br. pj. 113 (okolica Oriovaca, Slavonija); Stj. Mažuranić, *Hrvatske narodne pjesme. Čakavske.* itd., pj. na str. 131—133 (Hrvatsko primorje) i O. Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 186 (Čibača, Župa Dubrovačka).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 488 (Povlja); isti, knj. II, br. pj. 46 (također Povlja), samo što u ovoj varijanti žena nije rodila jednog sina nego dva, br. pj. 51 (isto Povlja).

Br. 12. Nerežišća, 18. VI 1967. Kazivala Katica Baković r. Jurišić, rođ. 1888. u Nerežišćima. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 39.

Varijante: kao i pjesmi br. 2 ovoga moga izbora.

Br. 13. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzete pjesme 41.

Varijante (publicirane): Vuk, knj. II, br. pj. 5 (Srbija); D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd., pj. na str. 89—91. *Božja pravda* (Split); Matičin publicirani zbornik, knj. I (urednici Broz i Bosanac), br. pj. 41 (Blagaj), 42 (okolica Trogira), 43 (Kreševo, Bosna); isti zbornik, knj. V (urednik N. Andrić), br. pj. 76 (Sarajevo), br. 200 (Lastovo) i O. Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 38 (Poljica, otok Hvar).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 116 (Selca); D. C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 37 (Nerežišća), fragment.

Napomena: U uvodu svoje netom navedene zbirke *Ljuba Ivanova* na str. XXXI (u bilješci pod crtom br. 20) naveo sam još rukopisnih varijanata koje sam zapisao mahom u Dalmaciji i to u Zlarinu, Tijesnome (otok Murter), na otoku Zirju (Šibenski arhipelag), na otoku Solti (Grohote), u Lovornom (Konavli), Čibači (Župa Dubrovačka), Stonu (Dubrovačko primorje) te u Igranima (Makarsko primorje). I urednici i knjige Matičina publicirana zbornika Ivan Broz i Stjepan Bosanac naveli su na str. 544—555 čitav niz rukopisnih varijanata toga motiva.

Br. 14. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzete pjesme 42.

Varijante (publicirane): Fran Kurelac, *Jačke ili narodne pjesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po župah šoprunskoj, mošonjskoj i železnoj na Ugrih*, Zagreb 1871, br. pj. 429 (Hrvatske Šice, Gradišće); Andrija Juranić, *Vienčić narodnih pjesama*, Zadar 1865, br. pj. X, str. 24—25 (Novalja, otok Pag), br. pj. XXI, str. 52—53 (otok Krk); Šaver Franjo Kuhač, *Južno-slovenske narodne popevke*, knj. I, Zagreb 1878, br. pj. 232 (Zumberak, uža Hrvatska); August Ivan Kaznačić, *Vienac gorskog i pitomog cvietja, hrvatsko-srpska pjesmarica*, Dubrovnik 1882, 2. umnoženo izdanje, pj. na str. 30—31 (nije označeno otkuda je); D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd., pj. na str. 36. *Najteža kletva* (Split), pj. na str. 39, *Djevojično proklinjanje* (isti grad); Matičin publicirani zbornik, knj. V (urednik N. Andrić), br. pj. 93 (Mostar), 94 (okolica Sinja), 97 (Smokvica, otok Korčula); Stj. Mažuranić, *Hrvatske narodne pjesme. Čakavske.* itd., pj. na str. 116—117 (Hrvatsko primorje); (Viktor Car Emin) *Istarske narodne pjesme*, Opatija 1924, *Ženske II*, br. pj. 7, str. 129, br. pj. 58, str. 149 (Unije, otok kraj Lošinja); G. Gesemann, *Erlangenski rukopis* itd., br. pj. 86 (vjerojatno negdje iz Hrvatske); O. Delorko, *Zlatna jabuka* itd., pj. br. 47 (Zadarski otoci); isti, *Narodne pjesme Sinjske krajine (pjesme tra-*

dicionalnog sadržaja), *Narodna umjetnost*, knj. 5—6, Zagreb 1967—1968, str. 111—157, pj. br. 7, str. 131 (Sinj, Podvaroš) te isti, *Ljuba Ivanova* itd., pj. br. 11 (Kučiste, Peleješac) i 87 (Majkovi, Dubrovačko primorje).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 105 (Selca), 106 (isto mjesto); isti, knj. II, br. pj. 122 (Nerežišća).

Br. 15. Postira, 20. VI 1967. Kazivala Katica Glavinić r. Pulišević, stara 70 godina, rođ. u Škripu. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 49.

Varijante (publicirane): O. Delorko, *O pjesmi nađenoj u rukopisu V. Kapogrosa-Kavanjina, Mogućnosti* 1962, br. 5, str. 465—471. U tom članku naveo sam pet varijanata toga motiva: prvu koju je pronašao prof. Andre Jutronic među rukopisima Vicka Kapogrosa — Kavanjina (1769—1838), drugu iz štampane zbirke D. S. Karamana *Marjanska vila* (pogledaj pjesmu *Ljubovnik krvnik*, str. 19—22) te tri varijante koje sam ja zapisao u naše dane, i to jednu g. 1958. u Primoštenu, drugu g. 1959. u Gustrini, blizu Marine kod Trogira i treću g. 1960. u Grohotama na otoku Solti. Ovom zgodom upozoravam na to da završni stih zapisa u Gustirni glasi: »pa je koje kano janje malo«, a ne kako stoji u tom broju *Mogućnosti* (v. str. 467). Ima, na žalost, i drugih pogrešaka u tim mojim zapisima objavljenima u tom broju *Mogućnosti*.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme II* itd., br. pj. 116 (Postira) i 147 (Povlja).

Br. 16. Postira, 20. VI 1967. Kazivala Marija Cvitanic r. Jelinčić, stara 70 godina, rođ. u Postirima. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 51.

Varijante: kao i pjesmi br. 3 ovoga moga izbora.

Br. 17. Postira, 20. VI 1967. Kazivao Lovre Jelinčić rođ. 1908. u Postirima. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 52.

Varijante: kao i pjesmi br. 10 ovoga moga izbora.

Br. 18. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzete pjesme 54.

Varijante (publicirane): O. Delorko, *Istarske narodne pjesme* itd., br. pj. 65/I, str. 111 (Martinčići, okolica Buja); isti, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 55 (Bogomolje, otok Hvar).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme II* itd., br. pj. 29 (Povlja).

Br. 19. Postira, 20. VI 1967. Kazivala Paulina Jelinčić r. Glavinić, rođ. 1910. u Postirima. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 55.

Varijante (publicirane): Matičin publicirani zbornik, knj. X (urednik N. Andrić), br. pj. 22, str. 170—171 (Baja, Bačka); Miroslav Pantić, *Narodne pesme u zapisima XV—XVIII veka*, Beograd 1964, pj. na str. 111 (Perast); O. Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 34 (otok Prvić kraj Šibenika).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme II* itd., br. pj. 129 (Povlja), samo početak pjesme ili još bolje rečeno prvi dio pjesme.

Br. 20. Povlja, 21. VI 1967. Kazivala Antica Hrzić r. Zlatar, rođ. 1886. u Povljima. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 57.

Varijante (publicirane): *Vienac uzdarja narodnoga o. Andriji Kačić-Miošiću na stoljetni dan preminutja*, Zadar 1861, pj. na str. 118—119 (otok Hvar); Š. F. Kuhač, knj. III, Zagreb 1880, br. pj. 1053, druga inačica (Oriovac, Slavonija); Matičin publicirani zbornik, knj. VII (urednik N. Andrić) br. pj. 182 (Ljubuški), samo jedan dio pjesme, *Archiv für slavische Philologie*, Bd. 42, Berlin, 1929, pj. na str. 28—30 u raspravi G. Gesemanna *Volklieder von der Insel Curzola*; O. Delorko, *Narodne pjesme Stinske krajine (pjesme tradicionalnog sadržaja)* itd., pj. br. 3 (Radošić), br. 19 (Jabuka) te isti, *Ljuba Ivanova* itd., pj. br. 35 (Vrbanj, otok Hvar).

Varijante (rukopisne): Maja Bošković-Stulli, *Brač (Pjesme)*, nkp. zb. INU br. 885, Zagreb, 1971, br. pj. 1 (Pražnice); D. C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 98 (Povlja), ista pjesma, ista kazivačica, pa ipak su se nakon dvije godine zbile neke promjene, možda i u vezi s pjevanjem pred magnetofonom.

Br. 21. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Broj preuzete pjesme samo glasi 61.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme s otoka Brača I* itd., pj. br. 165 (Sumartin); O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 40 (Nerežišća), nedovršena, br. pj. 74 (Povlja), 105 (Bol), samo uvodni dio nalik primjeru ovoga moga izbora; D. C. Rihman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 44 (Bobovišća), 136 (Bol), drugi dio pjesme, br. pj. 153 (Novo Selo).

Br. 22. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzete pjesme 62.

Varijante (publicirane): D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd. pj. na str. 45, *Spoznanje dragog* (Split), pj. na str. 54—55 (isti grad) i pj. na str. 74 *Poznala je dragog* (isti grad); Vjekoslav Štefanić, *Narodne pjesme otoka Krka*, Zagreb 1944, III, iz različitih izvora, br. pj. 50, str. 165 (Punat); O. Delorko, *Narodne liрске pjesme* itd., br. pj. 213 (otok Šolta) te isti, *Ljuba Ivanova* itd., pj. br. 107 (Vrboska, otok Hvar).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme II* itd., br. pj. 48, II pjesmica (Povlja), samo drugi dio pjesme.

Br. 23. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzeta umotvora 63.

Varijante (publicirane): D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd., pj. na str. 50—51, *Na povratku* (Split).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme II* itd., br. pj. 48, III pjesmica (Povlja), djelomično nalik.

Br. 24. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzeta umotvora 65.

Varijante (publicirane): Vuk, knj. I, br. pj. 331 (okolica Dubrovnika), br. 332 (Risan); Matičin publicirani zbornik, knj. VI (urednik N. Andrić), pj. br. 88 (otok Šipan); V. Žganec, *Hrvatske narodne pjesme. Kajkavske* itd., br. pj. 183 (Hrvatsko zagorje). Žganec je u netom navedenoj svojoj zbirci naveo motivu ove pjesme sedam varijanata: pet iz uže Hrvatske te po jednu iz Trsta i Gradišta.

Inačica ovog mog izbora najbliža je šipanskoj.

Br. 25. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 66.

Varijante (publicirane): Vuk, knj. I, pj. br. 281 (nije označeno otkuda je); Matičin publicirani zbornik, knj. VII (urednik N. Andrić), br. pj. 19 (Drvenik, Dalmacija); O. Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 136 (Sali, Dugi otok).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 41 (Selca), 167 (Sumartin); O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 104 (Bol).

Br. 26. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 69.

Br. 27. Povlja, 21. VI 1967. Kazivala Kate Zlatar r. Litović, rođ. 1892. u Povljima. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 71.

Varijante (publicirane): O. Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 191 (Badanj, okolica Drniša).

S ovom pjesmom su povezani i neki drugi umotvori kao što je onaj pod br. 32 i onaj pod br. 155, koji se nalaze u toj mojoj istoj zbirci. Njima sam na str. 291 naveo trinaest što daljih što bližih publiciranih varijanata, od kojih je jedna i moj zapis (okolica Pule).

Br. 28. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 72.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 17 (Gornji Humac), samo jedan dio pjesme, br. pj. 306 (Selca), 307 (isto mjesto); isti, II, br. pj. 48, III pjesmica (Povlja).

Br. 29. Selca, 21. VI 1967. Kazivala Perica Zlatar r. Mušić, rođ. u Selcima Zapisao O. Delorko. broj preuzete pjesme je 77.

Varijante (publicirane): Matičin publicirani zbornik, knj. VI (urednik N. Andrić), pj. br. 47 (Selca, otok Brač). Na str. 362—365 urednik je naveo dvanaest varijanata, odreda rukopisnih, osim jedne tiskane u II knjizi toga istog zbornika (urednik Bosanac) pod br. 18 (Žeževica, Dalmatinska zagora). Među tim varijantama dvije su s otoka Brača, jedna iz Sumartina, a druga iz Povalja (zapisivač: Mato Ostojić). Ostale su: tri s otoka Hvara (mjesto zapisa: Stari Grad i Sućuraj). Sve te varijante pripadaju Hrvatima kazivačima, živjeli oni u Dalmaciji, užoj Hrvatskoj ili Slavoniji.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 147 (Selca) i 456 (Povlja).

Br. 30. Povlja, 22. VI 1967. Kazivala Marija Ostojić r. Cakić, rođ. 1909. u Povljima. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 84.

Br. 31. Povlja, 22. VI 1967. Kazivala Margarita Miličić r. Visković, rođ. 1891. u Brusju (otok Hvar). Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 85.

Varijante (publicirane): *Vienac uzdarja narodnoga* itd., pj. na str. 138 (valjda iz Vojvodine); Matičin publicirani zbornik, knj. V (urednik N. Andrić), br. pj. 47 (otok Šipan); O. Delorko, *Narodne lirske pjesme* itd., br. pj. 53 (Žirje, otok kraj Šibenika) te isti, *Ljuba Ivanova* itd., br. 86 (Vrbanj, otok Hvar).

Br. 32. Selca, 23. VI 1967. Kazivala Marija Vuković r. Bulić, nadimak »Jadrinica«, rođ. 1883. u Selcima. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 88.

Varijante: kao i pjesmama br. 2 i 12 ovoga moga izbora.

Br. 33. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 90.

Varijante (publicirane): Matičin publicirani zbornik, knj. V (urednik N. Andrić), br. pj. 180 (Gornja Krajina); O. Delorko, *Narodne lirske pjesme* itd., br. pj. 75 (otok Žirje, Šibenski arhipelag), isti, *Narodne pjesme Sinjske krajine* (pjesme tradicionalnog sadržaja) itd., br. pj. 15 (Jabuka).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I*, itd., br. pj. 411 (Sumartin), isti, II, br. pj. 51 (Povlja) samo jedan dio; O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 16 (Mirca), necjelovita, fragment, br. pj. 81 (Povlja), isto tako, br. pj. 82 (isto mjesto), samo je ovu varijantu kazivala jedna Brušanka (stanovnica sela Brusja na otoku Hvaru), br. pj. 96 (Gornji Humac), fragment, br. pj. 118 (Murvica), isto tako; Maja Bošković-Stulli, *Brač (Pjesme)* itd. br. pj. 6 (Selca) i D. C. Rihtman *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 84 (Selca) — ista pjesma u dva posljednja navedena primjera dobivena je od iste kazivačice (radi se o primjeru u mom izboru), samo ju je kazivačica ponovila Dunji C. Rihtman ne recitirajući je nego pjevajući i to dvije godine kasnije.

Napomena: u V knjizi Matičina publicirana zbornika, Nikola Andrić, urednik te knjige, naveo je na str. 572—580 četiri publicirane i znatan broj rukopisnih varijanata toga motiva.

Br. 34. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Broj preuzete pjesme je 92.

Varijante (publicirane): Vuk, III knj., br. pj. 7 (nije jasno otkuda je); G. Gesemann, *Erlangenski rukopis* itd., br. pj. 117 (valjda negdje iz Hrvatske); Matičin publicirani zbornik, knj. IX (urednik N. Andrić), Zagreb, 1940, br. pj. 7 (Grabovac, Imotska krajina), djelomično nalik.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 115 (Selca), 175 (Povlja), 410 (Sumartin); O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 87 (Povlja).

Napomena: jednu varijantu ove pjesme — ali bez Gruzine, odnosno muževljeve odmazde nad ženom, ja sam zabilježio od Lucije Mić iz Tijesnoga na otoku

Murteru (vidi moju rukopisnu zbirku *Narodne pjesme s nekih šibenskih otoka*, br. 202, pohranjenu u arhivu Instituta za narodnu umjetnost, kratica INU, u Zagrebu. Pjesma nosi br. 121 i počinje stihom: Ognjen gori Janjina planina.)

Br. 35. Sumartin, 23. VI 1967. Kazivala Karmela Stančić r. Stančić, rođ. 1906. u Sumartinu. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 94.

Varijante (publicirane): Vuk, knj. V, br. pj. 662 (ne zna se otkuda je); Ivan Kukuljević Sakcinski, *Pesme. S dodatkom narodnih pesama puka hrvatskoga*, Zagreb, 1847, pj. na str. 154—155, *Nema Mandalena* (Senj); Bogoljub Petranović, *Srpske narodne pjesme iz Bosne i Hercegovine*, knj. I, Beograd 1867, br. pj. 472; Kurt M. Dželaludin, *Hrvatske narodne pjesme*, Mostar, 1902, I, br. pj. 72; Matičin publicirani zbornik, knj. VI (urednik N. Andrić) br. pj. 44 (Šibanj kraj Slavenskog Broda); Alija Nametak, *Od beške do motike, narodne lirске i pripovijedne pjesme bosansko-hercegovačkih muslimana*, Sarajevo 1970, pj. na str. 113—116 (Livno), pj. na str. 116—117 (Mionica, zaselak Alibašići kod Gradačca).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme II itd.*, br. pj. 107 (Povlja); O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača itd.*, br. pj. 56 (Postira).

Napomena: N. Andrić je u V knjizi Matičina publicirana zbornika na str. 354—362. naveo je ovome motivu 27 rukopisnih varijanata, od kojih su dvije s otoka Brača (obje iz Povalja, zapisivač M. Ostojić). Bez obzira na to je li se radilo o tome da su zabilježene u Dalmaciji, Slavoniji ili Bosni, svima su im, osim u jednom slučaju (Uljanik kraj Pakraca) kazivači Hrvati. Jedva da trebam naglašavati da ih je podosta iz Dalmacije, pa jedna štaviše i iz samoga Splita (zapisivač Vjekoslav Radica).

Br. 36. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 95.

Varijante: otprilike kao i pjesmama br. 6 i 8 ovoga moga izbora.

Br. 37. Gornji Humac, 24. VI 1967. Kazivala Jovanina (Giovantina) Vrsalović r. Šesnić, stara 80 godina, rođ. u Gornjem Humcu. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 99.

Varijante: kao i pjesmama br. 2, 12 i 32 ovoga moga izbora.

Br. 38. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 100.

Varijante (publicirane): O. Delorko, *Ljuba Ivanova itd.*, br. pj. 262 (Murvica, otok Brač).

Br. 39. Gornji Humac, 24. VI 1967. Kazivala Zlata Šćepanović r. Šesnić, rođ. 1910. u Gornjem Humcu. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 102.

Varijante (publicirane): Fran Mikuličić, *Narodne pripovijetke i pjesme iz Hrvatskog primorja*, Kraljevica 1876, pj. na str. 161—162 *Jele i Mikula*; D. S. Karaman, *Marjanska vila itd.*, pj. na str. 22—23, *Grđna prevara* (Split); Matičin publicirani zbornik, knj. I (urednici Broz-Bosanac), br. pj. 9 (Starigrad kod Jablanca, Hrvatsko primorje); isti zbornik, knj. VI (urednik N. Andrić), br. pj. 87 (otok Šipan); Stj. Mažuranić, *Hrvatske narodne pjesme. Čakavske itd.*, pj. na str. 159—160 (Hrvatsko primorje); O. Delorko, *Narodne lirске pjesme itd.*, br. pj. 78 (Grohote na otoku Šolti); isti, *Ljuba Ivanova itd.*, br. pj. 125 (Silba, mjesto na istoimenom otoku).

Varijante (rukopisne): O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača itd.*, br. pj. 24 (Šknip), samo početak, br. pj. 47 (Supetar), isto tako i br. pj. 103 (Bol), cjelovita.

Za bolje upoznavanje s ovom pjesmom treba pogledati i dvije rasprave objavljene u *Pomorskom zborniku povodom 20-godišnjice dana mornarice i pomorstva I* (JAZU, Zagreb 1962). Prva rasprava *Pomorska tematika u našoj narodnoj književnosti pripada Maji Bošković-Stulli*, a druga *More i pomorstvo u našoj muzičkoj tradiciji Jerku Beziću*.

Br. 40. Bol, 25. VI 1967. Kazivala Jerka Jugović r. Brešković, nadimak Momolina, rođ. 1900. na Bolu. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 106.

Varijante (publicirane): Č. Čojković (Sima Milutinović Sarajlija), *Pevanija crnogorska i hercegovačka*, Leipzig 1837. br. pj. 153; Matičin publicirani zbornik, knj. I (urednici Broz i Bosanac), br. pj. 40 (Orašac, Dubrovačko primorje); isti zbornik, knj. II (urednik Bosanac), br. pj. 66 (mjesto zapisa kao i prethodnoj pjesmi); isti zbornik, knj. V (urednik N. Andrić), br. pj. 13 (okolica Slavonske Požege); Stj. Mažuranić, *Hrvatske narodne pjesme. Čakavske*, itd., pj. na str. 7—12 (Hrvatsko primorje); O. Delorko, *Zlatna jabuka* itd., br. pj. 92 (Zaglav, Dugi otok) te isti, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 239 (Božava, Dugi otok).

Napomena: u I knjizi Matičina publicirana zbornika, urednici te knjige, I. Broz i S. Bosanac, na str. 541—544. navode priličan broj varijanata toga motiva.

Br. 41. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 109.

Varijante (publicirane): A. Juranić, *Vienđić narodnih pjesama* itd., pj. na str. 46—47 (otok Krk); D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd., pj. na str. 38—39, *Dosjetljiv odgovor* (Split), pj. na str. 43, *Dar i uzdarje* (isti grad); O. Delorko, *Istarske narodne pjesme* itd., br. pj. 54/I (Kringa).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I*, itd., br. pj. 17 (Gornji Humac), samo jedan dio pjesme; isti II, br. pj. 48, V pjesmica (Povlja), br. pj. 61 (isto mjesto), daleka varijanta primjera u mome izboru.

Br. 42. Murvica, 26. VI 1967. Kazivala Mara Pavišić r. Žuljević, stara 82 godine, rođ. u Murvici. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 114.

Varijante (publicirane): *Kolo*, IX knj., Zagreb, 1853, *Narodne pesme čakavske*, str. 75; Matičin publicirani zbornik, knj. VII (urednik N. Andrić), br. pj. 454 (Sibinj kod Slavenskog Broda); V. Zganec, *Hrvatske narodne pjesme. Kajkavske* itd., br. pj. 226 (Mocile, šira okolica Ogulina) i O. Delorko, *Narodne lirske pjesme* itd., br. pj. 55 (pjesma je preuzeta iz *Kola*).

Br. 43. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 115.

Varijante: kao i pjesmi br. 35 ovoga moga izbora.

Br. 44. Murvica, 26. VI 1967. Kazivala Perina Žuljević r. Pavišić, stara 73 godine, rođ. u Murvici. Zapisao O. Delorko. Broj preuzete pjesme je 116.

Varijante: iste kao i pjesmi br. 38 ovoga moga izbora.

Br. 45. Murvica, 17. V 1969. Pjevala Jela Papić, rođ. 1892. u Murvici. Snimila na magnetofonskoj vrpci M. Bošković-Stulli. Broj preuzete pjesme je 2.

Varijante (publicirane): jako raširena pjesma u našem narodu, zato ću joj navesti samo neke inačice. Evo ih: Vuk, knj. I, br. pj. 331 (okolica Dubrovnika), 332 (Risan, Boka kotorska); isti, knj. V., br. pj. 354, 355 i 356 (ni za jednu od tih triju nije pobliže označeno otkuda je); Š. F. Kuhač, knj. II, Zagreb 1879, br. pj. 652 (Slavonija), 653 (Osijek), isti, knj. III, Zagreb 1880, br. pj. 827 (Hrvatsko primorje), 828 (Lika), 829 (Sinj), 830 (Kreševno, Bosna), 831 (prva inačica iz okolice Zagreba, druga iz uže Hrvatske), 832 (Međimurje) itd., itd.

Varijante (rukopisne): O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 12 (Mirca).

Napomena: jedan dio ostalih inačica ove pjesme ja sam naveo na str. 301—302. svoje zbirke *Ljuba Ivanova*. Posebno je bliza pjesmi ovoga moga izbora varijanta koja se nalazi pod br. 63/I, str. 108—109 (Sv. Ivan od Šterne, okolice Novigrada) u zbirci *Istarske narodne pjesme* koju sam ja uredio. Ne bi bilo na odmet pogledati u toj knjizi na str. 109—110 tiskane i rukopisne varijante koje sam naveo o tom motivu.

Br. 46. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzeta umotvora 3.

Varijante: ima više pjesama nalik njoj po namjeni, ali ona se ipak u svojim osnovnim formulacijama razlikuje od njih. Veže je s njima samo to da kao i one spada u pirne pjesme.

Br. 47. Selca, 19. V 1969. Kazivala Marija Vuković r. Bulić, nadimak *Jadrinica*, rođ. 1883. u Selcima. Snimila na magnetofonskoj vrpici M. Bošković-Stulli. Broj preuzete pjesme je 4a.

Varijante (rukopisne): Jeronim Šetka, *Zbornik hrvatskih narodnih pobožnih pjesama*, Sinj 1954., rkp. zbirka Jugoslavenske akademije u Zagrebu, br. pj.: Č 133 (Sumartin), donekle završni dio pjesme.

Glede još nekih varijanata, i to publiciranih, ovoj pjesmi, pogledaj studiju dra J. Šetke *Majka Božja u hrvatskim narodnim pjesmama*, Kačić, II, Split 1969, str. 323—340.

Br. 48. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 4b.

Varijante (rukopisne): J. Šetka, *Zbornik hrvatskih narodnih pobožnih pjesama* itd., br. pj.: Č 129 (Sumartin), jedan dio pjesme, br. pj.: Č 146 (isto mjesto), također; O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 10 (Mirca), samo u pojedinostima, br. pj. 45 (Supetar).

I zbog tiskanih varijanata i ove pjesme, pogledaj studiju dra J. Šetke, o. c., samo str. 325—328.

Br. 49. Svi podaci kao u prethodnoj pjesmi. Samo je broj preuzetog umotvora 7.

Varijante (publicirane): Š. F. Kuhač, knj. IV, Zagreb 1881, br. pj. 1498 (Srijem), isti, knj. V, 1941., br. pj. 384 (1987), pjesma je iz Kaniže u Lici; Maticin publicirani zbornik, knj. V (urednik N. Andrić), br. pj. 30 (Makarsko primorje); isti zbornik, knj. VII (urednik N. Andrić), br. pj. 331 (Varcar, Bosna); Stj. Mažuranić, *Hrvatske narodne pjesme. Čakavske* itd., pj. na str. 32—33 (Hrvatsko primorje); (Viktor Car Emin) *Istarske narodne pjesme* itd., Junačke I, br. pj. 9, str. 16—17; G. Gesemann, *Erlangenski rukopis* itd., br. pj. 176 (valja negdje iz Hrvatske) i O. Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 243 (Tkon, otok Pašman).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme*, II itd., br. pj. 69 (Postira); O. Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 67 (Povlja), samo jedan djelić pjesme, br. pj. 89 (Selca), budući da je pjesmu recitirala ista kazivačica tek otprilike dvije godine kasnije, možda se i unatoč nekim razlikama ne bi moglo govoriti o pravoj varijanti.

Br. 50. Mirca, 16. VI 1969. Pjevala Lujza Kirigin r. Vladislavić, rođ. 1914. u Mircima. Snimili na magnetofonskoj vrpici Dunja C. Rihtman i Jerko Bezić. Pjesma je preuzeta iz zbirke *Muzički folklor otoka Brača (tekstovi)* Dunje C. Rihtman. Ta je rukopisna zbirka zavedena u arhivu INU Zagreb pod br. 830, preuzeta pjesma u toj se rukopisnoj zbirci nalazi pod br. 10.

Varijante (publicirane): O. Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 31 (Zlani, otok kraj Šibenika).

Varijante (rukopisne): D. C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. 136 (Bol), prvi dio pjesme.

Br. 51. Škrip, 17. VI 1969. Pjevala Mićelina (Michelina) Benčić, rođ. 1896. u Škripu. Snimila na magnetofonskoj vrpici Dunja C. Rihtman. Broj preuzete pjesme je 20.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme I* itd., br. pj. 144 (Selca).

Br. 52. Nerežišća, 19. VI 1969. Pjevali Nikola Martinić, rođ. 1937. u Nerežišćima i Veljko Franulović, rođ. 1926. u istom mjestu. Snimio na magnetofonskoj vrpici J. Bezić. Pjesma je preuzeta iz zbirke D. C. Rihtman *Muzički folklor otoka Brača* itd. i u toj se zbirci nalazi pod br. 29.

Varijante (publicirane): (Matko Laginja), *Hrvatske narodne pjesme* itd., VI diel, br. pj. XX *Sveta tri kralja*; Rudolf Strohal, *Zbirka starih crkvenih pjesama*, Zagreb 1916, str. 13, *Lito 1775. Pisma od trih kralev*; *Zbornik za narodni život i obi-*

čaje Južnih Slavena, Jugoslavenske akademije, Zagreb 1917, str. 42 (Ivan Milčetić, *Koleda u Južnih Slavena*); S. F. Kuhač, knj. V, itd., br. pj. 258 te Vjekoslav Stefa-
nić *Narodne pjesme otoka Krka* itd., III Iz različitih izvora, br. pj. 125.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme* II, itd., br. pj. 263 (vjero-
jatno Povlja); D. C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 152 (Novo
Selo).

Napomena: ja sam ovoj pjesmi naveo u svojoj zbirci *Istarske narodne pjesme*
itd. na str. 170—171 još trinaest rukopisnih varijanata, mahom iz Istre.

Br. 53. Praznice, 22. VI 1969. Pjevala Anka Koljatić r. Fredetević, rođ. 1905.,
u Praznicama. Snimio na magnetofonskoj vrpici J. Bezić. Pjesma je preuzeta iz već
navedene zbirke D. C. Rihtman i tamo se nalazi pod br. 50.

Varijante (publicirane): Josip Badalić, *Bolska rukovet stare lirike hrvatske*,
Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. XVII, str. 7—90, pj. br. XXIX; O.
Delorko, *Ljuba Ivanova* itd., br. pj. 100 (Zastražišće, otok Hvar).

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme* I, br. pj. 305 (Selca); O.
Delorko, *Narodne pjesme s otoka Brača* itd., br. pj. 110 (Bol); D. C. Rihtman, *Mu-
zički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 67 (Nerežišća), samo početak pjesme, br.
pj. 68 (isto mjesto), samo jedan dio pjesme i to srednji, br. pj. 87 (Gornji Humac),
109 (Povlja), 130 (Murvica), 134 (Bol) i 148 (isto mjesto).

Br. 54. Pučišća, 22. VI 1969. Pjevao Šimun Vrandešić rođ. 1906. u Pučišćima.
Pri pjevanju ga pratilo još pet pjevača, također Pučišćana. Snimio na magne-
tofonskoj vrpici J. Bezić. Broj preuzete pjesme iz zbirke D. C. Rihtman jest 58.

Br. 55. Sutivan, 24. VI 1969. Pjevala Marica Ljubetić rođ. 1912. u Sutivanu.
Snimio na magnetofonskoj vrpici J. Bezić. Broj preuzete pjesme iz zbirke D. C.
Rihtman jest 95.

Varijante (publicirane): D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd., pj. na str. 142—
—144, *U Betlem se Isus rodi* (Split), pojedini dijelovi pjesme; O. Delorko, *Ljuba
Ivanova* itd., br. pj. 67 (Slano, zaselak Banja, Dubrovačko primorje), nešto dalja
varijanta i br. pj. 73 (Grohote, otok Solta), nešto bliža varijanta.

Varijante (rukopisne): M. Ostojić, *Narodne pjesme* II, br. pj. 299 (Povlja);
D. C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj. 52 (Praznice), 55 (Sumartin),
pojedini dijelovi pjesme, br. pj. 57 (Pučišća), 94 (Sutivan), 127 (Murvica), 131 (isto
mjesto), 132 (također), 135 (Bol), 142 (isto mjesto), 151 (Novo Selo) i 158 (Dol).

Br. 56. Povlja, 25. VI 1969. Pjevala Vesna Bezmalinović r. Hrzić, rođ. 1927. u
Povljima. Snimio na magnetofonskoj vrpici J. Bezić. Broj preuzete pjesme iz zbirke
D. C. Rihtman jest 99.

Varijante: iste kao i pjesmi br. 52 ovoga moga izbora.

Br. 57. Bol, 27. VI 1969. Pjevalo pet pjevača, tamošnjih ljudi i to: Dinko Kar-
minčić (rođ. 1904), Pravdan Đuste Matić (rođ. 1899), Dinko Marinković (rođ. 1908),
Jovanin (Giovannin) Bošković (rođ. 1909) i Ante Marinović (rođ. 1908). Snimio na
magnetofonskoj vrpici J. Bezić. Broj preuzete pjesme iz zbirke D. C. Rihtman
jest 140.

Varijante (rukopisne): D. C. Rihtman, *Muzički folklor otoka Brača* itd., br. pj.
72 (Gornji Humac), prvi dio pjesme.

Br. 58. Dol, 29. VI 1969. Pjevao Ante Gospodnetić, rođ. 1898. u Dolu. Snimio
na magnetofonskoj vrpici J. Bezić. Broj preuzete pjesme iz zbirke D. C. Rihtman
jest 161.

Varijante (publicirane): D. S. Karaman, *Marjanska vila* itd., pj. na str. 153,
Kad urodi javor jabukami (Split), fragment; O. Delorko, *Istarske narodne pjesme*
itd., br. pj. 7/II, str. 129—130 (Lindar) i nešto dalja varijanta gdje ljubu zamje-
njuje majka u pj. br. 10 (Gradišće) moje zbirke *Hrvatske narodne balade i romance*,
Zagreb, 1951. Tu sam pjesmu preuzeo iz knjige Jačke itd. Frana Kurelca, br. pj.
457.

KAZALO PJESAMA PO POČETNOM STIHU

- Braća sestri puno dobra tili (br. 13)
Budí majka svog sina Ivana (br. 27)
Budila majka Ivana (br. 6)
Budila majka Ivana (br. 8)
Budila majka Ivana (br. 36)
Da bis, b'jonda, znala (br. 41)
Divojka se u gori rodila (br. 31)
Dobra večer starešina (br. 57)
Došli smo vam kolendati (br. 55)
Eno jedan brodić (br. 22)
Evo san ti doša (br. 23)
Goru jaše Marko Kraljevića (br. 49)
Jedna mala crikvica (br. 48)
Kad san moga brajna oženila (br. 26)
Kad se Ive na vojnicu spravlja (br. 58)
Kuško Mare, di si sinoć bila (br. 24)
Lipa ti je s večera vedrina (br. 10)
Lipa ti je s večera vedrina (br. 17)
Lipo majka Mandu nigovala (br. 35)
Majka Maru juto pokarala (br. 42)
Majka Maru sa prozora zvala (br. 45)
Mora mori misto Sarajevo (br. 14)
Nani, nani, dite moje (br. 21)
Nani, nani, drago moje (br. 50)
Nani, nani, dušo moja (br. 51)
Nani, nani, nisu doma (br. 1)
Nevistice mlada (br. 53)
O Nikola Taveliću (br. 47)
O sokole, siva tico moja (br. 25)
Pasla ovce Barbara divojka (br. 29)
Podji, vilo, u dragoga dvore (br. 30)
Popuhnu vitar od mora (br. 9)
Povr grada Šibenika (br. 18)
Rano rani na vodicu Mare (br. 15)
Razboli se Karloviću Ive (br. 7)
Sijala Mare murtelu (br. 39)
Sinoć majka oženila Marka (br. 20)
Sunce moje, jê vele do noći (br. 2)
Sunce moje, jê vele do noći (br. 12)
Sunce moje, jê vele do noći (br. 32)
Sunce moje, ne pripič mi tako (br. 37)
Sveta Mare ovce pase (br. 38)
Sveta Mare ovce pase (br. 44)
Šetnju šeće Senjanin Ivane (br. 11)
Tancaj, tancaj, moj Martin (br. 3)
Tancaj, tancaj, moj Martin (br. 16)
Tri kralja hodijahu (br. 52)
Tri kralja hodijahu (br. 56)
Turci hladne vode zapitaše (br. 4)
U mene su vlasi kâ u bile vile (br. 28)
Uranija Ive u planinu (br. 40)
Urodila šenica bilica (br. 5)
Urodila šenica bilica (br. 33)
Ustaj gori, kapitane (br. 54)
Užgala se gora bukovina (br. 34)
Vodimo van nevesticu (br. 46)
Ženio se Janko, dite mlado (br. 47)
Ženi majka Arlu, sina mala (br. 19)